

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

BÜYÜKŞEHİR STATÜSÜNDE OLMAYAN BİR İLDE
BÜYÜKŞEHİR YÖNETİM MODELİNİ DÜŞÜNMEK: ÇORUM
İLİ ULAŞIM HİZMETLERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
RABİA POLAT

DANIŞMAN
DOÇ. DR. REFİK YASLIKAYA

TEMMUZ-2020
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

BÜYÜKŞEHİR STATÜSÜNDE OLMAYAN BİR İLDE
BÜYÜKŞEHİR YÖNETİM MODELİNİ DÜŞÜNMEK: ÇORUM
İLİ ULAŞIM HİZMETLERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
RABİA POLAT

DANIŞMAN
DOÇ.DR. REFİK YASLIKAYA

TEMMUZ-2020
KIRIKKALE

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Büyükşehir Statüsünde Olmayan Bir İilde Büyükşehir Yönetim Modelini Düşünmek: Çorum İli Ulaşım Hizmetleri Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

Tarih

Rabia POLAT

İmza

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının fikir ve yazılma aşamasında desteklerini esirgemeyen bana yol gösteren danışman hocam sayın Doç. Dr. Refik Yaslıkaya'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Aylar boyunca yoğun bir şekilde çalışmayı gerektiren bu tezin yazılma aşamasında bana katlanan ve çoğu zaman bana rehberlik edip, yol gösteren, motivasyonumun düşmesine izin vermeyen her anlamda koşulsuz yanımda olan kıymetli eşim, değerli akademisyen Doç. Dr. Seyfi Polat'a çok teşekkür ederim. Bu yoğun süreçte yanımda olan ve bana inanan aileme ve arkadaşlarıma minnettarım.

Tezin Çorum bölümünün hazırlanma aşamasında bana yardımcı olan, bilgi paylaşımı noktasında desteğini esirgemeyen Çorum Belediye Başkanı sayın Dr. Halil İbrahim Aşgın'a, teknik bilgiye ulaşmam konusunda beni ilgili kişilerle buluşturan Çorum Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü Talat Tekin'e, tüm belediye personeline ve ulaşım hizmetini yerine getiren firma yetkililerine ve çalışanlarına gönülden teşekkür ederim.

ÖZET

Polat, Rabia, “Büyükşehir Olmayan Bir İlde Büyükşehir Yönetim Modelini Düşünmek: Çorum İli Ulaşım Hizmetleri Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2020.

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı kanunla birlikte 5216 sayılı kanunda birçok değişiklik yapılmıştır. Büyükşehir tanımı ve kapsamını değiştiren kanun, getirdiği yeni düzenlemelerle akademisyenler ve uygulayıcılar tarafından eleştirilmiştir. Büyükşehir tarihindeki kanunlar ve bu kanunlara yapılan eleştirilerle birlikte, 6360 sayılı kanun özelinde bugünkü büyükşehir yapısı incelenmiştir. Büyükşehir olmayan bir ilde büyükşehir yönetim modelini düşünmeye çalıştığımız tezimizde, büyükşehir olmayan bir ilin büyükşehir olması halinde ihtiyaç duyacağı şehir içi ulaşım hizmeti büyükşehirde uygun şekilde yapılmıştır. Yapılan düzenlemeyle birlikte oluşturulan şehir içi ulaşım planlamasının, karşılaşılabilecek sorunlara değinilmiştir.

Çorum ilinin büyükşehir olması durumunda yaşayacağı değişim nüfus ve ulaşım hizmetleri açısından değerlendirilmiştir. Ulaşım bölümündeki mevcut durumun incelemesinin devamında, şehrin büyükşehir olması halinde tüm ile götürmekle yükümlü olacağı ulaşım hizmetinin, ilçelere ve yalnızca merkeze bağlı belde ve köylere yönelik olası ulaşım hatları planı öngörülmeyle çalışılmıştır. Yapılan bu planlama ile şehrin büyükşehir olması durumunda ulaşım hizmetleri özelinde karşılaşılabileceği sorunlar ve yeni oluşacak maliyetler belirlenmiştir. Asgari maliyetle en verimli ulaşım düzenlemesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Büyükşehir Belediyesi, 6360 Sayılı Kanun, Çorum Belediyesi, Ulaşım Hizmetleri

ABSTRACT

Polat, Rabia, “Considering The Metropolitan Management Model In A Province Non-Metropolitan Status: Example Of Transportation Services In Çorum Province”, Master Thesis, Kırıkkale, 2020.

Along with the law numbered 6360, which was enacted in 2012, many changes were made in the law numbered 5216. The law, which changed the definition and scope of metropolitan cities, was criticized by academicians and practitioners with the new regulations it introduced. Together with the laws in the history of the metropolitan and the criticisms made to these laws, the current metropolitan structure has been examined in accordance with the law numbered 6360. In our thesis, where we tried to consider the metropolitan management model in a city that is not a metropolitan city, the urban transportation service that a non-metropolitan city would need if it is a metropolitan city, was made in accordance with the metropolitan city. The problems faced by the urban transportation planning created with the arrangement made were mentioned.

The change that Çorum will experience if it is a metropolitan city has been evaluated in terms of population and transportation services. In the continuation of the examination of the current situation in the transportation section, planning has been made for the transportation lines for the districts and only the towns and villages connected to the center of the transportation service that the city will be obliged to carry with all if it is a metropolitan city. With this planning, the problems that the city may encounter in terms of transportation services and the new costs to be incurred in case of being a metropolitan city were determined. The most efficient transportation arrangement has been made with minimum cost.

Key Words: Metropolitan Municipality, Law No.6360, Çorum Municipality, Transportation Services

KISALTMALAR

AYKOME : Alt Yapı Koordinasyon Merkezi

BŞB : Büyükşehir Belediyesi

IMF : International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

KHK : Kanun Hükmünde Kararname

M.Ö : Milattan Önce

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UKOME : Ulaşım Koordinasyon Merkezi

YIKOB : Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı

HARİTALAR VE TABLolar

Harita 1. Büyükşehir Olan İller (Koyu Renkli)

Harita 2. Çorum İli Siyasi Haritası

Harita 3. Çorum'un İlçelerine Düzenlenen Yeni Otobüs Hatları

Harita 4. Çorum Merkez İlçe Haritası

Tablo 1. Büyükşehir Belediyelerin Kuruluş Tarihleri

Tablo 2. 3030 ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasalarının Karşılaştırılması

Tablo 3. 5747 Sayılı Kanundan Önce ve Sonra Belediye Sayısı

Tablo 4. Büyükşehir Belediye Modelinin Dönemlendirilmesi

Tablo 5. 6360 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrasında Yerel Yönetimlerin Türlerine Göre Sayıları

Tablo 6. 6360 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrası Yerel Yönetimlere Ayrılan Bütçe Dağılımı

Tablo 7. Çorum İli ve İlçeleri Kuruluş Tarihleri

Tablo 8. Çorum Merkez ve İlçelerine Ait Sayısal Veriler

Tablo 9. 2019 Yerel Seçim Sonuçları

Tablo 10. Çorum Belediyesi ve İlçe Belediye Meclis Üye Sayıları

Tablo 11. Çorum Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

Tablo 12. Çorum Nüfus Artış Hızı Projeksiyon Denemesi 2019-2023

Tablo 13. Çorum İli Mevcut Şehir İçi Ulaşım Hatları, Sefer Sayıları ve Yıllık Yapılan Km

Tablo 14. İlçelere Ulaşım İçin Oluşturulan Yeni Hatlar

Tablo 15. Yeni İlçe Seferlerinin Haftalık-Yıllık Sefer Sayıları ve Toplam Kat Edeceği Km Uzunluğu

Tablo 16. Yeni İlçe Hatlarının Km'leri, Hatların Sefer Sayıları

Tablo 17. Çorum Merkez Köyleri Otobüs Hattı Güzergahları ve Etkilenen Nüfus

Tablo 18. Yeni Köy Hattı Sefer Düzenlemesi, Haftalık ve Yıllık Yapılan Sefer Sayısı ve Km Uzunluğu

Tablo 19. Yeni Köy Hattı Süreleri ve Gereken Otobüs Sayıları

Tablo 20. Mevcut ve Yeni Durum Karşılaştırması

Tablo 21. Otobüslerin Tükettiği Yakıt Oranları

Tablo 22. Mevcut ve Yeni Hatlar İçin Gereken Şoför İhtiyacı ve Maliyeti

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR.....	v
HARİTALAR VE TABLOLAR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE’DE BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİNİN GELİŞİMİ

1.1. 3030 Sayılı Kanun Ve Sistemin Kurgulanışı.....	4
1.1.2. 3030 Sayılı Kanuna Yönelik Eleştiriler	9
1.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu	10
1.3.1. 5216 Sayılı Kanuna Yönelik Eleştiriler	14
1.4. 5747 Sayılı Kanunun Getirdiği Değişiklikler	15

İKİNCİ BÖLÜM 6360 SAYILI KANUNUN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE SİSTEMİNE ETKİLERİ VE ELEŞTİRİLER

2.1. 6360 Sayılı Kanun Ve Sistemin Yeniden Kurgulanışı	19
2.1.1. Büyükşehir Belediye Sınırlarının İl Mülki Sınırı Olması	24
2.1.2. İl Özel İdarelerinin Kapatılması.....	27
2.1.3. Yatırım İzleme Ve Koordinasyon Başkanlıkları Kurulması... ..	28
2.1.4. Tüzel Kişiliği Kaldırılan Belediyeler	30

2.1.5. Tüzel Kişiliği Kaldırılan Köyler	31
2.1.6. Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Yeniden Düzenlenmesi.....	35
2.2. Ölçek Ekonomisi	37
2.3. 6360 Sayılı Kanuna Yönelik Eleştiriler.....	39
2.3.1. Yerel Halka Sorulmadan Yapılan Kanun Değişikliği.....	40
2.3.2. Köylerin Mahalle Olması.....	40
2.3.3. Belediyenin Kırsalın İhtiyaçlarına Hakim Olmaması.....	43
2.3.4. Anayasaya Aykırılık	44
2.3.5. Belediye Sınırlarının İl Mülki Sınırı Olması.....	45
2.3.6. Yerindenlik İlkesine Aykırılık	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **ÇORUM İLİNDE BÜYÜKŞEHİR PROJEKSİYONU**

3.1. Çorum İli Genel Bilgiler.....	49
3.1.1. 5747 Sayılı Kanunun Çorum’a Etkisi	54
3.2. Çorum Belediyesi	55
3.3. Çorum İlinde Büyükşehir Projeksiyonu	59
3.3.1. Nüfus Açısından Değerlendirme.....	59
3.3.2. Ulaşım Hizmetleri Durumu Bakımından	60
3.3.2.1. Mevcut Şehir İçi Ulaşım.....	60
3.3.2.2. İlçeler İçin Oluşturulan Yeni Ulaşım Sistemi.....	62
3.3.2.3. Merkeze Bağlı Köyler İçin Oluşturulan Yeni Ulaşım Sistemi.....	66

SONUÇ	78
--------------------	-----------

KAYNAKÇA	80
-----------------------	-----------

GİRİŞ

Sanayileşmenin arttığı yıllarda kentleşme de beraberinde artmaya başlamıştır. Kentleşme sürecine giren şehirler büyümeye ve ihtiyaçları artmaya başlamıştır. Yürürlükte olan 1580 sayılı kanun ise değişen kentlerin ihtiyaçlarına cevap veremediği için, büyükşehirlere yönelik bir kanun gerekliliği doğmuştur. Bunun sonucunda 1982 Anayasasının 127. maddesinin “... Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir...” şeklinde vermiş olduğu yetkiyle Büyükşehirler için özel yönetimler kurulabilmesinin önü açılmıştır. 1984 yılında 3030 sayılı ‘Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun’ kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Büyükşehir statüsüne dönüştürülen yerlerde 3030 sayılı kanun ile birlikte 1580 sayılı kanun da varlığını sürdürmüştür. Büyükşehirlerde birden fazla kanunun yürürlükte olması yönetsel açıdan sorunların oluşmasına neden olmuştur. Büyükşehir belediyeleri için 3030 sayılı kanun geçerli iken, büyükşehir olmayan iller ve ilçe belediyelerinin ise 1580 sayılı kanuna tabi olmaları zaman zaman anlaşmazlıklara ve sorunların çıkmasına neden olmuştur.

3030 sayılı kanunda ‘alt kademe belediyesi’ olarak tanımlanan belediyeler, 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye kanununda ‘ilk kademe belediyesi’ olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Büyükşehir tanımını değiştiren kanunla birlikte en az 3 ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan ve 10.000 metre uzağındaki yerleşim yerleri nüfus toplamı 750.000 olan yerleri Büyükşehir belediyesi olarak kabul eden kanun, yarıçap uygulamasını getirmiştir. Kanun İstanbul ve Kocaeli için tüm ilin mülki sınırlarını büyükşehir belediye sınırları olarak düzenlerken, diğer büyükşehirler için,

- Nüfusu 1 milyondan daha az olan Büyükşehirlerde 20 km yarıçapındaki
- Nüfusu 1-2 milyon arası olan Büyükşehirlerde 30 km yarıçapındaki,
- Nüfusu 2 milyondan fazla olan Büyükşehirlerde 50 km yarıçapındaki, yerleşim yerleri Büyükşehir Belediyesi sınırlarına dahil edilmiştir.

‘Pergel Yasası’ olarak da tanımlanan 5216 sayılı kanun yarıçap hesabını nüfuslara bağlı olarak yaparak Büyükşehir olma şekline farklı bir yorum getirmiştir.

2008 yılında 5747 sayılı ‘Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’ çıkarılmıştır. Bu kanun ile;

* İlk olarak kanun, 2.000’den daha az nüfusa sahip belde belediyelerinin tüzel kişiliğini kaldırarak bu birimleri köye dönüştürmektedir.

* İkinci olarak, Büyükşehir Belediye Sistemi içinde yer alan ilk kademe belediyelerinin tüzel kişiliğini kaldırarak bunları ilçe belediyelerine bağlamaktadır.

* Son olarak, Büyükşehir Belediye sınırları içinde yeni ilçeler kurmaktadır. Bu ilçelerden bir kısmı mevcut ilk kademe belediyelerin ilçeye dönüştürülmesi şeklinde kurulurken, bazı ilçeler ise, mevcut büyük ilçelerin bölünmesi yoluyla kurulmuştur.

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı kanunla;

- ✓ 14 il Büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Bütün Büyükşehir Belediyelerinin sınırları il mülki sınırları olmuştur.
- ✓ Tüm il nüfusu 750.000 olan iller Büyükşehir yapılmıştır.
- ✓ Büyükşehir olan illerde İl Özel İdaresi kaldırılmıştır. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları kurulmuştur.
- ✓ Büyükşehir ilçe belediyelerinin sınırları ilçe mülki sınırları olmuştur.
- ✓ Merkeze bağlı köyler mahalle olmuştur. Nüfusu 500’ün altında olmamak şartıyla mahalle kurulması şartı getirilmiştir.
- ✓ Belde belediyeleri kaldırılmıştır.
- ✓ Nüfusu 2000’in altına düşen belediyeler kapatılacak ve köye dönüştürülmüştür.
- ✓ ‘Belediyelerin genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamından vergi iadeleri düştükten sonraki tutardan aldıkları paylar; il özel idareleri %0,5, büyükşehir ilçe belediyeleri %4,5, büyükşehir dışındaki belediyeler %1,5, büyükşehir içinde toplanan genel bütçe vergilerin %6’sı belediyenin kendisine ayrılmaktadır’ şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Tezin ilk iki kısmında, yukarıda kısaca değindiğimiz Büyükşehir belediyesinin tarihi geçmişini içeren kanunların detaylarına yer verilmiştir. Eleştirileriyle birlikte incelediğimiz kanunlar 6360 sayılı kanunla son bulmaktadır.

Tezin üçüncü kısmında ise, Büyükşehir olmayan bir il olan Çorum üzerinde yoğunlaşmıştır. Genel hatlarıyla tanıtılan Çorum ilinin büyükşehir olması

durumunda yükümlölüklerinden birisi olan ulaşım hizmetlerinin yerine getirilmesini merkeze bağılı belde ve köyler ve ilçeler üzerinden yapılmıştır. Mevcut şehir içi hat düzeni incelenmiş, ilçeler ve sadece merkeze bağılı belde ve köyler için olası hat düzenlemesi öngörölmeğe çalışılmıştır. Ulaşım hizmetleri özelinde yapılan düzenlemeler sonucunda, Çorum Belediyesinin ne tür sorunlarla, hangi maliyetlerle karşılaşacağı analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİNİN GELİŞİMİ

1.1. 3030 SAYILI KANUN VE SİSTEMİN KURGULANIŞI

Büyükşehir olgusu ülkemizin gündemine 1960’lı yıllarda girmiştir, zira İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’de ve uluslararası ölçekte yaşanan sosyo-ekonomik değişimler hızlı bir kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Kentleşme hareketleri kent sayısını artırırken ayrıca kentlerin nüfus sayısı açısından ve yerleşim alanı bakımından genişlemesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Kentsel yaşam alanlarında yaşanan nüfus artışı, kırdan kente yaşanan göç dalgası ile giderek artmış ve mevcut yönetim perspektifi ile kentsel ihtiyaçlara cevap verilmesi güçleşmiştir. Bununla birlikte kentleşme olgusu, belediye sınırları dışında düzensiz ve plansız gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu çerçevede büyük kentler için farklı bir yönetim modelinin uygulanması ihtiyacı iyice belirginleşmeye başlamış ve büyükşehirler için metropoliten yönetim modelleri arayışı başlamıştır (Öner, 2006: 249).

Türkiye’nin Fransız idare sistemini örnek alması suretiyle oluşturduğu merkeziyetçi yapısı, gitgide artan hızlı, düzensiz ve plansız kentleşme sorununu çözememiş ve böylece büyüyen kentlerin mali, idari ve siyasal açıdan güçsüz olan belediyeleri yönetimde yetersiz kalmıştır. Bu amaçla belediyelere yönelik farklı düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır (Özer, Fırat & Erdem, 2014: 4-5). Cumhuriyetin kuruluşuyla başlayan ve 1950’li yıllarda büyük bir ivme kazanan şehirlere yönelik göç dalgası çarpık ve düzensiz kent düzenine sebep olmuş, bunun sonucunda ise bu duruma müdahale etmek isteyen yöneticilerin yeni bir düzenleme, yeni bir kanun çıkarmaları elzem olmuştur.

1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun değişen şehir ihtiyaçlarına karşı yetersiz olmaya başlaması, yeni bir kanunun çıkarılmasını elzem hale getirmiştir. 1982 Anayasasının 127. maddesinin “... Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir...” şeklinde vermiş olduğu yetkiyle Büyükşehirler için özel yönetimler kurulabileceğine dayanılarak 1984 yılında 3030 sayılı ‘Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun’ kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle iki kademeli bir yapı meydana gelmiştir.

Bu kanunla ilk olarak Ankara, İzmir ve İstanbul illeri büyükşehir statüsüne geçmiştir (Özaslan, Akıllı, & Özaslan, 2014: 217).

Daha sonra bu üç büyük ili yayımlanan kanunlarla diğer iller takip etmiştir: “1986 yılında 3306 sayılı kanunla Adana; 1987 yılında 3391 sayılı kanunla Bursa; 3398 sayılı kanunla Gaziantep ve 3399 sayılı kanunla Konya; 1988 yılında 3508 sayılı kanunla Kayseri büyükşehir olmuştur. 1993 yılında ise Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ve 504 sayılı KHK ile Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun illerinde büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Son olarak 2000 yılında ise, 593 sayılı KHK ile Adapazarı da büyükşehir yapılmıştır böylelikle, büyükşehir belediyelerinin sayısı 16’ya ulaşmıştır” (Keser & Gökmen, 2012: 25).

Tablo 1. Büyükşehir Belediyelerin Kuruluş Tarihleri

Yıl	Yasal Düzenleme	Belediye
1984	3030 sayılı Kanun	İstanbul, Ankara, İzmir
1986	3306 sayılı Kanun	Adana
1987	3391, 3398 ve 3399 sayılı Kanunlar	Bursa, Gaziantep, Konya
1988	3508 sayılı Kanun	Kayseri
1993	504 sayılı KHK	Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit (Kocaeli), Mersin, Samsun
2000	593 sayılı KHK	Adapazarı (Sakarya)
2014	6360 sayılı Kanun	Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van

Kaynak: (Zengin, 2014: 104)

3030 sayılı kanunda Büyükşehir ve ilçe belediyesi;

“Büyükşehir: Belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler,

İlçe belediyesi: Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan ilçelerde kurulan belediyeler” şeklinde tanımlanmıştır (3030 sayılı kanun/mad.3).

3030 sayılı kanunla hiçbir demografik ve coğrafi kriter ölçüt alınmadan tüm şehirler için aynı düzenleme yapılmış ve en temel haliyle belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler büyükşehir yapılmıştır. Halbuki, Batıdaki ülkelerde her şehir için ayrı bir düzenleme yapılmış, her şehrin özellikleri, dinamikleri göz önüne alınarak uygulama yapılmıştır. 3030 sayılı kanunla Büyükşehir olan illere ek mali kaynaklar da sağlanmıştır. Bunlardan en önemlisi ise o ilde toplanan vergi hasılatının %5'nin belediyeye bırakılması durumudur. Bu mali farklılık Büyükşehir olmayı cazip hale getirmiştir (Yeter, 1991: 15). 3030 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle Büyükşehir olmak isteyen illerin sayısı artmıştır. Çünkü söz konusu kanun Büyükşehir olmak için herhangi bir nüfus veya fiziki şart koşturmamaktadır. Büyükşehir olmanın siyasi ve ekonomik getirilerinden faydalanmak isteyen milletvekilleri kendi şehirlerini Büyükşehir yapabilmenin yolunu aramaya başlamışlardır.

3030 sayılı kanun döneminde Büyükşehir Belediyesi kurulması için, gerekli nüfusun 300.000 veya 500.000 olması istenmiştir ancak, bu teklifler yasalaşamamıştır (Özgür & Yavuzçehre, 2016: 912).

Bu kanunla ilk defa Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME) ve Altyapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME) isimli iki merkez kurulmuştur. Bu merkezlerin Altyapı ve Ulaşım ile ilgili sorunların görüşüleceği; Belediye başkanı ve ilgili kurumların temsilcilerinin de katılarak görüş bildireceği aktif kurumlar olması hedeflenmiştir. İlçe belediye başkanları da kendi ilçeleriyle ilgili sorunları görüşmek üzere kurulan bu kurullara üye sıfatıyla katılmıştır. Ayrıca kanunda bu hizmetler için bir Alt Yapı Fonu da oluşturulacağından bahsedilmiştir. Hizmetlerin koordinasyonunu sağlamak amacıyla oluşturulan bu kurumlar, hem hizmette etkinliği sağlaması hem de kaynak israfını önlemesi açısından oldukça önemlidir (Görmez, 1993: 26-27).

Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME), büyükşehir dahilinde her türlü raylı-raysız kara ve deniz ulaşımının yerine getirilmesi için gerekli koordinasyonu sağlamakla görevlendirilmiştir. Bu koordinasyonun sağlanması için, büyükşehirin nazım planları çerçevesinde, arazi kullanım ve ulaşım hatları dahilinde hazırlanan planları inceler, bu planlara uygun olarak 'Büyükşehir Ulaşım Planını' yapar, yaptırır, uygur ve uygulattırır. Ulaşım planını gerçekleştirmek adına ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerini de alarak tarife, güzergah, hat kapsamı, süresi bilet fiyat tarifelerini yapar ve ya yaptırır (3030 sayılı kanun /mad.7). Ulaşım ve

trafik mevzuatının belediyelere verdiği görev ve yetkilerin kullanılması ve uygulanmasına dair, görüş bildirir gerektiğinde yönlendirici kararlar da alabilir. Belediyeler tarafından yapılan yol ve kavşaklarda bulunan sinyalizasyon sistemlerinde sorunlarının yaşanması halinde sorunları belediyeye bildirir ve sorunların çözülmesini sağlar (Dönmez M. , 2009: 599) (Kararilgin, 1988: 431). Ancak Güler'e (1988: 412-413) göre kuruluşunda bu görevleri yerine getirmesi beklenen UKOME, ulaşım hizmet planlamasını yapmada başarısız olmuştur. Kuruluş amaçlarına ulaşamadıkları gibi çıkan sorunları çözme konusunda da başarısız olmuşlardır.

3030 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle, iki kademeli yapı olarak adlandırılan birden fazla belediyeyi içeren yeni bir yapılanma ortaya çıkmıştır. Bu yeni yapılanmayı açıklarken normal belediye ve büyükşehir belediyesi kavramları kullanılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede literatürde 1580 sayılı belediye kanununa tabi olan belediyeler normal belediye, 3030 sayılı büyükşehir belediye kanununa tabi olanlar ise büyükşehir belediyesi olarak nitelendirilmiştir. 3030 sayılı kanun uyarınca büyükşehir sınırları içinde oluşan ilçe belediyeleri ise hem 1580 hem de 3030 sayılı kanuna göre yönetilmiştir. 1580 sayılı kanun hem normal belediyeler hem de Büyükşehir Belediyeleri ve Büyükşehir bünyesinde kurulan ilçe belediyeleri için temel belediye kanunu olma niteliği taşımıştır. Bu duruma ek olarak 1993 yılında çıkarılan 504 sayılı KHK ile de kanuna 'alt kademe belediyesi' adıyla yeni bir kavram, yeni bir yapı daha eklenmiştir. 504 sayılı KHK ile Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Mersin, Samsun, Eskişehir, İzmit ve Mersin'de Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur ve böylece Büyükşehir Belediye sayısı 15'e yükselmiştir. Alt kademe belediyeleri içinde 3030 sayılı Büyükşehir Belediye kanunu değil, 1580 sayılı Belediye Kanunu temel belediye kanunu olma niteliğini korumuştur (Öner, 2006: 259).

Büyükşehir statüsüne dönüştürülen yerlerde 3030 sayılı kanun ile birlikte 1580 sayılı kanun da varlığını sürdürmüştür. Büyükşehirlerdeki yönetimin iki farklı kanun ile yürütülmesi bazı anlaşmazlıklara veya görev uyuşmazlıklarına sebep olmuştur (Karakaya, 2012: 44-45). Örnek olarak, 3030 sayılı kanun döneminde büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasındaki görev bölüşümü sorunlara neden olmuştur. Görev ve sorumlulukların karmaşıklığı bir yerel hizmetin sahipsiz kalmasına neden olmuş, bazen de bunun tam tersi olarak herhangi bir yerel hizmetin yapılmasını her iki belediye kendi görev alanlarında kabul etmiştir. Anlaşmazlıkların

yoğunlaştığı alanlar, planlama, altyapı ve imar konuları olmuştur. Nitekim 1984-1990 döneminde iki düzey arasındaki anlaşmazlıkların %90'ı planlama konularında olmuştur. Planlama konusunda yaşanan problemler iki sebepten ötürü yaşanmıştır. Büyükşehir belediyesinin kurulmasındaki temel amaçlardan biri fiziksel gelişme taleplerini karşılamaktır. Bu amaçla toprak kullanımı kent planlaması çerçevesinde yapılmalıdır. Kanun büyükşehir nazım imar planlarını yapmayı görev olarak vermiştir. Ama aynı zamanda ilçe belediyelerinin hazırlayacağı nazım imar planlarını inceleme ve denetleme görevini de Büyükşehir Belediyesine vermiş olması anlaşmazlıklara neden olan ilk sebep olmuştur. İkinci sebep ise büyükşehirlerin büyümeye başlamasıyla kentsel ekonomik değerinin de artması ve bunun sonucunda oluşan bu ekonomik değer paylaşımında Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyesi arasında anlaşmazlıkların çıkması olmuştur (Şengül, 2010: 115).

Ancak 1580 sayılı kanun maddeleri yüzünden çıkan anlaşmazlıkları ve görev uyuşmazlıklarını engellemek veya çözüme kavuşturmak için 3030 sayılı kanunun 24. maddesinde,

“İlçe belediyelerinin kendi aralarında veya büyükşehir belediyesi ile aralarında ihtilaf çıkması veya ilçe belediyeleri arasında farklı uygulamalar bulunması halinde, bu ihtilaf ve farklı uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla büyükşehir belediye meclisi, yönlendirici ve düzenleyici tedbirleri almaya yetkilidir” şeklinde çözüm önerilmiştir.

Kanuna göre, “Büyükşehir Belediyelerinin sınırları, ismini aldıkları Büyükşehirlerin belediye sınırlarıdır. İlçe belediyelerinin sınırları, bu ilçelerin, Büyükşehir belediyesi içinde kalan kısımlarının sınırlarıdır” (3030 sayılı kanun/mad.5). 3030 sayılı Büyükşehir Belediye kanununun amacı, belediye sınırları ve sınırların dışına taşmış bulunan plansız ve kontrolsüz yayılmaya çözüm getirmek olarak düşünülmüştür. Bununla beraber imar, konut ve çevre sorunlarını bütünlüklü olarak çözüme kavuşturmak ve alt yapı hizmetlerini aktif hale getirmek amaçlanmıştır (Alada, 1995’den Aktaran Karakaya, 2012: 43). Ancak yine de 3030 sayılı kanunun Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri arasındaki görev dağılımı ve sınırların belirlenmesi konularındaki belirsiz tutumu problemler çıkmasına sebep olmuş, işlerin yürütülmesini yavaşlatmıştır.

Büyükşehir belediyesinin görevleri 3030 sayılı kanunun madde 6/A fıkrasında; yatırım ve imar programlarını yapmak, büyükşehir sınırlarındaki meydan, yol v.s yapmak ve bakımını yaptırmak, yolcu ve yük terminallerini yapmak,

sağlık ölçütleri baz alınarak firmalara yetki belgesi vermek, park ve bahçeler yapmak, su ve kanalizasyon işlerini üstlenmek, yiyecek ve içecek tahlili için laboratuvar kurmak, mezarlık alanlarının tespiti, itfaiye hizmetlerinin sağlanması, toptancı hallerini yapmak ve zabıta hizmetleri sunmak şeklinde sıralanmıştır.

Büyükşehir ilçe belediyesi görevleri 3030 sayılı kanunun 6.maddesinin B fıkrasında şöyle belirlenmiştir:

“(A) fıkrası dışında kalan ve yürürlükteki mevzuatla belediyelere verilen bütün görevler ilçe belediyelerince yürütülür. (A) fıkrasının (f) ve (1) bentlerindeki görevler ilçe belediyelerince de yapılabilir. Bu görevlerden hangilerinin ilçe belediyelerince yürütüleceği yönetmelikle belirlenir” (Özgür & Yavuzçehre, 2016: 912).

Kanun maddelerinden de anlaşılacağı üzere kanun koyucu Büyükşehir Belediyesine verdiği görevlerde ilçe belediyesine kıyasla Büyükşehir Belediyesini daha üstün bir konuma koymuştur. Örneğin; Büyükşehir Belediyesini, ilçe belediyesinin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları tatbikat imar planları onaylamak ve uygulamaları denetlemekle, ilçe belediyeleri arasındaki ihtilaflarda zabıta veya diğer belediye hizmetlerinin koordinasyonunu sağlamakla, mali durumu yetersiz ilçe belediyelerine mali yardımda bulunmakla görevli ve yetkili kılmıştır (Dönmez, 1993: 47). Bu durum görev, yetki ve sorumluluk gibi durumlar açısından sorun teşkil etmiştir. Bu da eleştirileri beraberinde getirmiştir.

1.1.2. 3030 SAYILI KANUNA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

İki kademeli şekilde oluşan yapıda, görevlerin büyükşehir ve ilçe belediyelerine bölündüğü gibi kaynak dağılımı da aynı şekilde yapılmıştır. Yani Büyükşehir Belediyesinin üstünlüğünün bariz bir şekilde görüldüğü sistemde kaynaklar da aynı oranda büyükşehir lehine daha fazla dağıtılmıştır. Daha önce de bahsedildiği gibi büyükşehir olan belediyelerin, belediye sınırları içerisinde toplanan vergilerin %5’i büyükşehirlerle dağıtılmaktaydı. ‘Maliye payı’ olarak isimlendirilen bu ek kaynak büyükşehir olmayı cazip hale getiren ve büyükşehirlerle mali destek sağlayan bir kalem olmuştur. Ancak bu ek kaynaktan sadece üst kademenin yani büyükşehir belediyesinin faydalanan olması birçok konuda yetkileri de kısıtlanan ilçe belediyeleri açısından tepki çekmiştir (Yaslıkaya & Ökde, 2015: 1534).

Bir diğer eleştiri ise temsil sorunudur. Keleş’in bahsettiği ‘çift kimlikli’ olma durumu hem büyükşehir belediyesi meclisinde hem de ilçe belediyesi meclisinde

görevli olan üyeler için kullanılmıştır (Keleş, 1992'den Aktaran Yaslıkaya & Ökde, 2015: 1136). Üst kademenin kararları almadaki gücü sayesinde büyükşehirdeki meclis toplantılarında kendi ilçesi lehine kararlar alınmasına çaba gösteren yerel üyelerin merkez değil, bağlı oldukları ilçe bazlı kararlara destek vererek görevlerini ifa etmeleri bir zafiyet doğmasına sebebiyet vermiştir. Sonuç olarak üyelerin bu şekilde hareket etmeleri, sonraki yerel seçimlerde ellerini güçlendirmek amacıyla yapılan tamamen siyasi amaç güden davranışlardır (Arıkboğa, 2007: 34). Bu davranışları engellemek adına herhangi bir denetimin olmaması tepkileri çekmiştir. Bunlar da 3030 sayılı kanuna yönelik eleştirileri artırmıştır.

3030'la kurulan AYKOME ve UKOME birimleri kurumlar arası koordinasyonu sağlama görevini tam olarak yerine getirememiş, kendilerinden beklenen faydayı sağlayamamışlardır (Yeter, 1991: 156). Güler'e (B. , 1988: 412-413) göre kuruluş amaçlarında bulunan görevleri yerine getirmesi beklenen UKOME, ulaşım hizmet planlamasını yapmada başarısız olmuştur. Kuruluş amaçlarına ulaşamadıkları gibi çıkan sorunları çözme konusunda da başarısız olmuşlardır. Çürüksulu'ya (2017: 55) göre bu başarısızlığın sebeplerin başında ise, büyükşehir olan illerde UKOME'ye bütçe bulunamaması sebebiyle aksaklıklar yaşanması gösterilmiştir

Son olarak 3030 sayılı kanunda sayılan görevlerden de anlaşılacağı üzere Büyükşehir Belediyesinin şehirle alakalı tüm görevleri üstlenmesi veya denetleyen taraf olması ilçe belediyeleri açısından eleştirilmiştir. Çünkü bu durum tamamen merkezi yönetimin ağır bastığı, yerel birimlerin yönetimden uzaklaştırılmaya çalışıldığı izlenimini vermiştir. Burada kastedilen, tüm sorumluluğun üst kademeye yani Büyükşehir Belediyesine verilmesi, alt kademenin yani ilçe belediyelerinin uygulayıcı birim olarak görevlendirilmiş olmasıdır. Yapılan eleştirilerin büyük bir kısmında, 3030 sayılı kanunun geçmişteki yerel yönetim sistemini devraldığı, güçlü merkezîyetçi yapısı olduğu ve bunu devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir (Yaslıkaya & Ökde, 2015: 1531).

1.2. 5216 SAYILI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE KANUNU

Kamu yönetiminin önemine vurgu yapılan 2000'li yıllarda büyükşehirler için yeni bir düzenleme yapılması gerekmiştir. 1984 yılından beri yürürlükte olan 3030 sayılı kanun kaldırılarak yerine 23.07.2004 yürürlük tarihli 5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediye Kanunu kabul edilmiştir.

5216 sayılı kanunun amacı kanunun ilk maddesinde şu şekilde açıklanmıştır: *“Bu Kanunun amacı, büyükşehir belediyesi yönetiminin hukukî statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır”* (5216 sayılı kanun / mad.1).

Genel olarak, 5216 sayılı ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanunlarının amaçları temel olarak aynıdır ve her iki kanun büyükşehir ölçeğindeki hizmetlerin planlı, programlı, etkin ve verimli sunulmasını amaçlamaktadır (Öner, 2006: 261). 3030 sayılı kanunda büyükşehir olmak için belediye sınırları içinde birden fazla ilçenin olması yeterli görülmüş, bu da hem büyükşehir olmayı basite indirmiş hem de kanunun eleştirilmesine sebep olmuştur. Yeni kanunda ise öncelik olarak bu soruna el atılmış ve büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyeleri yeniden tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar kanunda:

“Büyükşehir belediyesi: Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir.

İlçe belediyesi: Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe belediyesidir” şeklinde açıklanmıştır (5216 sayılı kanun/mad.3).

Kanunda yeniden tanımlı yapılan Büyükşehir ve Büyükşehir ilçe belediyelerine ek olarak, 3030 sayılı kanunda ‘alt kademe belediyesi’ olarak bahsi geçen Büyükşehir Belediye sınırları içindeki belde belediyeleri ‘ilk kademe belediyesi’ olarak adlandırılmıştır. Kanuna göre, Büyükşehir Belediye sınırları içinde ilçe kurulmaksızın oluşturulan ve Büyükşehir ilçe belediyeleriyle aynı yetki, imtiyaz ve sorumluluklara sahip olan belediyeye ‘ilk kademe belediyesi’ denilmektedir (Can, 2007: 63).

Kanunda Büyükşehir kurulabilmesi için şehrin fiziki özellikleri de tek tek sayılmıştır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanununa göre bir yerleşim alanında Büyükşehir Belediyesi kurulabilmesi için;

1. O yerleşim alanının il merkezi olması,
2. En az üç ilçe veya üç ilk kademe belediyesini kapsaması
3. Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre 750.000’den fazla olması ve
4. Kanuni bir düzenleme olması gereklidir (mad.4) .

Kanuna göre istisnai olarak Kocaeli ve İstanbul illerinin il sınırları belediye sınırları olarak kabul edilmiştir. Büyükşehir olan diğer şehirler için ise valilik binası başlangıç noktası olarak alınmış, illerin nüfus durumuna göre 20, 30 ve 50 km yarıçapında daireler çizilerek büyükşehir belediye sınırları oluşturulmuştur.

- Nüfusu 1 milyondan daha az olan büyükşehirlerde 20 km yarıçapındaki,
- Nüfusu 1-2 milyon arası olan büyükşehirlerde 30 km yarıçapındaki,
- Nüfusu 2 milyondan daha fazla olan büyükşehirlerde 50 km yarıçapındaki, yerleşim yerleri büyükşehir belediyesi sınırlarına dahil edilmiştir (5216 sayılı kanun/geçici 2. mad)

Yarıçapların hesabına bağlı olarak yapılan, ‘Pergel uygulaması’ olarak da adlandırılan bu yöntemi uygulamak suretiyle elde edilecek sınırların daha gerçekçi ve hizmet sahalarının uygulanabilir olması hedeflenmiştir (Adıgüzel, 2012: 159) (Keleş, 2012: 8). Pergelle çizilmiş şekilde oluşturulan dairenin sınırları içinde kalan belediyeler, ‘ilk kademe belediyeleri’ olarak büyükşehir sınırları içine alınmış; köyler ise, mahalle olarak büyükşehir içerisindeki belediyelere bağlanmıştır (Özaslan, Akıllı, & Özaslan, 2014: 218).

3030 sayılı kanunda görev dağılımının büyükşehir (üst kademe) öncelikli oluşundan ötürü çıkan sorunların tekrarlanmaması için, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 7. maddesinde Büyükşehir Belediyesi sınırlarındaki yetkiler Büyükşehir Belediyesi ile Büyükşehir ilçe belediyesi arasında dağıtılarak önlenmeye çalışılmıştır (Kayan, 2013: 208).

3030 sayılı kanun ile 5216 sayılı kanun arasında benzerlikler olmakla birlikte belirgin farklılıklarda bulunmaktadır. Özdemir ve Meşhur bu farklılıkları aşağıdaki tabloda karşılaştırmışlardır (Özdemir & Meşhur, 2011: 175) :

Tablo 2. 3030 ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasalarının Karşılaştırılması

Konu	3030 Sayılı Kanun (1984-2004)	5216 Sayılı Kanun (2004 sonrası)
Büyükşehir Belediyelerinin Kuruluş ve Sınırlarına İlişkin Ölçütler	Büyükşehirlerde, büyükşehirin adı ile bir “Büyükşehir Belediyesi”, büyükşehir dâhilindeki ilçelerde ise ilçelerin adını taşıyan “İlçe Belediyeleri” kurulur. -Büyükşehir Belediyelerinin sınırları,	Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyeleri, fiziki yerleşim durumları, ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate

	ismini aldıkları büyükşehirlerin belediye sınırlarıdır. İlçe Belediyelerinin sınırları, bu ilçelerin, büyükşehir belediyesi içinde kalan kısımlarının sınırlarıdır.	alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir. Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihte; büyükşehir belediye sınırları, İstanbul ve Kocaeli ilinde il mülki sınıridir. Diğer büyükşehir belediyelerinde, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek ve il mülki sınırları içinde kalmak şartıyla, - Nüfusu 1.000.000'a kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı 20 km; - Nüfusu 1.000.000'dan 2.000.000'a kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı 30 km; - Nüfusu 2.000.000'dan fazla olan büyükşehirlerde yarıçapı 50 km olan dairenin sınırı büyükşehir belediye sınırını oluşturur. Büyükşehir belediyelerinin sınırları, ismini aldıkları büyükşehirlerin belediye sınırlarıdır. İlçe Belediyelerinin sınırları, bu ilçelerin, büyükşehir belediyesi içinde kalan kısımlarının sınırlarıdır. İlçe ve İlk kademe belediyelerinin, büyükşehir belediye sınırları dışında belediye sınırı olamaz.
Planlama Sürecine İlişkin Büyükşehir Belediyesinin Yetkileri	Nazım imar planlarını yapmak, yaptırmak ve onaylamak İlçe belediyelerinin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar planlarını onaylamak ve uygulanmasını denetlemek.	Çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak Büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar planlarını, bu planlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon planlarını ve imar ıslah planlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek,

		Nazım imar planının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmak veya yaptırmak, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde büyükşehirin 1/25000 ölçekli nazım imar planlarını yapmak ve yaptırmak.
--	--	---

1.3.1. 5216 SAYILI KANUNA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

3030 sayılı kanuna olduğu gibi 5216 sayılı kanuna da eleştiriler getirilmiştir. Özellikle büyükşehir belediye meclisinde etkin bir şekilde söz sahibi olan küçük belediye üyelerinin kendi belediyeleri lehine karar alınmasına sebebiyet vermesi, güçlü başkan vurgusunun yapıyor olması ve kaynak dağılımındaki yaşanan sorunlar eleştirilerin başında gelmektedir.

5216 sayılı kanuna yönelik yapılan eleştiriler genel olarak aşağıda sıralanmıştır.

1. 3030 sayılı kanunda oldukça eleştirilen temsil sorunu 5216 sayılı kanunda da devam etmiştir. Kanunun Büyükşehir Belediyesi sınırlarına yaptığı yeni düzenlemeyle belediye sınırları artmış ve daha küçük belediyelerin meclis üyeleri Büyükşehir Belediyesi meclisinde söz sahibi olmuştur. 3030 sayılı kanunda da bahsi geçen ‘çift kimlikli’ olma durumu devam etmiş, üstelik daha önce belediye sınırlarına dahil edilmeyen belde belediyeleri, sınır düzenlemesiyle Büyükşehir Belediye meclisinde kendi beldeleri lehine kararlar alınmasına neden olarak temsil sorununu daha da derinleştirmiştir (Arıkboğa, 2007 : 35).

2. 3030 sayılı kanunda var olan güçlü başkan durumu 5216 sayılı kanunda da devam ettirilmiştir. Kanun yerelleşme bağlamında hazırlanmış olmasına rağmen, Büyükşehir Belediyesinin diğer belediyelere karşı üstün konumda tutulması devam etmiştir. Kanunun 14. maddesinde ilçe belediyelerinin meclis kararlarının Belediye Başkanına gönderileceği, Başkanın da gerekli gördüğü takdirde kararları tekrar

görüŖüŖmek üzere meclise gönderebileceğine hükmedilmiştir. Bu durum da Büyükşehir Belediye başkanının ilçe belediyesi üzerinde hiyerarşik olarak üstün olduğunu göstermiştir (Yaslıkaya & Ökde, 2015: 1541).

3. 3030 sayılı kanunda büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri arasındaki kaynak sorunu; kaynakların görev dağılımıyla orantılı olarak büyükşehir belediyesi lehine dağıtılması sonucu çıkmış bu durum ilçe belediyeleri tarafından eleştirilmiştir. 5216 sayılı yasanın büyükşehir belediyesinin gelirlerini düzenleyen 23. maddesinde genel bütçe vergi gelirleri üzerinden büyükşehirlere verilecek payın dağıtım oranları ile eğlence, ilan ve reklam vergisinden büyükşehir belediyelerine verilecek olan paylar düzenlenmiştir. 5393 sayılı kanunun belediye gelirlerini düzenleyen 59. maddesinde ise büyükşehir belediye sınırları ve mücavir alanları içinde belediyelerce tahsil edilen emlak vergisi tutarının tamamının ilgili ilçe belediyeleri tarafından alınması öngörülmüştür. Bunlardan büyükşehir belediyesi veya İl Özel İdaresine pay verilmesine ilişkin düzenleme ilga edilmiştir. Bu düzenlemelerin belediyelerin kaynak sorununa çözüm sağlayacak bir derinliğe sahip olmadığı açıktır. Kanunun sınırlara yönelik yaptığı düzenlemenin görev, yetki ve sorumluluk açısından Büyükşehir Belediyesine yeni görevler verdiği ancak mali açıdan çıkan sorunlara yeterli çözüm üretememesi eleştirilen diğer bir nokta olmuştur (Yaslıkaya & Ökde, 2015: 1544).

1.4. 5747 SAYILI KANUNUN GETİRDİĞİ DEĞİŞİKLİKLER

3030 ve 5216 sayılı kanunlardan sonra parçalı halde bulunan belediye yapılanmasını düzenlemek ve ortaya çıkan karışıklığı azaltmak için 2008 yılında 5747 sayılı ‘Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’ çıkarılmıştır. Kanun ile Büyükşehir Belediyelerinin sınırları içinde 43 tane yeni ilçe belediyesi kurulmuştur (5747 sayılı kanun/mad.1). İlk kademe ve bazı büyükşehir ilçe belediyelerinin tüzel kişilikleri bu kanunla kaldırılmıştır. Bu belediyelere bağlı mahalleler ise büyükşehir ilçe belediyesinin mahalleleri haline getirilmiştir (Özaslan, Akıllı, & Özaslan, 2014: 218).

5747 sayılı kanunun kapsamı belediyelerin büyüklüğü ve kentin bütünlüğüyle doğrudan ilgilidir. Söz konusu kanun incelendiğinde, üç temel değişiklik yapılmış olduğu görülmektedir.

* İlk olarak yasa, 2.000'den daha az nüfusa sahip belde belediyelerinin tüzel kişiliğini kaldırarak bu birimleri köye dönüştürmektedir.

* İkinci olarak, büyükşehir belediye sistemi içinde yer alan ilk kademe belediyelerinin tüzel kişiliğini kaldırarak bunları ilçe belediyelerine bağlamaktadır.

* Son olarak, büyükşehir belediye sınırları içinde yeni ilçeler kurmaktadır. Bu ilçelerden bir kısmı mevcut ilk kademe belediyelerin ilçeye dönüştürülmesi şeklinde kurulurken, bazı ilçeler ise, mevcut büyük ilçelerin bölünmesi yoluyla kurulmuştur. Kanunun içeriğine bakıldığında bu kanuna yönelik en iyi niteleme, Ölçek Reformu Yasası şeklinde olacaktır. Zira her üç durumda da kanun, belediye ve ilçelerinin büyüklüklerini yeniden düzenlemiştir (Arıkboğa, 2008: 321).

5747 sayılı kanunla, büyükşehir belediyelerinin sınırları içinde bulunan irili ufaklı 300 kadar ilk basamak (kademe) belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bunlardan bir bölümü birleşerek bir belediye oluşturmuş, bir bölümü anakent belediyesi içindeki ilçe belediyelerine katılmış, bir bölümü de mahalle olarak varlıklarını devam ettirmiştir. Bu düzenleme de o yerleşme yerlerinde yaşayan halkın oyuna başvurulmadan yasalaşmıştır (Keleş, 2012: 9).

Karakaya (2012: 96), 5747 sayılı kanunun, 1980 Askeri Darbesi sonucu çıkarılan 34 nolu karar ile 1981 tarihli 2561 sayılı kanunu hatırlattığını belirtmiştir. 2561 sayılı kanun ile anakent çevresindeki küçük yerleşim birimleri anakentlere eklenirken, 5747 sayılı kanun ile büyükşehir sınırları içerisinde bulunan küçük yerleşim birimleri kaldırılarak büyükşehir veya ilçe belediyelerine katılması sağlanmıştır. İki kanuna da bakınca ikisinin de Büyükşehirlerin çevresinde oluşan parçalı yapıları düzenlediği söylenebilir. Gerekçeleri farklı olsa da her iki düzenlemede de büyükşehirlerdeki küçük yerleşim yerlerinin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve bu belediyelerin merkezi belediyelere bağlanması öngörülmüştür. Demokratik anlamda baktığımızda ise 5393 sayılı kanunla getirilen düzenlemede belde ve köy birleşmelerinde, bahsi geçen belediye sakinlerinin görüşlerine başvurulmuş iken, 5747 sayılı kanunda belediye sakinlerinin görüşleri dikkate alınmamıştır. Bu açıdan bakıldığında, yeni ilçelerin kurulup, kaldırılması, hukuki statülerinin değiştirilmesi, kimi zaman oralarda yaşayan yerel halkın lehine kimi zaman ise aleyhine yapılan bu işlemlerin yerel halkın fikri alınmadan yapılmış olması antidemokratik olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 3: 5747 Sayılı Kanundan Önce ve Sonra Belediye Sayısı

5747 Sayılı Yasadan Önce		5747 Sayılı Yasadan Sonra	
Büyükşehir Belediyesi	16	Büyükşehir Belediyesi	16
Büyükşehir İlçe Belediyesi	100	Büyükşehir İlçe Belediyesi	143
İlk Kademe Belediyesi	283	İlk Kademe Belediyesi	0
İl Belediyesi	65	İl Belediyesi	65
İlçe Belediyesi	750	İlçe Belediyesi	749
Belde Belediyesi	2011	Belde Belediyesi	1974
Toplam	3225	Toplam	2947

Kaynak: (Karakaya, 2012: 96)

5393 sayılı Belediye Kanununun 8 ve 11'inci maddeleri uyarınca yapılan birleşme ve katılmalar neticesinde, Tablo 3 de görüldüğü üzere; toplam 3225 olan belediye sayısı 29 Mart 2009 yerel seçimlerinden sonra, 16 Büyükşehir belediyesi, 143 Büyükşehir ilçe belediyesi, 65 İl belediyesi, 749 İlçe belediyesi ve 1974 Belde belediyesi olmak üzere 2947'ye düşmüştür (Canpolat, 2010: 109). 5747 sayılı kanuna göre Onaltı büyükşehir belediye sınırları içinde yer alan 240 belde belediyesi 2000 nüfus şartını sağlamadığı gerekçesiyle mahalleye dönüştürülerek kapatılmıştır. Bu kanunun diğer önemli özelliklerinden bir tanesi, Büyükşehir Belediye sisteminin iki kademeli sisteme (Büyükşehir Belediyesi + Büyükşehir İlçe Belediyesi) dönüşmesinden dolayı 43 tane yeni (suni) ilçe kurulmuştur. Nüfusu 2.000'in altında olduğu tespit edilen 862 (belde) belediyesi ise köye dönüştürülerek kapatılmıştır (Zengin, 2014: 101).

5747 sayılı kanunun çıkarılmasından sonra ise nüfusu 2000'den az olan 862 belde belediyesi ve 283 ilk kademe belediyesi kaldırılmış ve 43 yeni ilçe belediyesi kurulması kararlaştırılmıştır. Böylece bazı illerin Büyükşehir Belediye statüsüne kavuşması için uygulanan ilk kademe belediyelerinin hukuki temelleri kaldırılmış, fiili durumlarına da son verilmiştir (Zengin, 2014: 97). Ancak kapatılan bu 862 belde belediyesinin kapatılmasına Anamuhalefet Partisi tarafından karşı çıkılmış ve Anayasa Mahkemesine dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi kararı Anayasaya aykırı bulmamakla beraber belde belediyelerinin kaldırılma kararını kısmi olarak iptal etmiştir. Bunun üzerine Danıştay 8. Dairesinin kararı üzerine Yüksek Seçim Kurulu da kapatılan ama kamuoyunda 'kapatılamayan belediyeler' olarak bahsedilen 862 belde belediyesinin kapatılmasını önleyerek 29 Mart yerel seçimlerine katılmasının önündeki hukuki engeli de kaldırmıştır (Güngör, 2008). Sonuç olarak

‘kapatılamayan’ 862 belde belediyesi kapatılmadan kurtularak yerel seçimlere girmeyi başarmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

6360 SAYILI KANUNUN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE SİSTEMİNE ETKİLERİ VE ELEŞTİRİLER

2.1. 6360 SAYILI KANUN VE SİSTEMİN YENİDEN KURGULANIŞI

Kentleşmenin hızlanması, büyükşehirlerde yaşayan ve hizmet bekleyen nüfusun artmasıyla birlikte büyükşehirler yerel yönetimler arasında önemli ve dikkat çeken bir konuma gelmiştir. Yeni süreç kentsel alanlarla yönetsel sorumluluk alanlarının birbiri ile örtüşmesi üzerinden devam etmiştir (Tosun, t.y: 3). Yapılan bu değişikliğin uygulanmasını kolaylaştırmak adına 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunun yetersiz kaldığı durumlar sebebiyle daha geniş kapsamı olan bir kanun çıkarılması elzem olmuştur. 12 Kasım 2012 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen 6360 sayılı kanun, 6 Aralık 2012 tarihinde 28489 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 6360 sayılı “*On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden sonra uygulamaya konulmuştur. 6360 sayılı kanun başlı başına belirli bir konuyu düzenlemeye yönelik olmayıp birden fazla kanunda değişiklik yapan bir kanun olması nedeniyle bir torba kanundur. 6360 sayılı kanun başka kanunlarda da değişiklik yapmakla birlikte asıl değişikliği 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda yapmıştır (Güleç, 2016: 29).

6360 sayılı kanun, büyükşehir tanımını ve büyükşehir olma kriterlerini değiştirmiştir. Bu değişiklik sonucunda da büyükşehir olan belediye sayısı artmıştır. Büyükşehirin tanımı ve kapsamı 5216 sayılı kanun ile 6360 sayılı kanunda farklılık göstermektedir (Muratoğlu, 2015: 62-63).

5216 sayılı kanunun ilk halinde Büyükşehir Belediyesi “*en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi*” şeklinde tarif edilirken, yapılan değişiklik ile yeniden tanımlanan Büyükşehir Belediyesi tanımı ise, “*sınırları il sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idari ve mali özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar*

organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak değiştirilmiştir.

2004 tarihli 5216 sayılı kanunun değişiklikten önceki 4. maddesine göre “belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyeleri fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür...” 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı yeni kanun ile bir ilde büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için il nüfusunun 750.000 olması yeterli görülmüştür (Muratoğlu, 2015: 64). Sonuç olarak büyükşehir olma kriteri olan ‘nüfus’, 5216 sayılı kanunda olduğu gibi belediye sınırları değil, il mülki sınırları baz alınarak düzenlenmiştir. Değişiklikten sonra il nüfusu 750.000 sınırını geçen birçok il büyükşehir statüsünü kazanmıştır. 5216 sayılı kanunda bulunan “fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri” gibi bir kıstasın da bulunmaması sadece nüfus şartını sağlayan iller için büyük bir avantaj olmuştur.

Arıkboğa (2013: 51) büyükşehir belediye modelinin geçmişten, 6360 sayılı kanuna uzanan değişikliklerini sınıflandırarak her yeni kanun dönemini Tablo 4’de tasnif etmiştir. 1960’lar baz alınarak başlatılan dönemsel sıralamada büyükşehir belediye sistemi üzerine bir arayış içinde olduğu yorumu yapılmıştır. 1984 yılından itibaren büyükşehir belediye sistemi 3030 sayılı kanunla kurulmaya başlanmış yeni büyükşehir belediyeleri ilave olmuştur. 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı büyükşehir belediye kanunu döneminde ise yarıçap hesaplaması yapılarak büyükşehir belediye sınırları çizilmiştir. 2008 yılında kabul edilen 5747 sayılı kanun ile birlikte belde belediyeleri kaldırılmıştır. 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı kanunun getirdiği değişiklikleri ise alansal büyükşehir belediye dönemi olarak adlandırmıştır.

Tablo 4. Büyükşehir Belediye Modelinin Dönemlendirilmesi

	DÖNEM	TANIMLAMA	AÇIKLAMA
	Arayış Dönemi		
1	1960’lar-1982 Dönemi	Arayış Dönemi	Nasıl yapalım?
	İl Merkezinde BŞB Dönemi		
2	1984-2004 Dönemi	Kuruluş Dönemi	Yeni BŞB’ lerin ilave olması

3	2004-2008 Dönemi	Genişletme Dönemi	Yarıçapa dayalı genişletme
4	2008-2012 Dönemi	Bütünleştirme Dönemi	Yarıçap içinde sıfır belde = 2008 modeli
	Mülki Ölçekte BŞB Dönemi		
5	2012 +	Alansal BŞB Dönemi	2012 modeli: BŞB/ilçe mülki sınır + sıfır belde/koy

Kaynak: (Arıkboğa E. , 2013: 51)

12.11.2012 tarihli 6360 sayılı kanun kabul edilmeden önce Türkiye’de toplam 16 Büyükşehir Belediyesi varken, (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İzmir, İstanbul, Kayseri, Kocaeli, Konya, Mersin, Samsun ve Sakarya) 6360 sayılı kanun kabul edildikten sonra bu sayı 29’a çıkmıştır (Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van). Hemen arkasından 14.03.2013 yılında kabul edilen 6447 sayılı kanunla Ordu ili Büyükşehir olmuş ve böylelikle Türkiye’de Büyükşehir Belediye sayısı 30’a çıkmıştır (Atmaca, 2013: 177). Belediye sayısının artmasıyla, ülke nüfusunun %77’si ve yüzölçümünün %51’i bu kanun ile yönetilmeye başlamıştır. “Merkeziyetçi yerelleşme / yerelde merkezileşme yasası” olarak da adlandırılan yasa ile yerel yönetimler merkeziyetçi bir anlayışla güçlendirilmeye çalışılmıştır (Tosun, t.y: 2). 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “*belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur*” hükmü açıkça Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın öngördüğü hizmette yerindenlik ilkesine paralel olarak, belediyeleri şehir yaşamıyla ilgili her konuda yetkili kılmaktadır (Günel, Atvur, & Dernek, 2014: 61). Bu sebepten ötürü büyükşehir belediyeleri büyük önem kazanan ve iş sorumluluğu artan yerel yönetim birimleri haline gelmiştir.

Harita 1. Büyükşehir Olan İller (Koyu renkli)

Kaynak: Harita Ramazan Saygılı'ya aittir.

http://cografyaharita.com/haritalarim/4lturkiye_buyuksehir_belediye_haritasi.png

6447 sayılı kanunla, 6360 sayılı kanunun “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” isminde geçen “ON ÜÇ” ibaresi “ON DÖRT” olarak, “YİRMİ ALTI” ibaresi de “YİRMİ YEDİ” olarak değiştirilmiş ve “Muğla” ibaresinden sonra gelmek üzere “Ordu” ibaresi eklenmiştir. Böylelikle Ordu ilinde, Ordu Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Ordu Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Altınordu ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur (6360/ mad.1). 6447 sayılı kanunun yaptığı değişikliklerle 6360 sayılı kanun son şeklini almıştır.

6360 sayılı kanunun gerekçesinde ise; “Etkin, etkili, vatandaş odaklı, hesap verebilen, katılımcı, saydam ve olabildiğince yerele ağırlık veren yönetim anlayışının pek çok gelişmiş ülkenin kamu yönetimi reformları için temel ilke ve değer olduğuna değinilmiş; yerel yönetim birimlerinin sürekli biçimde geliştirilmesi ve etkin hizmet üretme kapasitesine sahip hale getirilmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir” (6360 sayılı kanun gerekçesi, 2012: 3). Gerekçeden de anlaşılacağı üzere kanunun çıkartılmasındaki en önemli nedenlerden biri ölçek ekonomilerinden faydalanmaktır. Nitekim Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) Genel Merkezi Yerel Yönetim Başkanlığı tarafından hazırlanan ve yeni çıkarılan kanun hakkında bilgi vermek amacıyla yayımlanan kitapçıkta, ölçek ekonomilerinin önemine vurgu yapılmıştır. Ölçek ekonomileri sayesinde hizmetlerde etkinlik, koordinasyon ve kalitenin

yükseleceği, daha az kaynakla daha çok ve daha kaliteli hizmet sunulmasının mümkün hale gelebileceğine vurgu yapılmıştır (Ak Parti Genel Merkezi Yerel Yönetim Başkanlığı, 2012'den Aktaran Uzun & Çolak, 2016: 1453).

6360 sayılı kanunla gerçekteşen değişiklikler büyükşehir tanımı ve büyükşehir olma ölçütüyle sınırlı kalmamıştır. Birçok konuda yapılan temel değişiklikleri Aksu özetlemiştir (2012: 3):

1. Tüm il nüfusu 750.000'i geçen iller büyükşehir belediyesine dönüştürölmüştür,
2. Büyükşehre dönüştürölen illerde il özel idaresi kaldırılmıştır.
3. Büyükşehire bağlı ilçelerin sınırları ilçe mülki sınırı olarak değiştirilmiştir,
4. Büyükşehir olan illerde yeni ilçeler kurulmuştur,
5. 14 yeni il büyükşehir olmuştur, böylece büyükşehir belediye sayısı 30 olmuştur,
6. Belediyelerin sınırları içinde 500 nüfus sınırını sağlamayan yeni mahalle kurulamayacağı kararı verilmiştir
7. Büyükşehire dönüştürölen illerde belediye sınırları illerin mülki sınırlarıyla eşleştirilmiştir,
8. Büyükşehir olan illerde bulunan ve 2000 nüfusunun altında kalan belde belediyeleri mahalle olmuştur,
9. Büyükşehir olan illerde bulunan köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır bağlı oldukları ilçenin mahallesi statüsüne getirilmişlerdir,
10. Büyükşehir dışında kalan belediyelerde bulunan belde belediyeleri ise nüfusu 2000 altında olanlar köye dönüştürölmüştür,
11. İl özel idaresi kaldırılan illerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı kurulmuştur,
12. İl özel idarelerinin işleri, ilgisine göre bakanlık ve bağlı kuruluşlarının taşra teşkilâtlarına devredilmektedir,
13. Merkezi yönetim tarafından dağıtılan payların oranları yeniden düzenlenmiştir,

Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi arasındaki görev yetki bölüşümünde bazı değişiklikler yapılmıştır.

6360 sayılı kanunla yapılan değişiklikler sonucunda ulaşılmak istenen hedefler ise; kamusal harcamaların minimize edilebileceği, verimli hizmetin sağlanabileceği, nitelikli personel ile daha verimli hizmet sunulabileceği, yerel yönetimlere gelişmiş teknolojilerle hizmet sunulacağı, büyükşehir eliyle yapılacak projelerin birden fazla ilçeyi ilgilendirmesi halinde daha kısa sürede sonuçlanacağı, il genelinde koordinasyon gereken hizmetlerde koordinasyon eksikliğinin giderileceği, yerel hizmetin belde sınırları içerisinde yaşayanlara yerel idare tarafından etkin, hızlı ve ekonomik bir şekilde ulaştırılacağıdır (Ünal & Tanrıvermiş, 2018: 15).

Tablo 5. 6360 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrasında Yerel Yönetimlerin Türlerine Göre Sayıları

	İl Özel İdaresi	Belediye	Köy	Toplam
6360 Öncesi	81	2.950	34.283	37.314
6360 Sonrası	51	1.398	18.333	19.782

Kaynak: (Sezer, 2018: 286)

Tablo 5’de görüldüğü üzere, 6360 sayılı kanun sonrasında yerel yönetimlerde büyük bir azalma yaşanmıştır. Büyükşehir olan illerde kapatılan İl Özel İdareleriyle birlikte belde belediyelerinin kapanması 2.950 belediyenin, 1.398’e düşmesine sebep olmuştur. 34.283 olan köy sayısı da 18.333’e düşmüştür. Tüzel kişiliği kaldırılan köyler büyükşehirin mahallesi haline getirilmesine karşın yerel yönetim birimi olma sıfatını kaybettiği için tabloda yer almamıştır. Sonuç olarak toplamda 37.314 olan yerel yönetim birim sayısı 19.782’ ye gerilemiştir.

Yukarıda kısaca maddelendirilen, kanunun getirdiği düzenlemeler; aşağıda detaylandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.1. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE SINIRLARININ İL MÜLKİ SINIRI OLMASI

Türkiye yerel yönetim sisteminde 1984 yılında 3030 sayılı kanun ile büyük kentler “büyükşehir” olarak tanımlanmış ve ülkenin yönetim sisteminde diğer kentlerden farklı değerlendirilmiştir. Bu zamandan sonra “büyükşehir” kentin

büyüklüğü değil; özel bir yönetim sistemini – idari sistemi anlatan bir terim olmuştur (Çelikyay & Arıkboğa, 2016: 58). Daha önce 5216 sayılı kanunla getirilen ve o tarihte sadece İstanbul ile Kocaeli için geçerli olan, belediye sınırlarının il mülki sınırlarıyla aynı olması uygulaması 6360 sayılı kanunla, tüm büyükşehir belediyeleri için geçerli hale gelmiştir (Adıgüzel & Karakaya, 2017: 35). 6360 sayılı kanunla büyükşehir olan illerde belediyenin sorumlu olduğu görev alanı tüm il sınırları olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle "Büyükşehir" belediyeleri bir nevi "Bütünşehir" belediyelerine dönüşmüştür. Belediyelerin görev alanının tüm ili kapsayacak şekilden yeniden düzenlenmesi, 6360 sayılı kanunun eleştirilen maddelerinden biri olmuştur. Büyükşehir belediye yönetiminin tüm ile yayılmaya yönelik uygulanma kararı başkanlık sisteminin ayak sesleri olarak yorumlanmıştır. Yapılan bu düzenlemenin eyalet sistemine hazırlık çabası olarak görülmüştür (chp.org.tr. 10.12.2012' den Aktaran Karasu, 2013: 4).

Turan ve Duru'ya göre (2014: 9), anamuhalefet partisinin vurgu yaptığı bölgesel yönetime doğru ilerleyişin sonucu olarak, anakentin sınırlarının il sınırlarına dayanması anakenti siyasi açıdan daha da güçlü hale getirmiştir. ABD'deki seçilmiş eyalet valilerinin duruma benzeyen bu durumda, tüm yetkileri elinde toplayan büyükşehir belediye başkanları; ilçe belediyeleri ve yeni katılan küçük ilçe belediyeleri üzerinde tam bir denetime ve güce sahip olmuştur.

Büyükşehir belediye sınırlarının il sınırıyla birleştirilmesiyle birlikte büyükşehir ilçe belediyelerinin sınırları da ilçe mülki sınırlarıyla birleştirilmiştir. 2014 yerel seçimlerine kadar yalnızca belediye sınırları içindeki seçmenler tarafından seçilen belediye başkanları, yeni düzenlemeyle tüm ildeki seçmenler tarafından seçilmiştir. Yani artık büyükşehir belediye başkanlarını, ilin hem kentsel hem de kırsal alanlarında yaşayan seçmenlerin oyları belirlemektedir ki bilindiği gibi, seçmen davranışlarını etkileyen faktörlerden birisi de seçmenlerin kırsal ya da kentsel alanlarda yaşıyor olmalarıdır (Adıgüzel & Karakaya, 2017: 32-33). Yani büyükşehir belediyelerinin görev alanı tüm ile yayıldığı için, hizmet bekleyen ilin tamamına tüm belediye hizmetleri ulaştırmak en nihayetinde siyasi bir geri kazanım olması açısından oldukça önem taşımaktadır.

Gül ve Batman'a göre (2013: 40), yeni kanunda büyükşehir belediye başkanları, en önemli yerel liderler olarak öne çıkarılmıştır. Ulusal ölçekte güçlü tek bir lider ya da başkan yaratma çabalarının illere de yansıtılarak, merkezden atanan ve gücü günden güne azalan bir vali yerine halk tarafından seçilmiş bir il yöneticisi

oluşturulmak istenmiştir. Bu durum merkeziyetçiliği ön plana çıkarıp, yerelleşmeyi geri plana atmasından dolayı muhalefetin eleştirilerine maruz kalmıştır.

Belediye sınırlarının il mülki sınırlarına genişlemesi, hizmetin sunumu açısından, daha etkin ve verimli sunulabileceğinden ötürü olumlu bir değişiklik olarak kabul edilmiştir. Etkinlik ve verimlilikle birlikte hizmet sınırının genişlemesi de hizmetlerde daha adil ve tüm il nüfusuna daha eşit imkânların sunulabilmesine olanak sağlamıştır (Biricikoğlu & Duyar, 2015: 390).

Altan ve Karaca'ya (2016: 578) göre, 6360 sayılı kanunla büyükşehir il belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyesi arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişeceği öngörülmüştür. En başta mali sorunlar olmak üzere, çevre düzenlemesi, alt yapı sorunları, gecekondulaşma, şehir içindeki ulaşım problemleri, örgütlenme ve şehirleşmede yaşanan sorunları çözmede daha etkin olacakları, iletişimlerinin de daha iyi olacağı beklenmiştir.

6360 sayılı kanundan önce belediyelerin görev alanı yerleşim yerlerinin merkezinden ve sınırlı seviyedeki mücavir alandan oluşmuş, yeni düzenleme ile bu görev alanı tüm ile yayılmıştır. Merkez, mücavir alan, dağ köyleri... gibi alanlar da bu sınırlamaya girmiştir. Aynı durum ilçe belediyeleri için de geçerli olmuştur. Tam da bu nokta da mülki amirler ile belediye başkanlarının yetki sahaları eşitlenmiş hale gelmiştir. Bu durumu olumsuz yorumlayanlara karşı, Yolcu ve Sezgin (2016: 74), seçilmiş belediye başkanlarının, atanmış mülki amirlerin karşısında gücünün artırılmış olmasını yerleşme bakımından da olumlu yorumlanmıştır. Bu uygulamanın sonucunda kamu hizmeti sunma konusunda kır-kent ayrımı da kalmamış, bir nevi belediyenin görev tanımı da değişmiştir. Bunun yanında, idari birimler arasında yetki uyumsuzluğuna neden olabileceği belirtilen kanunun, yerel üzerinde merkezi yönetimin vesayet denetimini artırarak yerel demokrasinin güçlenmesini ve yerleşmenin önünde engel olarak görülmeye başlanmıştır (Gözler, 2013'den Aktaran Topçu, 2015: 62).

Yukarıda sayılan özellikleri dışında, 6360 sayılı kanunun genel gerekçesine dayanılarak, Çelikyay ve Arıkboğa il sınırı düzeyinde hizmet üretecek olan büyükşehir belediyesinden aşağıdaki olumlu gelişmeleri ortaya çıkaracağını beklemektedir (2016: 58-59) :

- a) Hizmet alanı genişleyen belediyeler gelişmiş teknolojilere sahip olabileceklerdir,

- b) Artan hizmetin uygulaması için teknik personel ihtiyacı artacak, ve personelin uzmanlaşması önemli bir hal alacaktır,
- c) Yerel birimler hizmetlerin gerçekleştirilmesi için, merkezden gönderilen kaynakları daha etkin ve verimli kullanmaya önem vereceklerdir,
- d) Yerel yönetim birimleri arasında kaynak ve hizmet temini açısından daha adil bir dağılım yapılması sağlanacaktır,
- e) İllerde yapılan imar uygulamaları daha dengeli ve uyumlu gerçekleştirilecektir
- f) Büyükşehir belediyesinin görevleri olan hizmetlerin sunumunda daha etkin bir belediye olacağı belirtilmiştir.

2.1.2. İL ÖZEL İDARELERİNİN KAPATILMASI

6360 sayılı kanunla Büyükşehir olan illerde, belediyelerin görev alanının il mülki sınırlarıyla genişletilmesinden sonra İl Özel İdareleri kapatılmıştır. 30 büyükşehir belediyesinde il özel idaresi kaldırılmıştır. Büyükşehir olmayan illerde ise il özel idareleri varlığını sürdürmüştür (İzci & Turan, 2013: 128). “Böylece Türkiye’de il özel idareleri bakımından, il özel idaresi bulunan iller ve il özel idaresi bulunmayan iller olmak üzere ikili bir yapı ortaya çıkmıştır. İl özel idarelerinin görev, yetki ve kaynakları, taşınır ve taşınmaz malları farklı kurumlar arasında dağıtılmıştır. Büyükşehir belediyesi kurulan illerde, kaldırılan il özel idarelerinin yetkileri ilgili bakanlıklara, bağlı ve ilgili kuruluşlara, valiliklere, hazineye, büyükşehir belediyelerine ve ilçe belediyelerine devredilmiştir” (Adıgüzel & Karakaya, 2017: 36). Gül ve Batman’a (2014: 332) göre bu değişikliğin temel amacı, kent için yapılacak imara, düzene, kalkınmaya ve büyümeye yönelik çalışmaların tek elden yürütülmesidir.

İl özel idaresi kanununun 6’ncı maddesi il özel idaresinin görevlerini “*belediye sınırları dışında*” ve “*il sınırları içinde*” olmak üzere ikiye ayırmıştır. 6360 sayılı kanunla Büyükşehir Belediyelerinin ve İl Özel İdaresinin yetki ve görev alanı birbiriyle çakışınca ‘belediye sınırları dışında’ şeklinde tanımlanan bir görev alanı kalmamıştır. ‘İl sınırı’ içerisinde de yaptığı görevler merkezi idarenin yatırımlarına aracılık etmeye yönelik olmuştur. Merkezi idare bu görevleri il teşkilatları aracılığıyla da yapabilmektedir (Güngör, 2008: 24). İl özel idareleri yerel yönetim birimleri arasında olsa da işlev olarak sınırlı kalmıştır (Kaymal, 2017: 1149). Bu sebeple il özel idarelerinin kapatılması kaçınılmaz olmuştur.

Ancak kanun, il özel idarelerinin kaldırılması sonrasında, il özel idaresi olan ve olmayan iller arasında çıkabilecek anlaşmazlıklarla ilgili bir düzenleme yapmamıştır. Belediyelerin ortaklaşa mülkiyetinde bulunan gayrimenkuller bu açıdan sorun olarak ortaya çıkmıştır. Örnek olarak, Mersin İl Özel İdaresi yanında Kayseri, Konya, Niğde, Adana ve Ankara İl Özel İdarelerinin ortaklaşa mülkiyetindeki bir kaplıca ve kamp alanı yeni kanunla büyükşehir belediyelerine devredilmiştir. Ancak bu illerin arasında Niğde büyükşehir olmadığı için İl Özel İdaresi varlığını devam ettirmektedir. O halde büyükşehir belediyeleriyle, Niğde İl Özel İdaresi birlikte mi çalışacaktır, yoksa Niğde İl Özel İdaresi yok mu sayılacaktır? Bu ve benzeri durumlarda nasıl bir yol izleneceği hakkında birimler bilgilendirilmemiş ve herhangi bir yol gösterilmemiştir (Yaslıkaya, 2014: 9).

2.1.3. YATIRIM İZLEME VE KOORDİNASYON BAŞKANLIKLARI KURULMASI

Büyükşehir olan illerde il özel idarelerinin kaldırılması sonucu oluşan yönetim boşluğunu doldurmak amacıyla 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun ile 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ve 6360 sayılı kanuna dayanılarak, 2014 yılında çıkarılan bir yönetmelikle valilik bünyesinde “Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı (YİKOB)” ismiyle yeni bir kurum oluşturulmuştur (Mutlu, 2018: 321) (Özel, 2016: 596). Yaslıkaya’ya (2018:255) göre, merkezi yönetim taşrada yürüteceği işler için klasik il örgütlenmesini kullanıp hizmetlerin yerine getirilmesini sağlayabilirdi ancak uzmanlaşmayı gerektiren işler ve hizmetlerin sürekliliğini sağlamak adına bunu ayrı bir kurumun yapmasına karar verdi. 1 Eylül 2016 tarihinde 29818 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kamu tüzel kişiliği kazandırılmış ve özel bütçeli hale getirilmiştir (Oktay, 2016: 88). Yapılan değişikliklerle birlikte mahalli idarelere genel bütçe vergi gelirleri üzerinden ayrılan paylar ve bu payların dağıtım esasları değiştirilmiştir. Bununla birlikte büyükşehir belediyesinin ve ilçe belediyelerinin görev ve yetkilerinde bazı düzenlemeler de yapılmıştır (Muratoğlu, 2015: 59).

6360 sayılı kanunda YİKOB’un sevk ve idare sorumluluğunun, vali veya valinin görevlendireceği bir vali yardımcısı tarafından yerine getirileceği ifade edilmiştir (6360/mad.34). YİKOB İçişleri Bakanlığı’nın il idaresinin altında bir taşra birimi olarak sınıflandırılmıştır. Bu sebeple YİKOB’un başında bulunan vali

yardımcısı da il idaresi sınıflandırmasının altındaki il müdürleriyle hiyerarşik olarak aynı konumda olduğu kabul edilmiştir. Bu sebeple YİKOB'un başkanı olan vali yardımcısı, görevlerinde Vali'ye karşı sorumludur. Doğrudan doğruya işlem yapma yetkisi olmayan YİKOB başkanının, sorumlu olduğu görevleri Vali'nin onayı dahilinde gerçekleştirebilir (Özel, 2016: 600).

Türk yerel yönetim sisteminde yeni bir kurum olan YİKOB, valinin kamu kurumlarını denetleme yetkisini arttırmış ve böylelikle merkezileşmenin önünü açmıştır. Hergüner'e (2017: 635) göre, kendi kararlarını alan, meclis üyelerini yerel halkın seçtiği bir karar organına sahip il özel idarelerinin kaldırılıp, onun yerine merkezi yönetime bağlı bir kurumun oluşturulması yerel yönetimler adına olumsuz bir gelişme olarak yorumlanmıştır.

Kaldırılan il özel idarelerinin görev ve yetkilerinin bir çoğu belediyelere ve ilgili kurumlara devredilmiştir. Karaarslan'a (2012: 147) göre; "Maden Kanunu'na göre verilen I (a) grubu maden ruhsatları (İnşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatla doğal olarak bulunan kum ve çakıl) ile 5686 sayılı Kanuna göre ruhsatlandırılan jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ruhsatına ilişkin görev ve yetkiler valiliklere bırakılmıştır. Yine aynı şekilde Maden Kanunu'na göre işletilen üretim alanlarında iş yeri açma ve çalışma ruhsatı düzenleme yetkisi de valiliklere bırakılmıştır".

6360 sayılı kanunun 34. maddesinde, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı'na ilişkin hükümler şu şekilde sıralanmıştır. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı'nın sorumlulukları:

1. Büyükşehir olan illerde kamu kurumlarının çalışmalarının etkinliğin sağlanması adına kontrol sağlama,
2. Acil durumlar için gereken yardım hizmetlerin sağlanması ve sorunsuz işlemesi,
3. Adli ve askeri işlemler dışındaki hizmetlerin taşrada merkez adına yerine getirilmesinin sağlanması,
4. Afet yardım, acil çağrı, yatırım izleme, rehberlik ve denetim, strateji ve koordinasyon ile idari müdürlüklerin kurulması,
5. Belediye hizmetleriyle ilişkili çalışan kurumların stratejik plan ve programlara uygunluğunun sağlanması,
6. İlin tanıtılmasının sağlanması,

7. Merkezi yönetimin taşrada yapacağı çalışma ve yatırımların koordinesinin sağlanması,
8. İldeki kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik anlamında bilgi verilmesi, tören kutlama gibi uygulamalarda protokol hizmetlerinin sunumuna destek sağlanması şeklinde sıralanmıştır.

Ayrıca emniyet hizmetleri için gereken harcamaların yapılmasını da YIKOB üstlenmiştir. Kandeğer ve İzci'ye (2016: 152) göre, bu düzenleme ile merkezi yönetimin yerelle bağının kopmadığı ve valilik bünyesinde varlığını sürdürecektir olan bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır.

2.1.4. TÜZEL KİŞİLİĞİ KALDIRILAN BELEDİYELER

6360 sayılı kanunla büyükşehir kurulan illerde belde belediyeleri ve orman köyleri de dahil olmak üzere köylerin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu illerin bucak teşkilatları da kaldırılmıştır. Kanun, kapatılan belde belediyeleriyle ilgili iki yöntem benimsemiştir. İlki, büyükşehir belediyesine dönüştürülen illerdeki belde belediyeleri mahalleye dönüştürülmüş, ikincisi ise büyükşehir belediyesi olmayan illerde nüfusu 2000'in altına düşen belde belediyeleri kapatılıp köye dönüştürülmüştür (Tosun, t.y: 8). Kapatılan belde belediyeleri, Zengin'e (G. , 2015: 350) göre geç kalınmış bir düzenlemedir. Zira belde belediyelerinin bütçelerinin %80'i personel harcamaları için kullanıldığı için beledi hizmetlerin yerine getirilmesi konusunda aksaklık yaşanmaktadır. Bu sebepten ötürü belde belediyelerinin kaldırılması geç alınmış olsa da doğru bir karar olarak nitelendirilmiştir.

Yeni büyükşehir belediye sınırları içinde kalan 1.076 belde belediyesi ile 16.500 köy tüzel kişiliğini kaybetmiş ve mahalleye dönüşmüştür (Zengin, 2014: 103). 6360 sayılı kanundan önce 559 beldenin nüfusu 2000'in altındadır. Bu beldelerden 33 tanesi 6360 sayılı kanun yürürlüğe girmeden önce beldeler kendi aralarında birleşme yoluna giderek nüfuslarını artırmış böylece köy statüsüne geçmekten kurtulmuşlardır (Arıkboğa, 2013: 68).

Kapatılan belediyelerin yanında, büyükşehir olan illerde en az bir yeni ilçe kurulmuştur. Yeni büyükşehir belediyesi olan 14 ilde, büyükşehir belediye kapsamında 25 yeni ilçe kurulmuş, büyükşehir ilçe belediye sayısı 143'ten 519'a yükselmiştir. Büyükşehir ilçe belediyesi nüfus ölçütü ise 20.000 olarak yeniden düzenlenmiştir (Zengin, 2014: 103).

Gül'e göre (2014: 54), 6360 sayılı kanunun getirdiği düzenlemeler beraberinde birçok belde belediyesinin, köyün ve il özel idaresinin tüzel kişiliğini kaldırdığı için yerel özerkliği, katılımı ve yerindelik denetiminin sekteye uğramasına neden olmuştur. Merkeziyetçi bir yapının ön plana çıkarılma çabası yerel demokrasiyi zayıflatmıştır. 6360 sayılı kanun öncesi İstanbul ve Kocaeli örneklerinde olduğu gibi yerel yönetim anlamında herhangi bir çeşitliliğin olmadığı, merkeziyetçi, tek tip bir yönetim modeli oluşturulmuştur.

2.1.5. TÜZEL KİŞİLİĞİ KALDIRILAN KÖYLER

2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı kanunla büyükşehir olan illerde bulunan köyler kaldırılmış, bağlı oldukları ilçelerin mahallesi konumuna getirilmiştir. Mahalleye dönüştürülen köyler ve kapatılan belde belediyelerinin yetkileri de kanunun yayımı tarihi itibarıyla ilçe belediyelerinin onayına tabi olmuştur. Köy tüzel kişiliğinin kaldırılması mesafe şartına bağlanmıştır. Buna göre köylerin, bağlı oldukları il veya ilçeye, nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir belediye 5.000 metreden daha yakın olması durumunda temel alt yapı hizmetlerinin gerekli olması durumunda, Danıştay'ın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine müşterek kararname ile tüzel kişilikleri kaldırılarak ilgili belediye katılmalarına karar verilmiştir (Öner, 2008: 177). Taşınır - taşınmaz malları, borçları, hakları, alacakları ve personeli de ilgili belediyelere devredilmesi öngörülmüştür.

Köyleri kapsayan genel düzenlemeler şu şekildedir (6360 sayılı kanun /mad.11):

- Büyükşehir sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür.
- Orman köylerinin sahip olduğu haklar devam edecektir.
- Mahalleye sıfatını kazanan köylerden bulunan meralar, yaylaklar mahalle de oturanlar tarafından kullanılmaya devam edilecektir.
- Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde, vergi, harç ve katılım payları 5 yıl süreyle alınmayacaktır.
- İçme ve kullanma suları için 5 yıl boyunca alınması gereken vergi oranı en düşük tarifenin %25'ni aşmayacak şekilde düzenlenmiştir.
- Mahalle olan köylerin gelişimi için altyapı hizmetlerinin yerine getirilmesi için, bağlı oldukları yerel yönetim birimlerinin bütçelerinin %10'unu 10 yıl boyunca

bu mahalleler için ayırma mecburiyeti getirilmiştir. Böylelikle hizmet kalitesinin ve düzeninin sağlanmasını garantilemiştir.

· İlçe belediyelerinin mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yörenin mimari özelliklerine uygun proje yapma veya yaptırma konusunda ilçe belediyeleri büyükşehir belediyesinden destek talep edebileceklerdir.

Ömürgönülşen ve Sadioğlu'na (2014: 293) göre, bu geçici düzenlemelerle birlikte Türk yönetim sisteminde büyükşehirlerde 'kırsal' ve 'kentsel' olarak ayrımı yapılacak durumda düzenlenen iki farklı mahalle çeşidi geçici olarak oluşturulmuştur.

İrdem ve Mutlu'ya (2016: 172) göre mahalle statüsü kazanan köylerin 'köy kimliği' kaybolacaktır. Çünkü 'mahalle' kente ait bir olgudur ve köylerin mahalleye dönüştürülmesiyle kentin sosyolojik yapısına uygun birer mahalle olmaları mümkün değildir. Hukuki anlamda kentin bir parçası yapılmaya çalışılan köyün sakinleri ise kentli yaşayışına uygun şekilde yaşamadıkça 'kentli' olarak tanımlanamazlar.

Kanunla beraber hukuki statüsü değişen köy halkı, artık şehrin mahallesi olduğu için yeni mali yüklerle karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan en öne çıkanı emlak ve çöp vergisi olmuştur. Kırsalda yaşayan halkın emlak vergisi gibi bir vergiyle ilk kez tanışacak olmaları ve zorlanacakları düşünülerek, 5 yıl sonra alınmak üzere ertelenmiştir. Ayrıca köy halkı büyükşehir tarifesi üzerinden vergilendirilecektir. Yapılan bu değişiklik köylerin yeni vergiler karşısında zorlanacağı ve sosyolojik yapıları değişmeyip sadece biçimsel olarak değişikliğe uğrayacaklarına vurgu yapılmıştır (İzci & Turan, 2013: 149).

Buna göre, köylüye;

*Evler için % 0,2 oranında,

*Diğer binalar için % 0,4 oranında,

*Araziler için % 0,2 oranında,

*Arsalar için % 0,6 oranında emlak vergisi uygulanacaktır (Mutlu, 2013: 3-4).

Mali yükün dışında büyükşehirin bir mahallesi haline getirilen köylerin, sosyolojik durumu ve yaşam standartları da mahalleden farklı olduğu için yaşayacakları sorunlar da birbirinden farklı olacaktır. Örnek olarak, köylünün beslediği hayvanların bakımı için gerekli çeşmenin yapılmasına yetkileri elinden alınan köy yönetimi karar veremediği için, köye kilometrelerce uzaktaki belediye

meclisinin kararını beklemek zorunda bırakılmıştır. Kararın olumlu çıkması halinde de çeşmenin yapımı için gerekli personel de merkezden gönderilecek şekilde düzenleme yapılmıştır (Gözler, 2013: 23). Bu uygulama ile, halkın ihtiyaçlarına, konuya, duruma ve köyün şartlarına uzak olan bir meclise yetkiler devredilerek köy yönetimi pasifize edilmiştir.

Anayasanın 127. Maddesinde “*Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir*” şeklinde tanımlanan yerel yönetimlerden biri olan köy idaresinin; hiçbir hukuki yetkinliği bulunmayan, hak ve borç edinebilme yeterliliğine sahip olmayan, karar alma organı olmayıp merkez belediyeye bağlı olan mahalleye dönüştürülmesi yerindenlik ve özerklik kavramlarıyla çelişmektedir. Köyler 6360 sayılı kanundan sonra Anayasada adı geçen yerel yönetim birimi olmaktan çıkarılmıştır. Büyükşehir olmayan illerdeki köyler hukuki statülerini devam ettirmiştir ve 442 sayılı Köy Kanununa tabi olmaya da devam etmişlerdir (Nadaroğlu, 2001’den Aktaran Günel, Atvur, & Dernek, 2014: 62-63).

16.500 civarındaki köyün tüzel kişiliğinin kaldırılması hem Anayasaya hem de Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının 4.3. maddesinin işaret ettiği yerellik vurgusuna ters düşmektedir. Şartın 4.3. maddesi “Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır” şeklindedir (Günel, Atvur, & Dernek, 2014: 62-63). Bu maddeye göre yerel halka en yakın birim olması ve hizmetin bu birimler tarafından sağlanmasının istenmesi yerindenlik açısından önem teşkil etmektedir. Oysa kanun köy yönetimini kaldırarak, vatandaşa hizmetin ilçe ve büyükşehir belediyesi tarafından götürülmesi durumunu oluşturmuş ve böylece yerindenlik ilkesini, yerel katılım olgularını dikkate almamıştır. Ayrıca kapatılan belediyelerin ve mahalleye dönüştürülüp hukuki statüleri ellerinden alınan köylerin sakinlerine bu değişiklik yapılmadan önce referandum yoluyla sorulmamıştır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın 5. maddesinde “*Yerel yönetimlerin sınırlarında, mevzuatın elverdiği durumlarda ve mümkünse bir referandum yoluyla ilgili topluluklara danışılmadan değişiklik yapılamaz*” şeklinde yer alan maddesine de onay vererek, 1988 yılında imzalayan Türkiye, Şart’a aykırı hareket etmiştir (Kızılboğa & Alıcı, 2013: 369). Ancak yapılan bu düzenleme hem Anayasaya, hem Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na hem de yerinden

yönetim ve katılımcılık gibi demokrasinin önemli unsurlarıyla çelişmesine rağmen, Anayasa Mahkemesi verdiği kararlar köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılmasının Anayasaya aykırı bir durum oluşturmadığı sonucuna varmıştır (Karaarslan, 2012: 148).

Köylerin mahalleye dönüştürülüp büyükşehir belediye sınırlarına dahil edilerek, tüm görev ve sorumlulukları büyükşehir belediyesine verilmesi sorunlara sebep olmuştur. Bunlardan ilki kentli kimliğidir. Kanunla yapılan düzenleme köy halkının hukuki statüsünü değiştirmiştir ancak kentli hale getirmemiştir. Kır ve kent nüfusu arasında yaşam tarzı, ekonomik uğraşlar, v.b etkenler farklılık göstermektedir. Bu da iki topluluk arasındaki uyumu sağlamayı engellemiştir. İkincisi ise, köyde yaşayan insanların zorla kentli olmaya yönlendirilmesidir. Mahalle olduktan sonra getirilen mali yükler köylüyü zorlamaya başlayınca köy yaşamı sekteye uğramaya başlamıştır. Köy, yerel yönetim iken ücretsiz kullanılan suyu, gereklilik halinde inşa edilen ve vergiye tabi olmayan ahırları kullanmak için para ödenmesi gerekince, köyde yaşam pahalı hale gelmiştir. Belediyenin getirdiği kısıtlamalarla birlikte hayvancılık da sekteye uğramaya başlamıştır (Karasu, 2013: 15). Tüm bu sonuçlar köy halkı için şartları zorlaştırmıştır.

Alansal yönetim alanı değişen belediyelerin ise köyün ihtiyaçlarını da bizzat karşılaması gerekecektir. Genç ise (2014: 41), büyükşehir belediyelerinin; köy yönetimindeki sorumluluklarını yerine getirebilmesinden şüphe duymaktadır. Şehir ve sokaklar için uzmanlaşmış bir yerel yönetim biriminin köylerde ve dağ köylerinde, vatandaşın isteklerini yerine getirebilmesinin güç olacağı kanısındadır. Köyle ilgili herhangi bir işlemin yapılması için, köyden onlarca kilometre ötede, köyün şartlarını bilmeyen belediye meclis üyelerinin karar vermesi ve gerektiğinde ihtiyaç duyulan personelin yine merkezden gönderilmesi, yerel demokrasi açısından sıkıntılı bir durum oluşturmaktadır. Ayrıca büyükşehir belediye yönetimlerinin doğru kararlar vermeme durumunda ise kaynak israfına da yol açmaktadır

Buna karşın Topçu (2015: 89), 6360 sayılı kanunu olumlu yorumlamıştır. Bu kanunla, il sınırları içerisinde yaşayan seçmen; hem mahallesi için muhtar, hem bağlı olduğu ilçe belediyesi için meclis üyesi ve belediye başkanı, hem de bağlı olduğu ilin büyükşehir belediyesi için meclis üyesi ve büyükşehir belediye başkanı için oy kullanmış olacaktır. Bu şekilde ilde yaşayan herkesin mahalle, ilçe ve büyükşehir yönetiminde temsili sağlanmış olacaktır. Belde ve köy halkına kapatılmaya ilişkin

referandumla söz hakkı tanımayan kanun değişikliği, seçim açısından bakılınca yerel demokrasiye fayda sağlayan bir değişim olarak nitelendirilmiştir.

6360 sayılı kanun, mevzuatımızda köyler için öngörülen vergi, resim, harç ve ücretleri ve bazı muafiyet ve indirimleri koruduğu gibi yeni düzenlemeler de getirmiştir. 6360 sayılı kanunun büyükşehirlere mahalle olarak katılacak olan köyler için getirdiği koruyucu önlemleri Güngör 8 başlıkta toplamıştır (2008: 28) :

1) Mevzuatla orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazlar orman köyü iken mahalleye dönüşen yerler için devam edecektir.

2) Belediyeye bağlı mahalleye dönüştürülen köyler ve belediyeler tarafından kullanılan meralar, yaylak ve kışlaklardan tüm hak sahipleri Mera Kanunu gereği faydalanmaya devam edecektir.

3) Mahalleye dönüştürülen köylerden emlak vergisi, harç ve vergi gibi alınması gereken kanuni ödemeler 5 yıl süreyle alınmayacaktır.

4) İçme ve kullanma suları için 5 yıl boyunca alınması gereken vergi oranı en düşük tarifenin %25’ni aşmayacak şekilde düzenlenmiştir.

5) Köylerde geçici köy koruculuğu yapanlar köylerin mahalle olmasından etkilenmeyecek ve görevlerini yapmaya devam edeceklerdir.

6) Mahalleye dönüştürülen köylerde ticari amaç taşımayan yapılar için, yörenin dokusuna uygun şekilde yapılacak mimari projelere ilçe ve büyükşehir belediyelere destek verecektir.

7) Büyükşehir ve ilçe belediyelerine gerekirse tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilme görevi verilmiştir.

8) İstanbul ve Kocaeli hariç, Mahalle olan köylerin gelişimi için altyapı hizmetlerinin yerine getirilmesi için, bağlı oldukları yerel yönetim birimlerinin bütçelerinin %10’nu 10 yıl boyunca bu mahalleler için ayırma mecburiyeti getirilmiştir. Böylelikle hizmet kalitesinin ve düzeninin sağlanmasını garantilemiştir.

2.1.6. GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİNİN YENİDEN DÜZENLENMESİ

Türkiye’de büyükşehirler için genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanunun 2. ve 5. maddelerinde düzenlenmiştir. Ayrılan paylar ise, iki şekilde verilmektedir. Bunlardan ilki, büyükşehir belediye sınırları içinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylardır. Bu paylar, Maliye

Bakanlığı tarafından hesaplanıp belediyelere pay edildiği için, belediyeler tarafından ‘Maliye Payı’ olarak adlandırılmıştır. İkinci pay ise, büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki ilçe belediyelerine aktarılan genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan payın %30’udur. Bu payın dağıtımı ise İller Bankası tarafından yapılmaktadır (Arıkboğa Ü. , 2015: 13). Bu pay ise ‘Belediye Payı’ olarak isimlendirilmiştir (İzci & Turan, 2013: 134).

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı kanunla, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanunda değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikle genel bütçe vergi gelirleri yeniden düzenlenmiş, yerel yönetimlerin aldıkları oranlar değiştirilmiştir. Buna göre, genel bütçe vergi gelirlerinden büyükşehir dışındaki belediyelerin aldığı pay %2,85’den %1,50’ye, il özel idarelerinin aldıkları pay %1,15’ten %0,50’ye düşürülmüştür. Ancak büyükşehir ilçe belediyelerinin payı %2,50’den %4,5’e çıkarılmıştır. Bu payın %90’ı nüfusa, %10’u ise yüzölçümlerine göre büyükşehir ilçe belediyeleri arasında dağıtılmaktadır. Bu payın %30’u ise büyükşehir belediyesine verilmektedir. 6360 sayılı kanun ile büyükşehir belediyelerinin, Özel Tüketim Vergileri hariç olmak üzere, büyükşehir belediyesi sınırları içinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinde aldığı pay ise %5’den %6’ya çıkarılmıştır. Bu payın önceden %70 olarak büyükşehir ilçe belediyesine aktarılan oranı %60 olarak değiştirilmiştir. Önceden sadece nüfusa göre göre dağıtılan, kalan %40’lık bölüm ise, yapılan değişiklikle birlikte %70’i nüfusa, %30’u yüzölçümüne göre büyükşehir belediyeleri arasında dağıtmaya başlanmıştır (6360 sayılı kanun/ mad.25) (Biricikoğlu & Duyar, 2015: 373) (Arıkboğa Ü. , 2015: 14). Yapılan değişiklikle yüzölçümü, dağıtım yapılırken baz alınan kriterlerden olmuştur. Bu değişiklik, yüzölçümü büyük olduğu için daha fazla alana hizmet götürmek zorunda kalan büyükşehir belediyeleri açısından sevindirici bir gelişme olmuştur (Adıgüzel, 2012: 169). Ayrıca yüzölçümünün dağıtımına etki eden bir ölçüt olması, il sınırları içindeki vergi geliri yüksek belediyeler daha az karlı ya da zararlı çıkarken, vergi geliri düşük, yüzölçümünde fazla olan belediyelerin kazançlı olmalarına sebep olmuştur. Yeni büyükşehir belediyesi olan iller, il sınırındaki vergilerden ve ilçe belediyelerinden de pay almalarından dolayı bazı büyükşehir istisnaları dışında eski büyükşehir belediyelerine kıyasla kazançlı olmuşlardır (Arıkboğa Ü. , 2015: 26).

6360 sayılı kanun 5779 sayılı kanunda yaptığı değişikliklerle yerel yönetimlere ayrılan bütçede yaklaşık % 10'luk bir artış sağlamıştır (Güngör, 2008: 26).

Tablo 6. 6360 Sayılı Kanun Öncesi Ve Sonrası Yerel Yönetimlere Ayrılan Bütçe Dağılımı

	6360 öncesi %'lik pay oranı	6360 sonrası %'lik pay oranı
Büyükşehir dışındaki belediyelere	2,85	1,5
Büyükşehir ilçe belediyelerine	2,5	4,5
İl özel idarelerine	1,15	0,5

Büyükşehir belediyelerinin gelirleri arttıkça, ülke ekonomisi içinde önemli bir ağırlık taşımaya başlamıştır (Turan & Duru, 2014: 8-9). Türkiye’de belediyelerin gelirlerinin yaklaşık % 52’si genel bütçeden aldıkları paylardan, %48’si ise kendi öz gelirlerinden oluşmaktadır. Bu gelirler ise belediyenin büyüklüğüne, statüsüne, ölçeğine ve bölgelerine göre değişiklik göstermektedir. Bundan dolayı büyükşehir belediyelerinin genel bütçeden aldıkları paya olan ihtiyaçları büyükşehir ilçe belediyelerinin ihtiyaçlarından daha fazla olabilmektedir. Küçük ölçekli belediyelerin ihtiyaçları ise büyük ölçekli belediyelere oranla daha fazladır (Güngör, 2008: 26). Neticede öz gelir yaratma açısından küçük ölçekli belediyeler, büyük ölçekli belediyelere oranla daha zayıftırlar. Genel bütçeden aldıkları paylar da personel giderleri ve diğer giderlere gitmektedir. Buna bağlı olarak belediyelerde uzman personel istihdam edilememekte ve kanunların belediyelere tanımladığı birçok görev yerine getirilememektedir. Küçük ölçeğe sahip olmanın bir diğer dezavantajı olan hizmet maliyetlerinin yüksek olmasını ve nitelik olarak düşük hizmet sunma sorunu da yaşanmaktadır (Güngör, 2008: 20).

2.2. ÖLÇEK EKONOMİSİ

Ölçek ekonomisi, işletme alanında, “üretilen ürün miktarı arttıkça, birim maliyetlerde azalma olması” şeklinde tanımlanmıştır. Bu kavram Kamu Yönetimi alanında da kullanılmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin hizmet alanının ilin

tamamına genişletilmesiyle, üretilmesi gereken mal ve hizmetlerin maliyetinde büyük düşüşler olacağı varsayılmıştır (Keleş, 2016: 22). Yani büyükşehir belediye sınırları için yapılan hizmetlerin maliyeti, tüm ile yayılan hizmet maliyetlerinden büyük olmaktadır. Üretim arttıkça maliyetler düşer.

Ölçek ekonomisi, bazı hizmetlerin sunumunda, gereken üretim faktörlerinin maliyetlerinin düşük seviyede tutulması şeklinde açıklanmıştır. Bundan dolayı hizmet alanı açısından, ölçeğin genişletilmesi ölçek ekonomisinden yararlanma amacı taşımaktadır. 6360 sayılı kanundaki, belediye sınırlarının il geneline yayılma uygulaması da bu amaç doğrultusunda gerçekleşmiştir (Biricikoğlu & Duyar, 2015: 378). Türkiye’deki büyükşehir uygulamaları, ölçek ekonomisinden faydalanmak için belediye sınırlarını sürekli genişletme yoluna gitmiştir. 3030 sayılı kanunla iki ilçeyi kapsayan büyükşehir belediye sınırı; 5216 sayılı kanunla nüfusa bağlı yarıçap hesaplamasıyla biraz daha genişletilmiş, en son yapılan 6360 sayılı kanuni düzenleme ile il mülki sınırı büyükşehir belediye sınırı olarak kabul edilmiştir.

6360 sayılı kanunun gerekçesinde, hali hazırdaki büyükşehir belediyelerinin alan büyüklüklerinin ‘ölçek ekonomisi’ lerinden olması gerektiği gibi yararlanmaya uygun olmadığı öne sürülmüştür. Bu nedenle, 6360 sayılı kanunla ölçek ekonomileri, büyükşehir belediyeleri için tüm ili kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenlemeyle belediye sınırlarının il geneline yayılmasıyla büyüyen ölçeğin, alan büyüklüğünden kazanılması hedeflenen kazançların elde edileceği savunulmuştur. Belediyeler tarafından ayrı ayrı sunulmaya çalışılan; ulaşım, koordinasyon, konut, imar ve planlama gibi hizmetlerin her birinin ayrı ayrı birimlerce yerine getirilmesi de etkin ve verimli olmayacaktır (Tosun, t.y: 6). Bu sebepten büyükşehir belediyelerinin sınırı il mülki sınırıyla eşleştirilerek ayrı ayrı sunulan hizmetlerin tek merkezden sunulmasının önü açılmaya çalışılmıştır.

Her belediyenin, ölçeklerine bakılmaksızın, imar, ulaşım, itfaiye, mezarlık, arsa, konut, planlama, çevre sağlığı, su ve kanalizasyon gibi görevleri bulunmaktadır. Tüm bu beledi hizmetler büyükşehir belediyesi olmayan illerde yerel belediyeler tarafından yapılmak zorundadır. Ancak tek tek belediyelerin bu hizmetleri yerine getirmeleri, büyükşehir belediyesi tarafından tüm ili kapsar şekilde yapılmasından daha maliyetlidir. Ayrıca tek tek yerel yönetimler tarafından yerine getirilmeye çalışılan hizmetler maddi olarak yüksek olmakla birlikte, planlama açısından sorunlar yaşanmasına ve kaynakların etkin kullanılamamasına sebep olmuştur. Ayrıca küçük ölçekli belediyelerin teknik ve uzman personel eksikliği de hizmetlerin

gerektiği gibi sunulmasını engellemiştir (Güngör, 2008: 20). Tüm bunlarla beraber, yapılan çalışmalarda, her kent ve hizmet için standart bir ölçeğin bulunmadığı, uygun büyüklüğün yapılan hizmetin türü ve niteliğiyle ilişkili olduğu nitelendirilmiştir. Bu görüşe bağlı olarak, kimi hizmetlerin küçük belediyeler tarafından, kimi hizmetlerin ise büyük belediyeler tarafından yerine getirilmesi daha etkin sonuçlara ulaştırmaktadır. En uygun kent büyüklüğünün ne olduğunu belirlemek ise imkansızdır (Uzun & Çolak, 2016: 1454).

Ölçek düzenlemesinin temel amaçları ise;

- Hizmet sunumu için harcanan kapasite artarken, birim başına harcanan maliyet azalacaktır. Böylece kaynaklar daha verimli kullanılacaktır.
- İnsan kaynağı gereken hizmet ihtiyacını karşılamak için uzmanlaşmış kadrolarla artırılabilecektir.
- Karar organlarında alanında uzmanlaşmış kişiler seçilecektir.
- Araç ve gereçler ihtiyaca yönelik güncellenecek, eksikler giderildikçe verimlilik noktasında artışın, israfın ise azalması hedeflenecektir.
- Hizmetlerin sunumu noktası en son teknolojilerden faydalanma hedefli çalışma programları oluşturulacaktır.
- İşbölümü ve uzmanlaşma artacak; maliyetlerin düşmesiyle verimliliğin artması sağlanacak, böylece kaynaklar daha verimli kullanılacaktır.
- Tüm ili ilgilendiren imar planlarının hayata geçirilmesi mümkün hale gelecektir.
- Mega projelerin gerçekleştirilmesi daha kolay olacaktır.
- Koordinasyon konusunda yaşanan sorunların çözümü önemlenecek, hizmetlerin hızlı ve sorunsuz işlemesi adına çalışmalar yapılacaktır
- Kaynakların kullanımında, tüm il genelinde daha adaletli bir dağılım sağlanacaktır.
- Beledi hizmetlerinden faydalanan vatandaşın memnuniyeti artırılabilecektir (Tosun, t.y: 10-11).

2.3. 6360 SAYILI KANUNA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Büyükşehir belediye sistemini düzenleyen ve değişiklik getiren her kanun farklı açılardan eleştirilmiştir. 6360 sayılı kanun da birçok açıdan eleştirilere maruz kalmıştır. Bunların başında, yerel halka sorulmadan yapılan kanun değişikliği,

köylerin mahalle olması, görev alanı genişleyen büyükşehir belediyelerinin kırsal alanın ihtiyaçlarına hakim olmaması, ölçek sorunu, anayasaya aykırılık, belediye sınırlarının il mülki sınırlarıyla örtüştürülmesi ve yapılan değişikliklerin yerindenlik ilkesine aykırı olması gibi eleştiriler gelmektedir.

2.3.1. YEREL HALKA SORULMADAN YAPILAN KANUN DEĞİŞİKLİĞİ

Kentleşme, Tunçer ve Ünal'a göre (2014: 356), yapılan kanuni düzenlemelerle birlikte bilim dünyasında 'kentsiz kentleşme' şeklinde nitelendirilmeye başlamıştır. Öyle ki ne kentte yaşayanlar kendilerini kentli gibi hissetmekte ne de kentli gibi bir yaşam şekline sahip olmaktadır. Son olarak 6360 sayılı kanunla köylerin, büyükşehir mahallesi haline getirilmesi 'kentli olmayı' farklı bir boyuta taşımıştır. Yapılan bu değişikliğin ise ne kentte yaşayanlara ne de bu değişiklikten en çok etkilenecek olan köy halkına sorulmaması, bu kanunun eleştirilen başlıca özelliklerinden olmuştur.

6360 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle, belde belediyeleri, il özel idareleri ve köylerin tüzel kişiliğine son verilmiştir. Büyükşehir olan illerde yapılan bu değişikliklerde tüzel kişiliği kaldırılan ve hukuki statüleri değişen yerel yönetim birimi sakinleri, bu durumdan habersiz olmalarından dolayı kanuna tepki göstermişlerdir. Bu yapılan değişiklikle yerel özerklik, hizmette yerellik, demokratik katılım ve yerel demokrasi gibi önemli ilkelerden taviz verilmiştir. Neticede bu durum, yerel halkın yönetime hesap sorma ve denetleme haklarını kısıtlamıştır (Gül & Batman, 2013: 39).

Keleş'e göre (2016: 31), belde belediyelerinin bir bölümünün kaldırılması kamu hizmetinin verimliliği yönünden yararlı sayılsa bile, köy gibi Anayasada yerel yönetim olarak özellikle bahsedilen bir birimin kanunla kaldırılması kabul edilemez. Tüzel kişiliği kaldırılan üç yerel yönetim birimi için de halka sorulmadan işlem yapılması doğru bulunmamıştır.

2.3.2. KÖYLERİN MAHALLE OLMASI

6360 sayılı kanunun 1. maddesinde büyükşehirlerde bulunan tüm köyler, tüzel kişilikleri kaldırılıp, bağlı bulundukları ilçelerin mahallesi haline getirilmiştir. Daha önce 5216 sayılı kanunla orman köylerinin tüzel kişiliği korunmasına rağmen

6360 sayılı kanunun yaptığı değişiklikle orman köyleri de dahil olmak üzere tüm köyler aynı değişikliğe tabi olmuşlardır (Muratoğlu, 2015: 77). Köyler açısından tüzel kişiliklerinin kaybı, karar alma yetkilerinin elinden alınması, taşınır ve taşınmaz mallarının ellerinden alınması, daha önce ücretsiz olan içme ve kullanma sularına ücret ödenecek olması, artan vergi ve harçlar sebebiyle yaşamları zorlu hale gelecektir (Keleş, 2016: 22). Bağlı oldukları ilçeden yapılması beklenen hizmetlerin de gecikmesi ve beklenen verimi sağlayamayacak olması da yüksek ihtimaldir. Her açıdan bakıldığında köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılması, köy halkına sorun oluşturacak bir durumdur.

Tunçer ve Ünal (2014: 351) da köylerin kaldırılmasının etkin bir yerel yönetim birimini yok etmek anlamına geldiği için kanunun yaptığı bu değişikliği eleştirmiştir. Yapılan bu kanuni değişikliğin yerel halka sorulmamasının da halk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu dile getirmiştir. Köylerin mahalle yapılmasıyla merkezi yönetimin etkisinin artırılmasının amaçlandığını ve bu kararın hatalı olduğunu söylemiştir.

İrdem ve Mutlu'ya (2016: 173) göre, köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılmasının bir diğer olumsuz sonucu ise iş akışının bozulacak olması ve buna bağlı olarak sosyolojik açıdan olumsuz sonuçlar doğuracağıdır. Nikah işlemlerini başlatma ve nüfus idaresine bildirme yetkisi bulunan köy muhtarı, mahalle muhtarı olduktan sonra bu yetkisini de kaybedecektir. Bu sebeple, şehir merkezine uzak köyde yaşayan vatandaş, nikah işlemlerini yaşadığı yerde yapamayınca belediyeye kadar gitme yükümlülüğü doğacaktır. Buna katlanmak istemeyen vatandaş ise nikahsız yaşama biçimine yönelecektir. Köylerin mahalle olmasına sosyolojik açıdan yaklaşan İrdem ve Mutlu, kanunun yaptığı bu değişikliği eleştirmişlerdir.

Gözler'e göre (2013: 26), 1970, 1980 ve 1990'lı yıllarda, Türkiye'de pek çok köy, büyükşehirlerin yanında, şehirle birleşmiş, bütünleşmiş halde şehrin mahallesi haline gelmiştir. Ancak, fiziki hal olarak şehrin mahallesi haline gelen köyler, hukuki olarak bu statüyü kazanamamışlardır. Şehir merkezinde ayrı bir tüzel kişiliğe sahip yerel yönetim birimlerinin olması imar ve planlama konusunda, sorunların çıkmasına sebep olmuştur. Hatta bugünkü çarpık kentleşmenin temelleri de bu sebeplerle çıkmıştır denilebilir. O tarihlerde böyle sorunların oluşmasına sebep olan köylerin tüzel kişiliği kaldırılmayıp, hukuki durumları büyükşehirlerin mahallesi olarak değiştirilmemiş olması ne kadar yanlış bir uygulama olduysa, 6360 sayılı kanunla,

şehir merkezinde 60-70 km uzaktaki köylerin, bağlı oldukları ilçelerin mahallesi haline getirilmeleri aynı düzeyde yanlış bir uygulama olmuştur.

Tüzel kişiliğinin kaldırılıp, mahalle yapılan köylerin muhtarları, mahalle muhtarı olduktan sonra köyün adına dava açamayacak, mahkeme huzurunda davalı ya da davacı olamayacak, hak ve fiil ehliyeti kaldırılacak, köy ihtiyar heyetinin kararıyla kamulaştırma yapamayacaktır. Kendi bütçesi olmayacak ve bu sebeple tüm gerekli durumlar için bağlı olduğu ilçeye başvurmak zorunda kalacaktır. Yapılan bu değişiklikle sadece ‘köy’ ismi ‘mahalle’ olarak değiştirilmeyecek, aynı zamanda sahip olunan birçok haktan da el çektirilmiş olacaktır (Gözler, 2013: 25). Mahalle olduktan sonra birçok konuda hak kaybına uğrayacak olan köyler, kanunun eleştirilen önemli maddelerinden biri olmuştur. Ömürgönülşen ve Sadioğlu (2014: 296-297) ise mahalle muhtarı olan köy muhtarlarının yetkilerinin azaltılarak sorumlu ama yetkisiz bırakılmasını çelişen bir durum olarak nitelendirmiştir. Ayrıca mahalleye dönüştürülen köylerin 50-100 nüfuslu olan ve birleşerek 20.000 nüfusa ulaşanların arasında da hiçbir ayırım yapılmadan aynı şekilde mahalle yapılmasının doğru olmadığı eleştirisinde bulunmuştur.

Belediyeler, tüzel kişiliği kaldırılıp, mahalle statüsü verilen köylere ‘kırsal mahalle’ adını vermişlerdir. Ancak kırsal mahalle hukuken tanımlanmamıştır, köy tüzel kişiliği gibi yetkileri ve sorumluluğu olmadığı için hareket alanı kısıtlanmıştır. Ayrıca tarım, hayvancılık, mera gibi alanlarla ilgili farklı kanunlarda oluşan boşluklar da ayrıca sorun çıkmasına sebep olmuştur (Arıkboğa E., 2017: 17). Kırsal mahalle olarak adlandırılan ‘eski köy’lerin yaşadığı sorunların çözülmesi adına Arıkboğa (2017: 20). şu önerilerde bulunmuştur :

- 1) “Kırsal mahalleler” hukuki olarak tanımlanmalıdır, (merkez mahalle yerleşim alanına belirli bir km. mesafedeki mahalleler gibi)
- 2) Kırsal alanla ilgili farklı yasal düzenlemeler arasındaki çatışmalar ortadan kaldırılmalıdır,
- 3) Kırsal mahalle yönetimi güçlendirilmelidir, (kırsal mahallelere yerel yönetim statüsüne sahip *olmayan* bir tüzel kişilik verilebilir, ayrıca çeşitli yetkiler verilebilir)
- 4) Belediye ile güçlendirilmiş kırsal mahalle yönetimi arasında, yetki-hizmet devri gibi mekanizmalara imkan sağlanmalıdır,

5) Bir yasal düzenlemeyle, kırsal alandaki mevcut *fili yolların* belediyelere terkinin sağlanması, uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne ve yargısal ihtilafların son bulmasına yardımcı olacaktır.

Yapılan bu değişikliğe yönelik eleştirilerden biri de turizm potansiyeli olan il belediyelerini olumsuz etkileyeceği yönünde olmuştur. Turizm alanlarına sahip köy ve beldelerin bağlı olduğu ilin büyükşehir yapılması durumunda, kamusal hizmetlerin merkezdeki büyükşehir belediyesi tarafından sunulacak olması bazı gecikmelere ve aksaklıklara sebep oluşturacaktır. Turizm sezonu ile beraber, nüfusun ve ihtiyaç duyulan hizmetin artmasıyla, hali hazırda kamusal hizmetlerin bile yetersiz olduğunu örneklendiren Zengin (G. , 2015: 348), büyükşehir belediyesi tarafından sunulacak olan kamusal hizmetleri bekleyecek olmanın olumsuz sonuçlarını Muğla ve Aydın illeri üzerinden değerlendirmiştir.

2.3.3. BELEDİYENİN KIRSALIN İHTİYAÇLARINA HAKİM OLMAMASI

Görev alanı 6360 sayılı kanun kabul edilene kadar merkez ve şehir alanı olarak belirlenen belediyelere kırsal alan sorumluluğu da verilmiştir. Genç'e (2014: 8) göre; şehirde, sokaklarda, park ve bahçelerde, alt yapı, ulaşım gibi alanlarda uzmanlaşmış yerel yönetim biriminin kırsal alanların sorunlarına yardımcı olabilmesi, etkin bir yönetim sağlayabilmesi zor gözükmemektedir. Hukuki açıdan büyükşehir belediyesinin mahallesi olarak kabul edilen köylerin ihtiyaçlarının (çeşme, ahır, yol, mera, v.b) ne olacağının takip ve temin edilmesi büyükşehir belediyesi tarafından yerine getirilmelidir. Köylere onlarca kilometre uzaklıktaki belediye meclisinin, köylerin ihtiyaçlarına yönelik bu kararları vermesi ve gerekli teknik desteğin de belediye personeli tarafından yerine getirilmesi yerel demokrasinin gerekliliği açısından uyumsuzdur. Üstelik şehir merkezine uzak olan yerlere belediye personel ve araçlarının tahsis edilmesi belediyelerin altyapı maliyetlerini de arttıracaktır (Uzun & Çolak, 2016: 1457). Kırsal alanlar hem coğrafi hem de iktisadi anlamda yorumlandığında kentsel altyapı gerektiren 'belediye hukuku'yla yönetilemezler. Ayrıca kırsal alanlardan ilan, reklam, eğlence, tabela gibi vergi çeşitleri de toplanmamaktadır. Bu durumda büyükşehir belediyeleri için hizmet götürme sorumluluğuna karşılık maddi tatmin sağlamayacağı için de ayrıca olumsuzluk yaratmaktadır. Belediyelerin 'ev ve sokak hayvanları' tanımlaması

dışında hayvancılığa yönelik bir çalışma sahası da yoktur. Bu değişiklikle birlikte görev çeşitliliği artan büyükşehir belediyelerinin iş yükü de artmış olacaktır. Kırsal alanlara tepeden inme şehir gömleği giydirilmeye çalışılması bir nevi kan uyuşmazlığına sebep olacaktır (İzci & Turan, 2013: 128).

Büyükşehir belediyesinin kırsal yaşamı ve gerekliliklerini bilmediği için uygun kararlar alamayacağı, doğru yatırım yapamayacak ve hizmetleri yerine getiremeyecek olma ihtimali de vardır. Bu sebeple yapılan işlemler kırsal alanın zararına olabileceği gibi kaynak israfına da neden olabilecektir. Kızılboğa v.d' e göre geniş alana hizmet etme sorumluluğu verilen büyükşehir belediyeleri bu süreçte hantallaşacaklardır. Bu durumda belediyelerin hizmet etkinliğine yansıyacaktır. Büyükşehir belediyelerinin yatırım ve hizmetlerini yaparken kırsal alan ağırlıklı hareket edecek olması da sorun teşkil etmektedir. Büyükşehirin mahallesi haline gelen köylerin düzenlenmesi için, başlangıçta imar işlerini yapmak ve birtakım zaruri hizmetler ulaştırmak gerekecektir. Ancak köylere ve kırsal alana yapılacak bu yatırımların öncelik sıralaması dikkatli yapılmalı, kaynak israfına sebebiyet verecek şekilde tercihler yapılmamalıdır (Kızılboğa & Alıcı, 2013: 373).

2.3.4. ANAYASAYA AYKIRILIK

Kanun'a yönelik diğer bir eleştiri ise, Anayasa'ya uygunluk hususundadır. Anayasa'nın 127. Maddesi: *"Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir"* şeklindedir. Gözler'e (2013: 3-4) göre Anayasanın 127. maddesinde bahsi geçen 'il', 'il özel idaresi' dir. Bu sebeple il özel idarelerinin ve de köylerin tüzel kişiliğinin 6360 sayılı kanunla kaldırılması Anayasa'ya aykırıdır. Yine Gözler'e (2013: 37) göre, ilçelerin de, büyükşehir ilçe belediyesi haline getirilmesi de Anayasaya aykırıdır. Anayasanın 127/3. maddesinde, 'büyük iller için' değil, 'büyük yerleşim yerleri' için büyükşehir belediyesi kurulma izni verilmiştir. Birbirinden 80-100 km gibi uzaklıklarda bulunan yerlerin oluşturduğu alan 'yerleşim merkezi' olarak nitelendirilemez. Nüfus açısından bakıldığında da 100.000'i geçmeyen il merkezlerinin 'büyük yerleşim merkezi' oluşturmadıkları da çok açıktır. Bu sebeple yapılan bu kanun değişikliğinin, toplam nüfusunun baz alınarak büyükşehir olan illerin birçoğunun 'büyük yerleşim merkezi' nitelendirmesine

uymadığı görülmektedir. Yapılan değişikliklerin uygun olabilmesi için Anayasa değişikliği yapılması gerekmektedir.

Genç'e (2014: 6) göre bir il kaldırılmadıkça, o ilin il özel idaresi de kaldırılamaz, kaldırılması Anayasaya aykırıdır. Köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılıp, büyükşehir belediyesinin mahallesi haline getirilmesi ise, şehir merkezine çok yakın konumda olan, aşırı şehirleşmiş ve şehirle bitişik bir halde olan köy veya beldeler için mümkün ve kabul edilebilir olurken, şehir merkezine çok uzakta olan bir kırsal köyün büyükşehirin mahallesi olması Anayasaya aykırıdır.

6360 sayılı yasanın bir kaç niteliği ile Anayasaya aykırı olduğu yönünde eleştirilmiştir. Buna göre il özel idaresi ve köylere anayasa tarafından verilen tüzel kişiliğin, kanuni düzenlemelerle geri alınmasıdır. Anayasal dayanakla verilen tüzel kişiliğin yine anayasal bir kararla alınması gerekmektedir. Yerel halka sorulmadan, anayasal dayanak olmadan yapılan bu kanuni değişiklik eleştirilerin odağı haline gelmiş, bunun sonucunda da muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin kanunun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Ancak Anayasa mahkemesi cevap olarak, 12.9.2013 günü aldığı karar ile kanunun, Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir (Topçu, 2015: 123).

2.3.5. BELEDİYE SINIRLARININ İL MÜLKİ SINIRI OLMASI

6360 sayılı kanunla yapılan değişikliklerden biri de büyükşehir belediyelerinin sınırlarının il mülki sınırlarına genişletilmesi olmuştur. Daha önceden il özel idaresinin görev alanı olan il mülki sınırları, belediyeye devredilmesiyle büyükşehir belediyesinin sorumluluk alanı genişlemiştir. İl özel idareleri belediyelerden, bir nevi bölgesel kuruluş gibi görev yapmasından ötürü ayrılmıştır. Belediye, evlerin yanyana gelmesiyle oluşmuş, insanların birarada yaşadığı, belirli bir meskun mahal oluşturduğu alandan sorumlu iken, il özel idareleri sadece belediye sınırları içindeki insanların ihtiyaçlarını değil, belediye sınırlarının dışında il sınırları içindeki dağda, bayırda, yayla da yaşayan insanların da ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Bu da görev alanını genişleten ve hizmet yükünü artıran bir nedendir (Gözler, 2013: 21). İl özel idarelerinin görev alanı; kapatılmalarıyla beraber, büyükşehir belediyelerinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu durum, sadece şehirlerin alt yapı ve imar işleri gibi işlerde uzmanlaşmış belediyeler için oldukça komplike bir durum oluşturmuştur. Ömürgönülşen ve Sadioğlu (2014: 298) örnek olarak, Erzurum ili özelinde yaptığı değerlendirmede, İl Özel İdaresinin sorumluluk alanında

bulunan 967 köyün yapılan düzenleme ile birden bire Büyükşehir belediyesine dahil edilmesiyle belediyenin hazırlıksız yakalandığı eleştirisinde bulunmuştur. Sorumluluğunda olan mahalle sayısı 1200'e ulaşan Erzurum Büyükşehir Belediyesinin hizmet sunma konusunda aksaklıklar yaşaması, köylerin merkezden uzakta ve kırsal alanda olması da koordinasyonsuzluğu beraberinde getirmiştir.

Büyükşehir belediyelerinin hizmet alanının ilin tamamına genişletilmesiyle, üretilmesi gereken mal ve hizmetlerin maliyetinde büyük düşüşler olacağı varsayılmıştır (Keleş, 2016: 22). Yani büyükşehir belediye sınırları için yapılan hizmetlerin maliyeti, tüm ile yayılan hizmet maliyetlerinden büyük olmaktadır. Üretim arttıkça maliyetler düşer.

Belediyelerin görev alanının il mülki sınırına genişletilmesini olumsuz olarak algılanmasının sebeplerinden biri de görev kapsamı değişmiş olan büyükşehirlerin belediye hukuk kurallarına artık uygun bir yapıda olmamalarıdır. Büyükşehir olmadan önce geçerli olan belediye hukukuna tabi olan belediyelerin, büyükşehir sıfatını kazandıktan sonra yine aynı kurallarla yönetilmeleri uygun değildir. Belediyelerin görev alan ve kapsamı genişletilirken, tabi olduğu hukuk kuralları da güncelleştirilmelidir. Şehir alanlarının yönetimine hakim olan belediyelerin, büyükşehir olduktan sonra kırsal alan sorumluluğunu da devralması, yalnız şehrsel altyapı üzerine hazırlanmış olan 'belediye hukuku'nun yetersiz bir hale gelmesine sebep olacaktır (İzci & Turan, 2013: 128).

Belediye sınırlarının arttırılması hem maddi yetersizliğe sebebiyet vermesi açısından hem de uygulanabilirlik açısından eleştirilen değişikliklerden olmuştur. Şehir merkezinin belediye işlerinin sorumluluğunu taşıyan belediyenin, merkezden kilometrelerce uzaktaki kırsal alanlara hizmet götürme sorumluluğunu alması, tüm hizmetlerin aksamasına ve etkili bir yönetim sunulamamasına sebep olacağı düşüncesiyle eleştirilmiştir. Gözler (2013: 23) bu durumu şöyle açıklamaktadır: *"..Bir işin yerinde kararlaştırılması ve gerçekleştirilmesi imkan dahilinde iken, onlarca kilometre uzaktan planlanması ve onlar kilometre uzaktan gelen personel ve araçla gerçekleştirilmesi çok pahalıya mal olur ve çok zaman alır."* Benzer şekilde Keleş de (2014 : 20), büyükşehir belediyesinin merkezden uzak olan alanlara hizmet götürmesinin, hizmet birim maliyetlerini arttıracığından dolayı kanunun yaptığı değişikliği eleştirmiştir.

Örnek olarak Balıkesir gibi hem birbirinden çok uzakta ilçeleri bulunan, merkez ve kırsal alan olmak üzere çok geniş bir yüzölçümüne sahip illerde, yeni

getirilen büyükşehir modelinin uygulanması zor olacaktır. Her alana eşit ve yeterli hizmet sunulması, maddi olarak da her zaman sıkıntı yaşayan belediyeler için sorun oluşturacaktır. Hatta yapılan bu değişikliklerle beklenti içine girecek olan kırsal alanlara; hizmet götürme gayesine giren belediyelerin, merkez ilçedeki hizmet sunumu da olumsuz etkilenecektir (Gül & Batman, 2013: 35).

Ancak Gül ve Batman'a göre (Gül & 2014: 334) 6360 sayılı kanun ile belediyenin görev alanının il mülki sınırıyla birleşmesi; illeri, bölgeleri ve büyükşehirleri daha iyi yönetebilmek ve denetleyebilmek adına yararlı bir uygulama olacağı şeklinde yorumlanmıştır.

2.3.6. YERİNDENLİK İLKESİNE AYKIRILIK

Belediye sınırlarının il mülki sınırlarına genişletilmesi, il idare sistemini yıpratmış gibi subsidiarite (yerellik) ilkesine de aykırı bir durum oluşturmuştur. Halka en yakın yerel yönetim biriminin, hizmeti sunma durumu değiştirilmiş onun yerine bu görev büyükşehir belediyesine devredilmiştir. Kızılböğ ve Alıcı'ya (2013: 370) göre, bu değişiklik, yönetim anlamında bir gerileme ve yerel hizmetlerin merkezileştirilmesi şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca bu değişiklik sonrası bölgesel farklılık ve çeşitliliklerin korunması da zorlaşacaktır.

Merkezleşmenin artması yerelleşme ilkesiyle de ters düşmektedir. Çukurçayır'a (2012) göre, büyükşehir belediyelerinin yetki alanı il mülki sınırına genişlediği zaman, adem-i merkeziyetçilik, yerel demokrasi ve yerelleşme gibi ilkeler yok sayılmış olacaktır (Çukurçayır, 2012'den Aktaran Biricikoğlu & Duyar, 2015: 374). Bunun sonucunda ise, hizmetlerin yerelin ihtiyaçlarına özgü olması, yerel yönetimlerin özerk olması gibi ölçütler önemslenmediği ve hesap verilebilirliğin ve denetimin olmadığı bir yönetime dönüşmeye başlanmasından ötürü eleştirilmiştir (Günel, Atvur, & Dernek, 2014: 60).

6360 sayılı kanunla bağlı olduğu ilçenin mahallesi haline getirilen köylerin, tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Bu yerleri ilgilendiren kararların alınması da merkezde bulunan meclise bırakılması yerellik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır (Gözler, 2013: 36). Yerel halkın, bulundukları çevreyi ilgilendiren kararların alınmasında devre dışı bırakılarak, merkezin kontrolüne bırakılması 'eyalet yönetimi' ve ya 'bölge yönetimi' oluşturulmaya çalışıldığı izlenimi vermektedir. Eyalet veya bölge yönetimlerinde illerin yönetimi merkezi yönetim tarafından yapılmaktadır. Kararlar merkezi yönetim tarafından alınmakta, uygulaması ise yine merkezi yönetim araç ve

personeliyle yerine getirilmektedir. Yerleşme ilkesinin dışlanarak merkezleşmenin önünün açılması eyalet yönetimine benzer bir sistem oluşturulmaya çalışılması da eleştirilen bir diğer olgu olmuştur (Kaymal, 2017: 1147).

Çukurçayır'a göre, kanunla yapılan değişiklikte il mülki sınırının büyükşehir belediyelerinin görev alanı kabul edilmesiyle; büyükşehirlerin, bir yerel yönetim birimi olarak değil de, bir çeşit federalizm ve ya küçük bölge yönetimi çağrışımı yaptığına işaret etmektedir. Buna paralel olarak da büyükşehir belediye başkanlarının da eyalet başbakanları olarak algılanacağını ifade etmektedir. Bu sebeple yapılan değişikliğin doğru bir etki uyandırmadığına yönelik eleştirilerde bulunmuştur (Çukurçayır, 2014'den Aktaran Tekin & Söylemez, 2016: 1440).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇORUM İLİNDE BÜYÜKŞEHİR PROJEKSİYONU

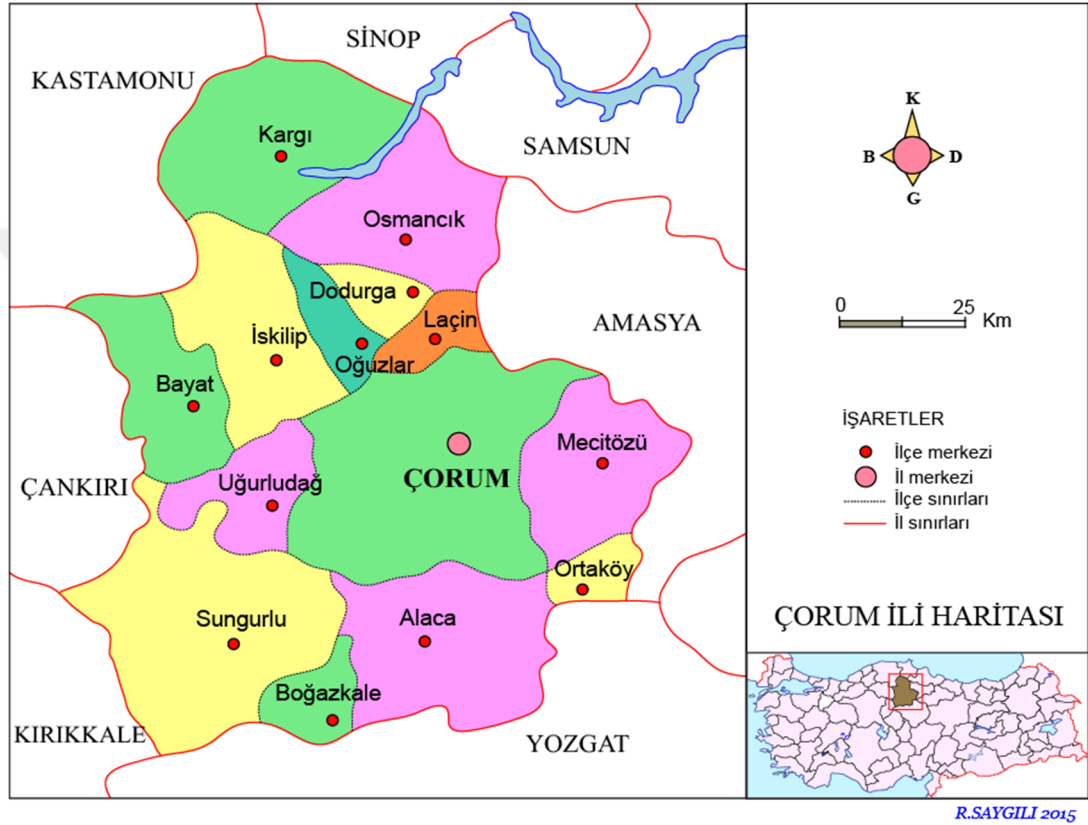
3.1. ÇORUM İLİ GENEL BİLGİLER

Çorum ili, M.Ö'lere uzanan bir geçmişe sahiptir. Eski Tunç Çağı'nda (M.Ö. 3000-2000) bölgede Hattiler yaşamıştır. Bu döneme ait buluntular; altın, gümüş ve tunç eserler Çorum Alacahöyük'te o dönemin yöneticilerine ait olduğu varsayılan gösterişli mezarlarda bulunmuştur. Halihazırda müzelerde sergilenen eserler, Çorum ilinin geçmişine ışık tutmaktadır. M.Ö 1900'ler de Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda ise bu bölge de Asurlu tüccarların ticaret kolonisi kurulmuş böylece zengin bir merkez haline gelmiştir. M.Ö 1600'lerde ise Hattuşa, Hitit Devleti'nin başkenti olmuştur. Batı Anadolu sahillerinden Suriye içlerine kadar geniş alana hüküm süren Hitit İmparatorluğu, ticaret yollarının kaybedilmesiyle birlikte başlayan sürecin sonunda çökmüştür (<https://corum.bel.tr>).

Bizans Döneminde de Çorum bölgesinde yaşam olduğunu kanıtlayan yerleşim izlerine rastlanmıştır. Selçuklu döneminde ise Melik Ahmet Gazi, o zamanki adı Nikonya olan Çorum sancağını Bizans'tan almıştır. Danişment Beyliği zamanında ise, Sivas'a bağlı olan Çorum, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Türkleri bir araya getirmeye uğraşan Çelebi Mehmet'in oğlu II. Murat'ı Amasya valisi yaptığı dönem ise, Amasya'ya bağlı bir sancak olmuştur (<https://corum.bel.tr>).

Çorum, Cumhuriyet Dönemi ile 20 Nisan 1924 yılında ilk kez kent statüsüne alınmıştır. Batısında Çankırı, güneybatısında Kırıkkale, güneyinde Yozgat, doğusunda Amasya, kuzeyinde Sinop, kuzeybatısında Kastamonu illeri yer almaktadır. Karadeniz Bölgesi'nden İç Anadolu Bölgesi'ne açılan bir kapı görevi görmektedir. Çorum Ankara'ya 241 km, Samsun'a 167 km, İstanbul'a ise 627 km mesafededir. Konumu itibariyle, komşu olduğu Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesini iklim özelliklerine benzer iklime sahiptir. Hali hazırda büyükşehir olmayan ilin, yaklaşık 12.820 km² yüzölçümü ve 530.864 kişi nüfusuyla, Türkiye'nin kalabalık iller sıralamasında 42. sırada yer almaktadır. Tarih öncesi kalıntıları ve coğrafi olarak yol güzergâhlarının üzerinde bulunması açısından hem turistik hem de ticari açısından önemli bir şehirdir. Mısır medeniyeti kadar eski bir medeniyet olan Hitit Devleti'nin ilk başkenti olan Hattuşa, Çorum il sınırları içerisinde yer alan ve

UNESCO Kültür Miras listesine giren sayılı değerlerimizden olmuştur. Hititlerle Mısırlılar arasında yapılan Kadeş Antlaşması metin tabletleri Boğazköy’de bulunmuştur. Hem  orum ilinin tanıtımı ve turistik gelir açısından, hem de kültürel katkı açısından önem taşıyan bu kalıntıların bulunması ise Mustafa Kemal Atatürk’ün verdiği emirle başlayan kazılar sayesinde bulunması da ayrıca önem taşımaktadır (<https://corum.bel.tr>).

Harita.2.  orum İli Siyasi Haritası

Kaynak: Harita R. Saygılı’ya aittir.

 orum’da 2006 yılında kurulan Hitit  niversitesi, yükseköğretim adına hizmet veren tek üniversitedir.  niversitesinin kuruluşundan önce eğitim vermeye başlayan Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu 1976 yılında kurulmuştur. Hitit  niversitesi 11 fakülte, 3 enstitü, 1 yüksekokul, 7 meslek yüksekokulu, 19 uygulama ve araştırma merkezi bulunan geçen bir  niversitedir. Yerli ve yabancı öğrencileri, akademik ve idari personeliyle birlikte yaklaşık 20.000 kişilik bir nüfusa sahip olan  niversite ‘Dünya  niversitesi’ olma mottosuyla eğitim vermektedir. Üniversitenin şehrin geşişimine katkısı oldukça büyüktür. Hitit Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (H T TSEM)’nde  niversite eğitmenlerinin halka açık kurslar vermesi halk için

büyük bir imkan oluşturmaktadır. Hitit Üniversitesi, üniversite-sanayi işbirliği kapsamında ise; AR-GE, ürün geliştirme, üretim kalitesinin artırılması, üretim süreçlerinin iyileştirilmesi gibi aşamalarda sanayiye verdiği destekle önemli bir konumdadır.

Çorum'da sanayileşme 1957'de üretime geçen Çorum Çimento Fabrikası ile başlamıştır. 1970'lerde ise toprak işleme sanayisi, 1980'lerde gıda sanayisi –özellikle un, irmik sanayisi- 1990'lı yıllarda yumurta tavukçuluğu ve makine yapım sanayisi şeklinde devam etmiştir (Şahin, 2000: 174-175). İlin sanayi durumu ise, kendi öz kaynaklarıyla sanayisini ayakta tutan sayılı illerdendir. Gıda Sanayi, Taş Toprak Sanayi ve Makine Metal Sanayi ön plana çıkan sanayi kollarındandır. Ülkenin kiremit ihtiyacının %40'ı, tuğla ihtiyacının ise %10'u Çorum tarafından karşılanmaktadır. Belediyelerin kullandığı yol süpürme aletlerinin üretimin yapılması ve ülkenin ihtiyacının %85'ini karşılıyor olması şehir için önemli bir maddi kaynak oluşturmaktadır (Çorum İli Sanayi Durum Raporu, 2018).

Şehirde 7 ilçede (Merkez ilçe, Alaca, Bayat, İskilip, Kargı, Osmancık, Sungurlu) sanayi sitesi bulunmaktadır. Sanayi Siteleri toplam 3387 işyeri ve 2532 aktif işyerine ev sahipliği yapmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi ise 3 tanedir. Çorum Organize Sanayi, Sungurlu Organize Sanayi, Osmancık Organize Sanayi. Çorum ve Sungurlu Organize Sanayi Bölgeleri aktif bir şekilde çalışırken, Osmancık Organize Sanayi Bölgesinin ise geçici kabulü yapılmış, parsellerin tahsisinin yapılmasını beklemektedir. Çorum OSB'de ağırlıklı olarak Makine, zirai aletler imalatı ve elektronik ve plastik ürünler imalatı yapılırken, Sungurlu OSB'de ağırlıklı üretim gıda üzerinedir. Çorum'un ihracat yaptığı sektörlerin öne çıkanları ise makine ve aksamaları, hububat ve ürünleri ve taş toprak ürünleri şeklinde sıralanmaktadır. Avrupa ülkelerine de yüksek oranlarda ihracat yapılmasına karşın, listenin başında Orta Doğu ülkeleri yer almaktadır. İhracat sıralamasındaki ilk üç ülke ise Birleşik Arap Emirlikleri, Irak ve Almanya'dır. İthalatta ise demir çelik dışındaki ana metal grubunda önemli bir yere sahiptir. İthalattaki ülkelerin sıralamasında ilk üç ülke ise Birleşik Arap Emirlikleri, Rusya Federasyonu ve Irak'tır (Çorum İli Sanayi Durum Raporu, 2018).

İl ekonomisinde sanayi kolu kadar tarımda önemli bir yere sahiptir. İlde yaklaşık 46.000 çiftçi tarımla uğraşmaktadır. Çorum, ülkenin buğday ihtiyacının yaklaşık %3,5'u, arpa ihtiyacının %3'ü, çeltik (pirinç) ihtiyacının %7'sini, nohut ihtiyacının %5'i, kuru soğan ihtiyacının %4'ü, yumurta ihtiyacının ise %5'ini

karşılacaktır. Çorum yumurta üretiminde ülke genelinde 8.sıradadır (Çorum İli 2018 Çevre Durum Raporu, 2019). Ayrıca şehrin simgesi haline gelen Çorum leblebisi üretim miktarı da yıllık 2.000 tondur.

Şehrin ulaşım koşulları diğer illere nazaran daha kısıtlıdır. Şehir merkezine yalnız karayoluyla ulaşılabilir olması, şehir için birçok yönden olumsuzluk oluşturmaktadır. En yakınındaki demiryolu istasyonu 84 km uzaklıktaki Suluova Tren Garı'dır. Yıllardır süregelen havaalanı tartışmaları ise, siyasilerin vaatlerinde de varlığını sürdürmesine rağmen halen şehre havaalanı kazandırılmamıştır. Çorum halkı havaalanı ihtiyacını 67 km uzaklıktaki Amasya Merzifon Havaalanı, 192 km uzaklıktaki Samsun-Çarşamba Havaalanı ve ya 258 km uzaklıktaki Ankara Esenboğa Havaalanı aracılığıyla karşılamaktadır.

Çorum'un Merkez ilçe dahil olmak üzere 14 ilçesi vardır. Bunlar; Kargı, Osmancık, Dodurga, Laçın, Oğuzlar, İskilip, Bayat, Uğurludağ, Mecitözü, Sungurlu, Alaca, Boğazkale, Ortaköy. En büyük ilçe Merkez ilçe, en küçük ilçe ise Oğuzlar ilçesidir. Çorum Merkez ilçe, Alaca, İskilip, Mecitözü, Osmancık ve Sungurlu ilçeleri ise Cumhuriyetten önce kurulan ilçeleridir.

Tablo 7. Çorum İli ve İlçeleri Kuruluş Tarihleri

İLİ/İLÇESİ	KURULUŞ TARİHİ	KANUN NUMARASI		RESMİ GAZETE TARİHİ VE SAYISI
ÇORUM		CUMHURİYET ÖNCESİ		
1	ALACA	CUMHURİYET ÖNCESİ		
2	BAYAT	01.04.1958	7033	27.06.1957-9644
3	BOĞAZKALE	04.07.1987	3392	04.07.1987-19507
4	DODURGA	20.05.1990	3644	20.05.1990-20523
5	İSKİLİP	CUMHURİYET ÖNCESİ		
6	KARGI	15.06.1936	3012	15.06.1936-3330
7	LAÇIN	20.05.1990	3644	20.05.1990-20523
8	MECİTÖZÜ	CUMHURİYET ÖNCESİ		
9	OĞUZLAR	20.05.1990	3644	20.05.1990-20523
10	ORTAKÖY	01.04.1959	7033	27.06.1957-9644
11	OSMANCIK	CUMHURİYET ÖNCESİ		
12	SUNGURLU	CUMHURİYET ÖNCESİ		
13	UĞURLUDAĞ	04.07.1987	3392	04.07.1987-19507

Kaynak: (<https://www.icisleri.gov.tr>) (Erişim tarihi: 13.03.2020)

Çorum ili nüfusu 530.864'tür (TUIK, 5 Şubat 2020). İlin toplam nüfusunun, yüzölçümüne oranlanmasıyla bulunan nüfus yoğunluğu ise Çorum'da 43'tür. Bu oran Merkez ilçede ise 122'dir. Merkez ilçeden sonra en yoğun olan ilçe ise 43 ortalamayla Oğuzlar ilçesidir. Oğuzlar ilçesinin yüzölçümü olarak en küçük ilçelerden biri olması nüfus yoğunluğunun fazla olmasına sebep olmaktadır.

Tablo 8. Çorum Merkez ve İlçelerine Ait Sayısal Veriler

İlçe	Nüfus 2019	Belediye Sayısı	Köy Sayısı	Köy Nüfusu	Şehir Nüfusu	Şehirde Oturan %	Alanı Km ²	km ² 'ye Düşen Kişi
Alaca	31.460	1	101	11.540	19.581	62,92	1.296	24
Bayat	16.525	1	40	10.228	5.865	36,44	717	22
Boğazkale	4.175	1	14	2.483	1.283	34,07	264	14
Dodurga	6.368	1	12	3.310	2.621	44,19	229	26
İskilip	32.546	1	64	13.302	18.590	58,29	1.170	27
Kargı	15.684	1	58	10.007	5.448	35,25	1.174	13
Laçın	4.770	1	14	3.311	1.288	28,01	196	23
Mecitözü	15.655	1	54	10.716	4.218	28,24	825	18
Merkez ilçe	294.807	2	198	28.476	268.748	90,42	2.436	122
Oğuzlar	5.483	1	6	2.376	2.876	54,76	121	43
Ortaköy	8.696	2	14	2.557	4.512	63,83	300	24
Osmancık	42.980	1	55	14.369	28.585	66,55	1.273	34
Sungurlu	49.082	1	109	17.163	30.995	64,36	1.999	24
Uğurludağ	8.252	1	20	3.481	2.935	45,75	428	15
ÇORUM	530.864	16	759	133.319	397.545	74,89	12.428	43

Kaynak: TUIK, 2019 (erişim tarihi: 13.03.2020)

Çorum ilinde Merkez ilçede dahil olmak üzere, toplam 16 belediye, 126 mahalle, 759 köy bulunmaktadır. Toplam 530.864 kişilik nüfusun 397.545'i, yaklaşık %75'lik kısmı şehirde yaşayan bir nüfusa denk gelmektedir. Çorum'un büyükşehir olması durumunda tüzel kişiliğini kaybedip mahalleye dönüştürülecek olan köyler ise nüfusun dörtte birine denk gelmektedir. Nüfusun en fazla olduğu ilçe 294.807 kişiyle Merkez ilçe olurken, en az olan ilçesi ise 4.175 ile Boğazkale'dir (TUIK Şubat- 2020).

Merkez ilçede merkez ilçe belediyesi dışında Düvenci Belde Belediyesi, Ortaköy ilçesinde ise ilçe belediyesi dışında bir de Aştavul (Aşdağul) Belde Belediyesi bulunmaktadır.

3.1.1. 5747 SAYILI KANUNUN ÇORUM'A ETKİSİ

Tezin birinci bölümünde, 2008 tarihli 5747 sayılı *Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun*dan bahsedilirken büyükşehirlerde bulunan belde belediyelerinin kapatılması ve yeni ilçeler kurulması kısmı ön planda tutularak anlatılmıştır. 'Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması' kısmında ise; Kanunun geçici 1. maddesinde yer alan (ekli 44 sayılı liste) değişikliğe göre, Çorum'un (ve diğer illerin) listelenmiş bazı belediyelerinin tüzel kişilikleri, ilk genel mahalli idareler seçiminden geçerli olmak üzere kaldırılarak köye dönüştürülmüştür (5747 sayılı kanun/ geçici mad.1).

Bahsi geçen ilçeler ve bağlı belediyeleri:

- ❖ **Alaca:** Alacahöyük, Büyükhırka, Çopraşık
- ❖ **Bayat:** Eskialibey, Kunduzlu
- ❖ **Boğazkale:** Evcı, Evren
- ❖ **Dodurga:** Alpagut
- ❖ **Kargı:** Hacıhamza
- ❖ **Laçın:** Çamlıca, Narlı
- ❖ **Mecitözü:** Elvançelesi
- ❖ **Osmancık:** Başpınar
- ❖ **Merkez:** Düvenci, Seydim, Konaklı
- ❖ **Sungurlu:** Demirşeyh, Kaledere, Kavşut, Tuğlu, Yörüklü

Ancak kanun aynı zamanda bu maddenin uygulanmama istisnalarını dipnotlarda şu şekilde sıralamıştır.

"1 - Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına yasal süresi içinde iptal davası açanlar,

2 - Yasa'nın yürürlüğe girdiği 22.3.2008 tarihinden önce 5393 sayılı Yasa'nın 8. Maddesi uyarınca yapılan katılma işlemi ile nüfusu 2000'in üzerine çıkanlar,

3 - "Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilmiş turizm bölge, alan ve merkezleri ve kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri" kapsamında kalanlar ile "Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca saptanan 2008 yılı turizm öncelikli yöreler" listesinde yer alanlar, yönünden, Anayasa Mahkemesi'nin 31/10/2008 tarihli ve E.: 2008/34, K.: 2008/153 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

Kanunda sayılan Çorum'a bağlı belde belediyeleri kapatılmıştır. Sadece Merkez ilçeye bağlı, Düvenci Belediyesi tüzel kişiliğini korumuştur. Kanunda adı geçmeyen Ortaköy İlçesine bağlı Aştağul Belde Belediyesi ise 2009 yılından beri faaliyet göstermektedir.

Yukarıda bahsi geçen kanun maddesiyle birlikte Çorum'da kapatılan belde belediyeleri de dahil ülkede toplam 862 belediyenin tüzel kişiliği kaldırılmıştır (<https://www.memurlar.net/haber/123370/hangi-belediyeler-kapatildi.html> Erişim tarihi: 01.04.2020).

3.2. ÇORUM BELEDİYESİ

Belediye, 5393 sayılı kanun ve Anayasa mad. 127/5'in gösterdiği sınırlar çerçevesinde pozitif hukuk açısından şu şekilde tanımlanmaktadır: “Belediye, belde sakinlerinin mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip ve merkezi idare vesayet denetimine tabi olan kamu tüzel kişisi” dir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, belediye için gerekli unsurlar; toprak, insan, kamu tüzel kişiliği, özerklik ve vesayet denetimidir (Gözler, 2018: 331-332). Ayrıca 5393 sayılı kanunun 4.maddesine göre, “Nüfusu 5000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur...”. Kanunun bu maddesine dayanarak 5000 nüfuslu her yerde belediye kurulmuştur.

Çorum Belediyesi'nin, kuruluş tarihi 1876 kabul edilmiştir. İlk belediye reisi Mazlum oğlu Hacı Halil Efendi'dir. Daha sonra 25 belediye başkanı daha değişmiştir (<https://corum.bel.tr/>). 20 Nisan 1924'de kent statüsü kazanan ilin son belediye başkanı ise, 2019 yerel seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi adayı seçilmiştir.

Belediye teşkilat yapısı ise şu şekildedir:

- Belediye Başkanı
- Belediye Meclisi
- Belediye Encümeni
- Kalite Yönetim Temsilciliği
- İç Denetim Birimi
- Özel Kalem Müdürlüğü

Belediye teşkilat yapılanmasının karar organı olan Belediye meclisinin toplam 37 üyesi vardır. Bu üyelerin seçimi yerel seçimlerde belediye başkanı seçimiyle birlikte yapılmaktadır. Bu üyelerin 20'si Adalet ve Kalkınma Partisi'nden, 16'sı Cumhuriyet Halk Partisi'nden, 1'si ise Milliyetçi Hareket Partisi'ndendir.

Belediyenin genel olarak günlük işlerini ve belediye meclisi tarafından alınan kararların yürütülmesinden sorumlu olan Belediye encümeninin ise toplam 3 üyesi bulunmaktadır. 3 üye de Adalet ve Kalkınma Partisi temsilcilerinden oluşmuştur (corum.bel.tr/meclis-encümen). 5393 sayılı kanunun 33. Maddesinde, belediye nüfusu 100.000'i geçen il belediyeleri encümeninin 5 üyesi olması gerektiği yazılı olmasına karşın Çorum Belediyesi encümeninin 3 üyesi bulunmaktadır.

Belediye Başkanına bağlı müdürlükler ise; Bilgi işlem müdürlüğü, Destek hizmet müdürlüğü, Emlak ve istimlak müdürlüğü, Etüd ve proje müdürlüğü, Fen işleri müdürlüğü, Hal müdürlüğü, Hukuk işleri müdürlüğü, Huzurevi müdürlüğü, İmar ve şehircilik müdürlüğü, İtfaiye müdürlüğü, İnsan kaynakları ve eğitim müdürlüğü, Kültür ve sosyal işler müdürlüğü, Kütüphane müdürlüğü, Makine ve ikmal müdürlüğü, Mali hizmetler müdürlüğü, Mezarlıklar müdürlüğü, Muhtarlık işleri müdürlüğü, Park ve bahçeler müdürlüğü, Sosyal yardım işleri müdürlüğü, Spor işleri müdürlüğü, Strateji ve geliştirme müdürlüğü, Su ve kanalizasyon müdürlüğü, Temizlik işleri müdürlüğü, Tesisler müdürlüğü, Ulaşım hizmetleri müdürlüğü, Veteriner işleri müdürlüğü, Yapı kontrol müdürlüğü, Yazı işleri müdürlüğü, Zabıta müdürlüğü şeklinde sınıflandırılmıştır (corum.bel.tr/ 20.03.2020). Her belediyenin müdürlük dağılımı ise şehirin ihtiyacına ve görevlerin çeşitliliğine göre artıp azalmaktadır. Örnek olarak sıfır atık hedefli çalışan belediyelerde Sıfır Atık Müdürlüğü, denize kıyısı olan illerde Limanlar Müdürlüğü olması, ihtiyaçtan doğan gerekliliği karşılamaya yönelik oluşturulmuştur.

Belediye bünyesinde Belediye Başkanı, başkan yardımcıları, müdürlüklerin başındaki müdürler, uzman, avukat, tabip, hemşire, sağlık memuru, sağlık teknikeri, biyolog, psikolog, bakteriolog, fizyoterapist, sosyal çalışmacı, veteriner-hekim, veteriner-sağlık teknikeri, kimyager, ekonomist, diyetisyen, mimar, mühendis, peyzaj mimarı, şehir plancısı, tekniker, teknisyen, fen memuru, topograf, teknik ressam, ölçü ayar memuru, istatikçi, programcı, sayman, ayniyet saymanı, ambar memuru, evlendirme memuru, mutemet, Veri hazırlama kontrol işletmeni, bilgisayar işletmeni, çözümleyici, şefi, mali hizmet uzmanı, müfettiş, eğitmen, memur, sivil savunma uzmanı, imam, veznedar, tahsildar, zabıta amiri, zabıta komiseri, zabıta memuru,

itfaiye amiri, itfaiye çavuşu, itfaiye onbaşısı, itfaiye eri, temizlik hizmetlisi, bekçi, gassal, hasta bakıcı, bahçıvan ve iç denetçi kadrolarıyla toplam 1130 kişi çalışmaktadır. Ayrıca belediye envanterine kayıtlı, büyük-küçük binek araçlar ve çeşitli iş makineleriyle toplam 289 araç bulunmaktadır (corum.bel.tr/bütçeler).

Tablo 9. 2019 Yerel Seçim Sonuçları

İlçe	Belediye	Partisi	Oy oranı
Çorum Merkez	Çorum	AK PARTİ	43,28
	Düvenci	AK PARTİ	50,72
Alaca	Alaca	AK PARTİ	51,38
Bayat	Bayat	AK PARTİ	45,05
Boğazkale	Boğazkale	MHP	52,62
Dodurga	Dodurga	AK PARTİ	56,03
İskilip	İskilip	MHP	49,29
Kargı	Kargı	AK PARTİ	39,04
Laçın	Laçın	AK PARTİ	51,81
Mecitözü	Mecitözü	CHP	50,93
Oğuzlar	Oğuzlar	AK PARTİ	52,17
Ortaköy	Ortaköy	AK PARTİ	39,15
	Aştavul	AK PARTİ	54,3
Osmancık	Osmancık	MHP	41,65
Sungurlu	Sungurlu	İYİ PARTİ	44,89

Uğurludağ	Uğurludağ	AK PARTİ	62,1
------------------	-----------	-------------	------

Kaynak: secim.haberler.com/2019 (erişim tarihi: 11.03.2020)

2019 yerel seçimler sonucunda Çorum'a bağlı 14 ilçenin 9'u Adalet ve Kalkınma Partisi, 3'ü Milliyetçi Hareket Partisi, 1'i Cumhuriyetçi Hareket Partisi, 1'i İyi Parti kazanmıştır. İl genelinde toplam seçmen 180.368 iken, sandığa 152.048 gitmiştir. Oran olarak ilin seçime katılımı %84,30'dur. Çorum ili genelinde %43,28'lük oranla Adalet ve Kalkınma Partisi galip gelmiş belediye başkanlığını kazanmıştır. Alaca, Bayat, Dodurga, Kargı, Laçın, Oğuzlar, Ortaköy ve Uğurludağ ilçelerinde Ak Parti, Boğazkale, İskilip ve Osmancık da MHP, Mecitözü'nde CHP, Sungurlu'da ise İYİ Parti seçimi kazanmıştır.

Tablo 10. Çorum Belediyesi ve İlçe Belediye Meclis Üye Sayıları

Çorum Belediye Meclisleri ve İl Genel Meclisi Üye Sayıları (31 Mart 2019)											
İlçe/Belde		Belediye meclisleri üye sayıları					İl Genel Meclisi üye sayıları				
İlçe	Belediye	CHP	AK P.	MHP	İYİ P.	Üye s.	CHP	AK P.	MHP	İYİ P.	Üye s.
Çorum Merkez	Çorum	13	20	4		37	3	4			7
	Düvenci		6	3		9					
Alaca	Alaca		7	4		11		2	1		3
Bayat	Bayat		6	1	2	9		2			2
Boğazkale	Boğazkale		4	5		9		1	1		2
Dodurga	Dodurga		6	0	3	9	1	1			2
İskilip	İskilip		4	7		11		2	1		3
Kargı	Kargı	2	4	3		9		2			2
Laçın	Laçın		5	4		9		1	1		2
Mecitözü	Mecitözü	6	3			9	1	1			2
Oğuzlar	Oğuzlar	4	5			9		2			2
Ortaköy	Ortaköy	2	4	3		9	1	1			2
	Aştavul	3	6			9					
Osmancık	Osmancık		6	8	1	15		2	1		3
Sungurlu	Sungurlu		9		6	15		2		1	3

Uğurluda ğ	Uğurluda ğ		6	3		9		2			2
Çorum İli		30	101	45	12	188	6	25	5	1	37

Kaynak: secim.haberler.com/2019 (erişim tarihi: 11.03.2020)

3.3. ÇORUM İLİNDE BÜYÜKŞEHİR PROJEKSİYONU

3.3.1. NÜFUS AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Büyükşehir olma projeksiyon denemesi yapılacak olan Çorum'un en başta bakılacak olan özelliği nüfustur. 6360 sayılı kanunun öne çıkan maddelerinden biri olan büyükşehir olmak için gerekli 750.000 nüfus koşulunu, 530.864 kişilik nüfusla Çorum sağlayamamaktadır. Nüfusun artıp gerekli sınıra ulaşması, gitgide azalan nüfus grafiğine bakılınca çokta mümkün görünmemektedir.

Tablo 11. Çorum Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

Yıllar	Nüfus
2000	567 609
2001	566 094
2002	563 698
2003	560 968
2004	558 300
2005	555 649
2006	552 911
2007	549 828
2008	545 444
2009	540 704
2010	535 405
2011	534 578
2012	529 975
2013	532 080
2014	527 220
2015	525 180
2016	527 863
2017	528 422
2018	536 483
2019	530 864

Tablo 12. Çorum Nüfus Artış Hızı Projeksiyon Denemesi 2019-2023

Nüfus ve yıllık ortalama nüfus artış hızları, 2019, 2023			
İl	Nüfus		Yıllık ortalama nüfus artış hızı (%)
	2019	2023	
Türkiye Toplamı	83.154.997	86.907.367	12,1
Çorum	530.864	524.446	-1,3

Kaynak: Tablo 11-12 <http://www.tuik.gov.tr/> erişim tarihi: 20.03.2020

Tablo 11’de görüldüğü gibi Çorum il nüfusu her geçen yıl biraz daha azalmıştır. 2012-2013 ve 2017-2018 yılları arasında yükselme olması dışında genel olarak nüfusun düşüşü, büyükşehir olma ölçütlerinden biri olan nüfus şartını sağlayabilme şansını da azaltmaktadır. Tablo 12’de görüldüğü gibi TÜİK’in yaptığı nüfus projeksiyon denemelerinde, 2023 yılında olması beklenen nüfusu 2019 yılı nüfusundan daha azdır. Türkiye’nin yıllık ortalama nüfus artış hızının % 12,1 olduğu değerlendirilmedi, Çorum % -1,3 oranla oldukça düşük bir nüfus artış hızına sahiptir. Bu öngörüye bakarak, Çorum’un 2023’e kadar 750.000 nüfus şartını sağlaması muhtemel görünmemektedir. Yalnız tezimizde bizim amacımız, Çorum’un şuan ki nüfus şartlarıyla büyükşehir olması halinde nelerle karşılaşabileceğidir.

Çorum Belediyesi, büyükşehir olması halinde şuan ki hizmet alanı 2.436 km² iken, bu alan 12.428 km²’ye çıkacaktır. 294.807 kişiye hizmet götürmekle yükümlü iken bu sayı 530.864’e çıkacaktır.

3.3.2. ULAŞIM HİZMETLERİ DURUMU BAKIMINDAN

3.3.2.1. Mevcut Şehir İçi Ulaşım

Çorum Belediyesi 5393 sayılı kanunun 14. maddesinde sayılan görev ve sorumluluklardan biri olan şehir içi ulaşım hizmetini, yetkili bir firma eliyle gerçekleştirmektedir. 2019 yılında ihaleyle özel firmanın yürütülmesine bırakılan şehir içi ulaşım, ilk yıl için aylık her otobüs için 250 kontör ücret karşılığında, (her yıl belli oranda arttırılmak kadesiyle) 10 yıllığına kiralanmıştır.

İlçelere ulaşım şehir içindeki merkez terminalinden yerel firmalar aracılığıyla yapılmaktadır. Terminaldeki yazıhaneler belediye tarafından ihaleyle kiralanmaktadır. İlçeye gitmek isteyen vatandaş önce şehir terminaline gitmek zorundadır.

Köylere ulaşım ise belediye tarafından verilen ‘güzergah izin belgesi’ ne sahip araçlar vasıtasıyla yapılmaktadır. M plakalı araçlar sınıfında olan bu araçların çalışma saatleri ve seferleri düzenli değildir. Her gün seferi olmayan bu araçlar hizmet noktasında yetersiz durumdadırlar.

Tablo 13. Çorum İli Mevcut Şehir İçi Ulaşım Hatları, Sefer Sayıları Ve Yıllık Yapılan Km

HAT NO	HAT ADI	HAFTA İÇİ	C.TE Sİ	PAZ AR	H.LIK SEFER	YILLIK SEFER	HAT UZUNLUĞU (KM)	HAFTALIK MESAFE KM	YILLIK MESAFE KM
1A	MİMAR SİNAN - BUHARA HATTI	91	90	65	610	31720	13,5	8235	428220
2A	TERMİNAL - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - BAĞÇELİEVLER HATTI	13	13	0	78	4056	20,4	1591,2	82742,4
3A	SAAT KULESİ - SÖĞÜTLÜEVLER - İKBALKENT HATTI	17	17	17	119	6188	15,4	1832,6	95295,2
3B	SAAT KULESİ - İBRAHİM ÇAYIRI - İKBALKENT HATTI	13	13	0	78	4056	12,7	990,6	51511,2
3C	SAAT KULESİ - BAYAT KÖYÜ - İKBALKENT HATTI	13	13	13	91	4732	14,1	1283,1	66721,2
3D	SAAT KULESİ - İKBALKENT - BAYAT GEDİĞİ HATTI	16	16	16	112	5824	15,4	1724,8	89689,6
3E	SAAT KULESİ - GÜLŞEHİR - BAYAT GEDİĞİ HATTI	17	17	17	119	6188	15	1785	92820
3F	SAAT KULESİ - İBRAHİM ÇAYIRI - MUTLUKENT HATTI	14	14	0	84	4368	13,8	1159,2	60278,4
4A	TERMİNAL - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - H.B.V. KÜLLİYESİ HATTI	30	30	17	197	10244	22,6	4452,2	231514,4
4B	TERMİNAL - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - SÜLÜKLÜEVLER	16	16	16	112	5824	23	2576	133952
4C	SAAT KULESİ - M. AKİF ERSOY CADDESİ - DÜMLUPINAR HATTI	12	12	0	72	3744	13,3	957,6	49795,2
4D	SAAT KULESİ - LOZANEVLER - ÇORAKLIK HATTI	17	17	17	119	6188	13,7	1630,3	84775,6
4E	SAAT KULESİ - ATA CADDESİ - DÜMLUPINAR HATTI	12	12	0	72	3744	13,1	943,2	49046,4
5A	BUHARA - MİMAR SİNAN HATTI	91	90	65	610	31720	13,5	8235	428220
6A	KUBBELİ CAMİ - ORGANİZE SANAYİ HATTI	21	21	10	136	7072	31,9	4338,4	225596,8
7A	BİNEVLER - SAAT KULESİ HATTI	46	45	33	308	16016	15,5	4774	248248
8A	KÜÇÜK SANAYİ - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - İKBALKENT HATTI	69	45	0	390	20280	37,5	14625	760500
8B	MİMAR SİNAN - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - İKBALKENT HATTI	0	0	45	45	2340	29,7	1336,5	69498
9A	SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - AKKENT HATTI	69	69	69	483	25116	24,8	11978,4	622876,8
10A	HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - MİLÖNÜ HATTI	13	13	0	78	4056	20,5	1599	83148
11A	İKTİSAT FAKÜLTESİ - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - KUZAY KAMPÜS HATTI	64	0	0	320	16640	28,3	9056	470912
11B	SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - KYK YURTLARI - TERMİNAL	0	21	21	42	2184	13,5	567	29484
11C	YURTKUR - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - KUZAY KAMPÜS HATTI	19	0	0	95	4940	21,5	2042,5	106210
12A	SAAT KULESİ - BAĞCILAR HATTI	17	17	17	119	6188	13,2	1570,8	81681,6
13A	SAAT KULESİ - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - KAFKASEVLER HATTI	17	17	17	119	6188	15,2	1808,8	94057,6

14A	HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - KARŞIYAKA HATTI	17	17	17	119	6188	19,5	2320,5	120666
15A	SAAT KULESİ - KAPAKLI HATTI	17	16	16	117	6084	14,3	1673,1	87001,2
16A	YURTKUR - HİTÜ EROL OLÇOK EĞT. VE ARŞT. HASTANESİ - İKBALKENT KAMPÜSÜ HATTI	23	0	0	115	5980	19,5	2242,5	116610
17A	SAAT KULESİ - SİLMKENT HATTI	13	13	13	91	4732	18	1638	85176

TOPLAM	HAFTALIK SEFER	YILLIK SEFER	HAFTALIK KM	YILLIK KM
	5.050	262.600	98.966	5.146.248

Kaynak: <http://ulasim.corum.bel.tr/> (Erişim tarihi:24.03.2020)

Belediyenin şehir içi ulaşımı gerçekleştirmesi için kiraladığı firmanın güncel olarak iki farklı model olmak üzere 2'si yedek toplam 66 otobüsü bulunmaktadır. Bu araçların 46 tanesi engelli yolcuya uygundur. Tüm araçlar firmaya ait olmakla birlikte ayrıca araç kiralama gideri bulunmamaktadır. Toplam araçların yolcu taşıma kapasitesi 6.170'dir. Mahallelerin nüfus yoğunluk durumlarına göre sefer sıklığı değişen hatlarda haftalık toplam 5.050 sefer yapılırken, yıllık 262.600 sefer yapılmaktadır. Yapılan bu seferlerde otobüsler haftalık 98.966 km yol alırken, yıllık 5.146.248 km yol almaktadırlar.

Şehir içinde toplam 29 hat çalışmaktadır. Her araç için iki şoför olmak üzere toplam 128 şoför çalışmaktadır. Her bir şoförün asgari ücretten hesaplanan maaşıyla sigortasının toplam maliyeti 3000 TL'dir. Araçların yaktığı yakıtlar ise normal piyasa fiyatından %10 iskontolu olarak temin edilmektedir

Çorum ilinin büyükşehir olması halinde tüm şehrin ulaşımından sorumlu olacağı için, mevcut şehir içi ulaşım ek olarak ilçelere ve sadece merkeze bağlı belde ve köylere ulaşım hattı düzenlemesi yapılmıştır. Böylelikle yeni yapılan düzenleme ile Çorum ilinin büyükşehir olduktan sonra ilçeler ve sadece merkeze bağlı belde ve köyleri için yapılan ulaşım düzenlemesi sonucunda karşılaşacağı sorunlar ve yeni maliyetler analiz edilmiştir.

3.3.2.2. İlçeler İçin Oluşturulan Yeni Ulaşım Sistemi

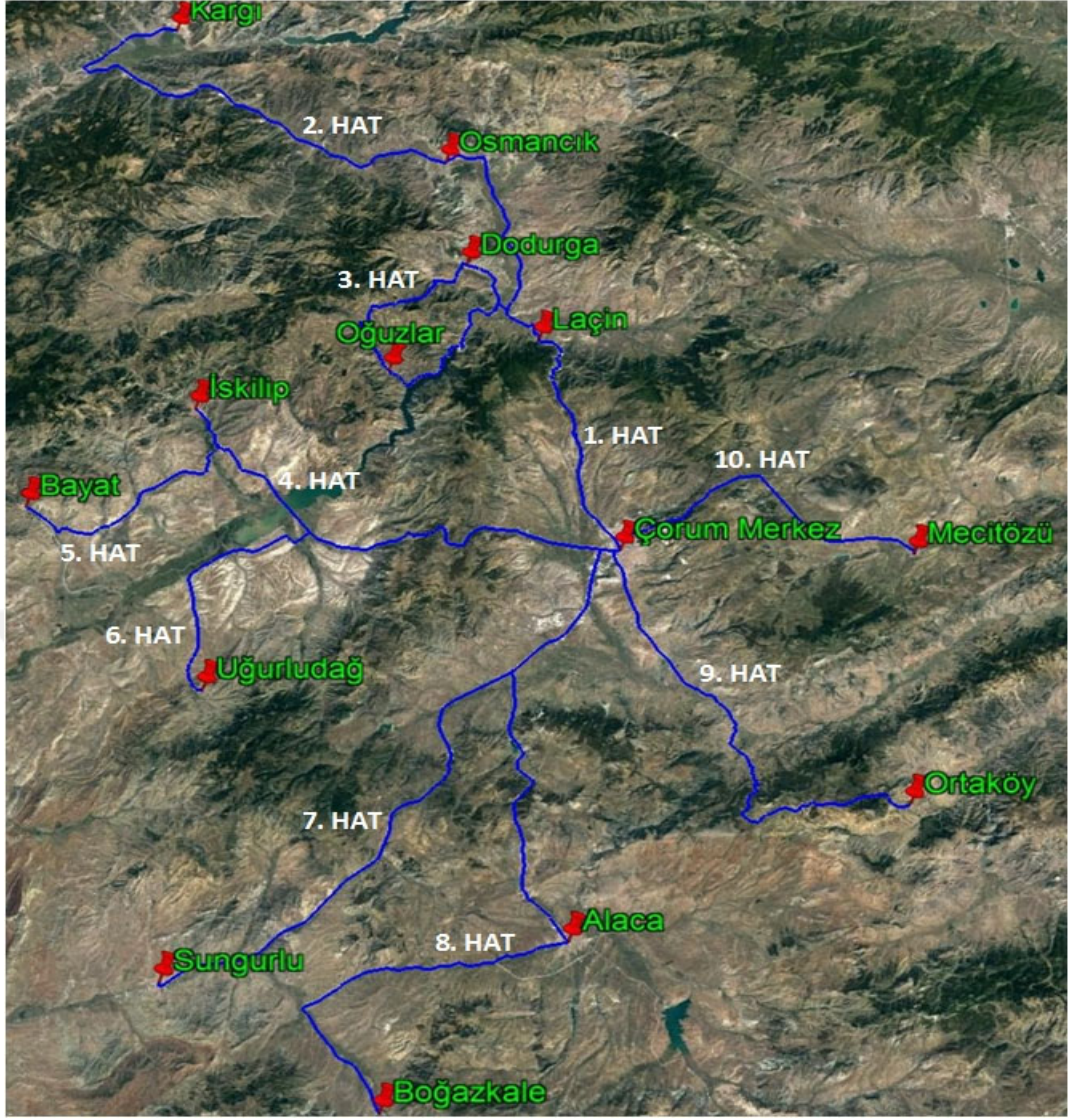
Çorum iline bağlı Merkez ilçe hariç olmak üzere toplam 13 ilçe bulunmaktadır. Bu ilçelere bağlı toplam 561 köy bulunmaktadır. 5216 sayılı kanunun 2018 yılında yapılan değişiklikle birlikte madde 7'nin z fıkrasına göre büyükşehir belediyeleri taşıma birlik ve kooperatifleri kurdurabilir ve yolcu taşıma ihalesini verebilir. Merkez ilçe dışındaki diğer ilçelerin köylerinin kapsam dışı tutulduğu bu

tezde, Çorum ilinin büyükşehir olduktan sonra merkez ilçe dışındaki diğer ilçelerin köyleri için, 5216 sayılı kanunun (mad.7/z) 2018 değişikliğine göre taşıma kooperatifi kurulması bir seçenek olabilir. Böyle bir taşıma kooperatifinin ilçeler ve köyleri arasında işleyeceği varsayılarak merkez ilçe dışındaki ilçelerin köylerine ulaşım hat planlaması yapılmamıştır. Böylelikle ilçeler için oluşturduğumuz ulaşım hat planlaması, oluşturulabilecek taşıma kooperatifleri sayesinde, ilçelerin köylerine kadar ulaşım hizmetinin götürülmesini sağlayabilecektir.

Yaptığımız yeni düzenleme de ilçelerin yol üstündeki güzergahları ve nüfus yoğunlukları da göz önünde bulundurularak 10 yeni hat oluşturulmuştur. Her hattın başlangıç ve bitiş noktası Çorum Merkez kabul edilmiştir. Yalnız 2. ve 3.Hat Laçın merkezden başlayıp Laçın merkezde son bulmaktadır. 2.hat Laçın-Osmancık-Kargı-Osmancık-Laçın güzergahında oluşturulurken, 3. hatta Laçın, Dodurga ve Oğuzlar ilçeleri arasında ‘ring’ şeklinde çalışan bir otobüs seferi konulması uygun görülmüştür. Laçın böylece bir nevi aktarma istasyonu görevi üstlenmiş olacaktır. İlçelerin konumları ve birbirlerine olan mesafeleri böyle bir hattın vatandaşın kullanıma daha uygun olacağına karar verilmiştir.

Tablo 14. İlçelere Ulaşım İçin Oluşturulan Yeni Hatlar ve Hizmet Sağlanan Toplam Nüfus

HAT ADI	HAT GÜZERGAHI	HİZMET SAĞLANAN TOPLAM NÜFUS
1. HAT	Çorum Merkez - Laçın - Çorum merkez	74.191
2. HAT	Laçın - Osmancık - Kargı - Osmancık - Laçın	63.008
3. HAT	Laçın - Dodurga - Oğuzlar - Laçın (Tam Ring)	15.782
4. HAT	Çorum Merkez - İskilip - Çorum Merkez	31.892
5. HAT	Çorum Merkez - Bayat - Çorum Merkez	16.093
6. HAT	Çorum Merkez - Uğurludağ - Çorum Merkez	6.416
7. HAT	Çorum Merkez - Sungurlu - Çorum Merkez	48.158
8. HAT	Çorum Merkez - Alaca - Boğazkale - Alaca - Çorum Merkez	34.887
9. HAT	Çorum Merkez - Ortaköy - Çorum Merkez	7.069
10. HAT	Çorum Merkez - Mecitözü - Çorum Merkez	14.934

Harita.3. Çorum'un İlçelerine Düzenlenen Yeni Otobüs Hatları

1. 2. ve 3. hattın ortak noktası olan Laçın ilçesindeki insanlar, yeni oluşturulan bu otobüs hatlarını kullanarak 5 ilçeye de direkt ulaşım sağlayabileceklerdir. 2. 3. ve 8. hat dışındaki diğer tüm hatlar tek ilçeye sefer olacak şekilde düzenlenmiştir. Güzergahında tek ilçe olmasına rağmen Çorum'un en kalabalık iki ilçesi olduğu (Sungurlu ve İskilip) için özellikle 4. ve 7. hatta hizmet götürülen nüfus diğer hatlara kıyasla daha fazladır. Hatların km uzunlukları ise otobüsün gidiş ve dönüşü olarak hesaplanmıştır. En uzun mesafe ise Çorum-Alaca-Boğazkale arasındaki 188 km'lik seferini yapacak olan 8.hattır. En kısa mesafe ise Çorum-Laçın arası 58 km'lik seferini yapacak olan 1.hattır.

Tablo 15. Yeni İlçe Seferlerinin Haftalık-Yıllık Sefer Sayıları ve Toplam Kat Edeceği Km Uzunluğu

HAT	HAT UZUNLUĞU KM	SEFER SAYILARI HAFTAIÇİ	SEFER SAYILARI HAFTASONU	HAFTALIK SEFER SAYISI	YILLIK SEFER SAYISI	HAFTALIK MESAFE KM	YILLIK MESAFE KM
1. HAT	58	10	5	60	3120	3480	180960
2. HAT	172	10	5	60	3120	10320	536640
3. HAT	71	3	2	19	988	1349	70148
4. HAT	112	8	4	48	2496	5376	279552
5. HAT	154	5	3	31	1612	4774	248248
6. HAT	128	3	2	19	988	2432	126464
7. HAT	146	12	6	72	3744	10512	546624
8. HAT	188	8	4	48	2496	9024	469248
9. HAT	106	3	2	19	988	2014	104728
10. HAT	76	5	3	31	1612	2356	122512
TOPLAM				407	21.164	51.637	2.685.124

*İlçe yolunda otobüsün hızı ortalama 60 km/s olarak baz alınmıştır.

Oluşturulan Çorum Merkez-İlçeler hatlarında, ilçelerin nüfusları göz önünde bulundurularak, hafta içi en fazla sefer 12 olmak üzere 7.hatta konulmuştur. Onu sırasıyla 10 seferlik düzenlemeyle, 1. ve 2. hatlar ve 8 seferle 4. hat izlemiştir. 1.hat Laçın yönüne giden ve 2. ve 3.hat içinde aktarma noktası olacak bir güzergah olduğu ve beş ilçeyi etkileyeceği için fazla sefer konulmuştur. 2. 4. ve 7. hatlarda bulunan sırasıyla Osmaniye, İskilip ve Sungurlu ilçeleri ise Çorum ilinin en kalabalık ilk üç ilçesini oluşturdukları için talep çokluğu beklentisinden ötürü fazla sefer konulmasına karar verilmiştir. Bu düzenleme sonunda, ilçelere haftalık toplam 407 sefer, yıllık toplam 21.164 sefer düzenlemesi yapılmıştır. Otobüslerin kat edeceği km ise haftalık toplam 51.637 km, yıllık ise 2.685.124 km olacaktır.

Tablo 16. Yeni İlçe Hatlarının Km'leri, Hatların Sefer Süreleri

HAT	GİDİŞ-DÖNÜŞ MESAFE KM	TAHİMİNİ HAT SÜRESİ	TAHİMİNİ DURAKLAMA SÜRESİ (DK)	ENFAZLA GÜNLÜK SEFER	HAT +DURAKLAMA SÜRESİ	SEFER İÇİN SÜRE İHTİYACI
8. HAT	188	3 s 8 dk	30	8	3 s 38 dk	29 s 4 dk
2. HAT	172	1 s 52 dk	30	10	3 s 22 dk	33 s 40 dk
5. HAT	154	2 s 34 dk	30	5	3 s 4 dk	15 s 20 dk

7. HAT	146	2 s 26 dk	30	12	2 s 56 dk	35 s 12 dk
6. HAT	128	2 s 8 dk	30	3	2 s 38 dk	7 s 54 dk
4. HAT	112	1 s 52 dk	20	8	2 s 12 dk	17 s 36 dk
9. HAT	106	1 s 46 dk	20	3	2 s 6 dk	6 s 18 dk
10. HAT	76	1 s 16 dk	20	5	1 s 36 dk	8 s 0 dk
3. HAT	71	1 s 11 dk	20	3	1 s 31 dk	4 s 33 dk
1. HAT	58	58 dk	15	10	1 s 13 dk	12 s 10 dk

*İlçe yolunda otobüsün hızı ortalama 60 km/s olarak baz alınmıştır.

Tablo 19’da görüldüğü gibi ilçeler için oluşturulan ulaşım hizmetinin yerine getirilmesi için, her hattın gidiş ve dönüşü bir hat mesafesi olarak hesaplanmıştır. Hat süreleri bir saatin altında olanlara 15 dk, bir saat ile iki saat arası mesafe olanlara 20 dk, iki saat üzerinde olanlara ise 30 dk duraklama payı eklemeye yapılarak hesaplama yapılmıştır. Her hattın günlük yapmak zorunda olduğu sefer sayısı ile hat uzunluğu çarpılarak bir otobüsün o hatta özgü günlük çalışma saati bulunmuştur. Mesai saatleri 06:30-22.30 aralığı baz alınarak yapılan hesaplamada toplam 16 saatlik bir çalışma zamanı çıkmaktadır. Bu süre içinde konulan sefer sayıları sınırlarında her hatta otobüs temin edilmesi gerekmektedir. 8. 2. ve 7.hatlar için 2’şer adet diğer hatlar için ise 1’er adet olmak üzere toplam 13 adet otobüs alınması gerekmektedir. Mevcut uygulamayla uyumlu olması adına her araç için 2 şoför çalıştırılması planlanmıştır. Bunun sonucunda 26 şoföre daha ihtiyaç olacaktır.Sefer sıklığına bağlı olarak 16 saatlik ihtiyacın çok üzerinde ve çok altında çalışacak olan hatlar ise birbirleriyle eşleştirilmiştir. Buna göre, 2.hattın yoğunluğuna 3.hattın otobüsü; 4.hattın yoğunluğuna 6.hattın otobüsü; 7.hattın yoğunluğuna ise 9.hat otobüsü yönlendirilerek sefer sayısı ve çalışma saati az olan otobüslerin boş bekleme zamanı azaltılmış, böylelikle fazladan otobüs alınması engellenmiştir.

3.3.2.3. Merkeze Bağlı Köyler İçin Oluşturulan Yeni Ulaşım Sistemi

Merkeze bağlı toplam 199 köy ve 1 belde belediyesi bulunmaktadır. Büyükşehir olması durumunda merkeze bağlı köyler ve beldeler mahalleye dönüştürülecek ve bu ‘yeni mahallelere’ ulaşım hizmeti götürülmesi belediyenin sorumluluğunda olacaktır. Bu bilgiler ışığında Çorum merkezine bağlı köyler için yeni otobüs hattı düzenlemesi yapılmıştır.

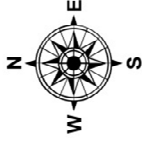
Tablo 17. Çorum Merkez Köyleri Otobüs Hattı Güzergahları

HAT	GİDİŞ GÜZERGAHI	DÖNÜŞ GÜZERGAHI	HATTIN UZUNLUĞU KM	HATTIN ULAŞTIĞI KÖY SAYISI
1K	Çorum Merkez- Ahmediye- Kuşsaray- Eskice- Konaklı-Ayvalı	Konaklı-Eskice- Kuşsaray- Ahmediye- Çorum Merkez	80	5
2K	Merkez-Güney-Boğacık- Düvenci-Güvenli-Karahisar	Güvenli-Düvenci- Karahisar-Boğacık- Güney-Ahmediye- Merkez	90	6
3K	Merkez-Çomarbaşı- Ahmediye-Küçükdüvenci- Değirmendere-Hızırdede	Değirmendere- Küçükdüvenci- Ahmediye-Çomarbaşı- Merkez	92	5
4K	Merkez-Pınarcık-Serpin- Karacaören-Eyerci- Yakuparpa-Gemet	Yakuparpa- Eyerci- Karacaören-Serpin- Pınarcık-Merkez	55	6
5K	Merkez-Sarmaşa- Akçakaya-Osmaniye- Harmancık-Yeşildere- Eymir-Soğuksu	Osmaniye-Akçakaya- Sarmaşa-Merkez	73	7
6K	Merkez-Sarmaşa- Osmaniye-Kırkdilim- Feruz-Taşpınar- Şeyhhamza-Çatak- Kızılpınar-Çalyayla	Çatak-Şeyhhamza- Taşpınar-Feruz- Kırkdilim-Osmaniye- Sarmaşa-Merkez	87	9
7K	Merkez-Beydili- Hamamlıçay-Türkler-Ayaz- Çatak	Ayaz-Türkler- Hamamlıçay-Beydili- Merkez	44	5
8K	Merkez-Paşa-İsmailköy- Paşa-Çukurören-Paşa	Merkez	46	3
9K	Merkez-Köprüalan- Ömerbey-Deliler-Çanakçı	Deliler-Ömerbey- Köprüalan-Celilkırı- Merkez	60	5
10K	Merkez-Güzelyurt-Altınbaş- Aşağısaraylı-Oymağaç- Altınbaş-Saraylı- Morsümbül-Seydim	Morsümbül-Saraylı- Altınbaş-Oymağaç- Aşağısaraylı-Altınbaş- Güzelyurt-Karapürçek- Merkez	126	8
11K	Merkez-Akyazı-Dutçalı- Erdek-Acıpınar	Erdek-Dutçalı-Akyazı- Merkez	72	4
12K	Merkez-Arpalık-Cerit- Öksüzler	Cerit-Arpalık-Merkez	84	3
13K	Merkez-Dut-Kertme- Karakeçili-Kertme- Tozluburun-Kumçeltiği	Tozluburun-Kertme- Karakeçili-Kertme- Dut-Merkez	122	5
14K	Merkez-Hacıbey-Çelticak- Hacıbey-Salur-Arslan- Esençay-Eskiköy	Esençay-Arslan-Salur- Hacıbey-Çaltıcak- Hacıbey-Merkez	156	6
15K	Merkez-Eskiören-İğdeli-Dere-Ülkenpınarı-Şahinkaya- İnalözü-Şendere-Laloğlu-Mislerovacığı-Büğüoğlu- Karabayır-Seyfe-Hamdiköy-Merkez		134	13

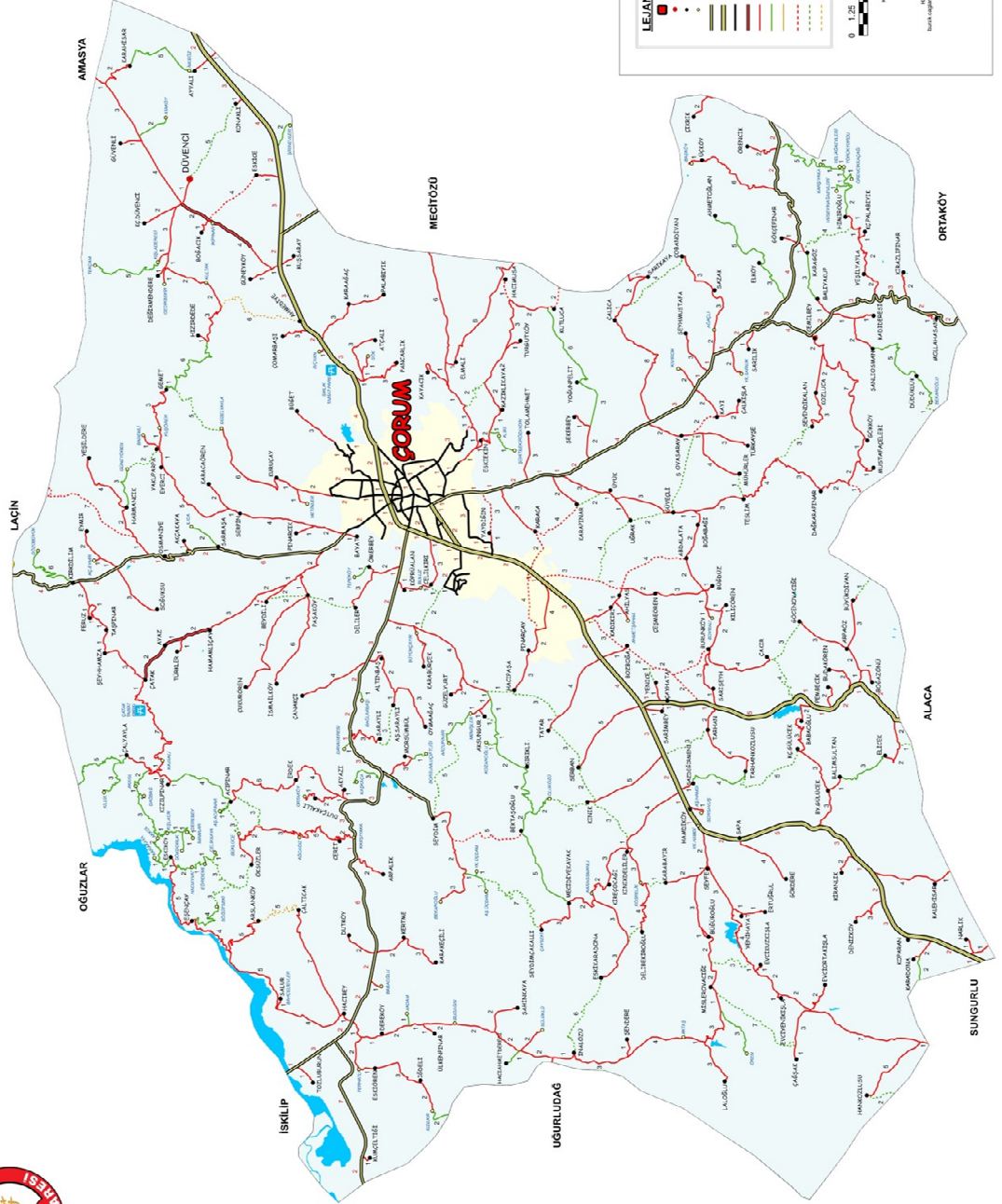
16K	Merkez- Hamdiköy-Seyfe-Karabayır-Büğüroğlu-Mislerovacı-İlaloğlu-Şendere-İnalözü-Şahinkaya-Ülkenpınarı-Dere-İğdeli- Eskiören-Merkez	134	13	
17K	Merkez-Kınıkdeliler-Kireçovası-Mecidiyekavak-Seydimçakallı-Mecidiyekavak-Eskikaradona-Kireçocağı-Kınıkdeliler-Delibekiroğlu	Kınıkdeliler-Merkez	242	6
18K	Merkez-Hamdiköy-Seyfe-Yenihayat-Ertuğrul-Yenihayat-Evcikuzkışla-Evcienikışla-Evcortakışla-Çağsak-Hankozlusu	Çağsak-Evcortakışla-Evcienikışla-Evcikuzkışla-Yenihayat-Ertuğrul-Yenihayat-Seyfe-Hamdiköy-Merkez	132	9
19K	Merkez-Yaydığın-Pınarçay-Hacıbaba-Tatar-Serban-Kınık	Serban-Tatar-Hacıbaba-Pınarçay-Yaydığın-Merkez	130	6
20K	Merkez-Bozboğa-Sazdeğirmeni-Hamdiköy-Sapa-Gökdere-Büyükgülücek-Balımsultan-Büyükgülücek-Kıranlık-Kalehisar-Deniz-Koparan-Karadona-Narlık	Karadona-Koparan-Deniz-Kalehisar-Kıranlık-Büyükgülücek-Balımsultan-Büyükgülücek-Gökdere-Sapa-Hamdiköy-Sazdeğirmeni-Bozboğa-Merkez	176	13
21K	Merkez-Sarımbey-Yenice-Çayhatap-Sarışeyh-Tarhan-Tarhankozlusu-Tarhan-Babaoğlu-Küçükgülücek-Babaoğlu-Pembecik-Budakören-Boğazönü-Arpaöz-Büyükdivan-Arpaöz-Göcenovacı-İlaloğlu-Arpaöz-Boğazönü-Elicecek	Budakören-Pembecik-Babaoğlu-Küçükgülücek-Babaoğlu-Tarhan-Tarhankozlusu-Tarhan-Sarışeyh-Çayhatap-Yenice-Sarımbey-Merkez	153	16
22K	Merkez-Kadıkırı-Ahiilyas-Çeşmeören-Abdalata-Bügdüz-Kılıçören-Burun-Çakır	Burun-Kılıçören-Bügdüz-Abdalata-Çeşmeören-Ahiilyas-Kadıkırı-Merkez	76	8
23K	Merkez-Üyük-Uğrak-Güveçli-Boğabağı-Teslim-Dağkarapınar-Mustafaçelebi-Gökköy	Mustafaçelebi-Dağkarapınar-Teslim-Boğabağı-Güveçli-Uğrak-Üyük-Merkez	90	8
24K	Merkez-Karaca-Karapınar-Ovasaray-Mühürler-Türkayşe	Ovasaray-Karapınar-Karaca-Merkez	71	5
25K	Merkez-Tolamehmet-Şekerbey-Çalica-Sarıkaya	Çalica-Şekerbey-Tolamehmet-Merkez	76	4
26K	Merkez-Kayı-Çalkışla-Kayı-Şeyhmustafa-Sazak-Çobandivan	Sazak-Şeyhmustafa-Kayı-Çalkışla-Kayı-Merkez	84	5
27K	Merkez-Çorak(Cemilbey)-Kozluca-Sevindikalanı-Kozluca-Çorak(Cemilbey)-Balıyakup-Kadideresi-Şanlıosman-Yeşilyayla-Kirazlıpınar	Şanlıosman-Kadideresi-Balıyakup-Çorak(Cemilbey)-Kozluca-Sevindikalanı-Kozluca-Çorak(Cemilbey)-	138	10

		Merkez		
28K	Merkez-Sarılık-Karagöz-Gökçepınar-Üçköy-Örencik-Çıkrık	Örencik-Üçköy-Gökçepınar-Karagöz-Sarılık Merkez	132	6
29K	Merkez-Eskiekin-Kazıklıkaya-Turgut-Hacımusa-Elmalı-Kavacık-Merkez		43	6
30K	Merkez-Pancarlık-Karaağaç-Palabıyık	Karaağaç-Atçalı-Pancarlı-Merkez	54	4

MERKEZ İLÇE HARİTASI

Harita.4. Çorum Merkez İlçe Haritası

Kaynak: <http://www.corumozelidare.gov.tr/> (Erişim tarihi:01.05.2020)

Merkeze bağlı köylerin mahalle olduktan sonra ihtiyaç duyacakları merkezi otobüs hattı Harita 4'deki il özel idaresinin gösterdiği yollar baz alınarak

hazırlanmıştır. 30 hat şekilde planlanan hatlara diğer hatlardan farklı olarak K harfli kodlama tanımlanmıştır.

Kum, çakıl veya mucur ve bağlayıcı olarak kil karışımıyla yapılan, silindire sıkıştırılan yol (<https://sozluk.gov.tr/>) şeklinde tanımlanan *Stabilize Köy Yolu* bağlantısı olan köylere, mevsim şartları göz önünde bulundurularak hat konulmamıştır. Otobüs ulaşımı için, il özel idaresinin merkez ilçe haritasındaki köy yollarından en asgari *I. Derece Sathi Kaplama Köy Yolu* baz alınmıştır.

Otobüs ulaşımına uygun yolu olmadığı için hat konulmayan köyler:

- **Ahmetoğlu**
- **Aksungur**
- **Bektaşoğlu**
- **Düdüklük**
- **Elköy**
- **Hacıahmetderesi**
- **Kutluca**
- **Sırıklı**
- **Yoğunpelit**

Bu köylere ek olarak Hacımusca köyünün de otobüs ulaşımına uygun olmayan 1 km'lik yolu olmasına karşın; yolun kısa olması, 29K isimli hattın güzergahında olması ve 6 km uzağındaki Elmalı ve Kavacık köyleri için ayrıca hat düzenlenme maliyeti oluşmaması için aradaki 1 km'lik yol var kabul edilmiş hat bu şekilde oluşturulmuştur.

11K'daki Acıpınar ve 12K'daki Öksüzler köyleri arasındaki yol yapılması halinde iki hat birleştirilebilir böylelikle zaman ve maliyet tasarrufu yapılabilir. 15K ve 16K'da 'Ring' şeklinde bir güzergah belirlenmiştir. İki hat birbirinin simetrisi olacak şekilde güzergah oluşturulmuştur. 17K'daki Delibekiroğlu ile Eskikaradona köyleri arasındaki yol yapılması halinde ise hat güzergahı daha düzenli, sıralı ve tasarruflu olacaktır. 19K Hattındaki Hacıpaşa, Tatar, Serban, Kınık köyleri arasındaki yol yapılması halinde ise otobüs sürekli anayola inmeden köylerin arasında daha hızlı ulaşım sağlayabilecektir. 21K ve 22K'daki Çakır ve Göcenovacı köyleri arasındaki yolun yapılması halinde ise iki hat birleştirilebilir.

25K ve 26K'daki Sarıkaya ve Çobandivan köyleri arasındaki yol yapılması halinde bu iki hat birleştirilebilir.

Düzenlemeye dahil edilmeyen 3 köyden biri olan Bayat köyünün mevcut şehir içi hattı olan 3C ile ulaşım sağlanırken, Büget ve Kuruçay köyleri için ise merkeze olan yakınlıklarından dolayı, mevcut kullanılan hatların uzatılmasının yeterli olacağına karar verilmiştir. Güzergahları göz önüne alındığında Mevcut 7A hattı Büget köyü için, 17A hattı ise Kuruçay köyü için uygun görülmüştür.

Konumu itibariyle yeni düzenlenen ilçe hatları ve yeni köy hatları üzerinde olan köyler ise:

- Hamdiköy: 7.Hat, 15K, 16K, 18K, 20K
- Kırkdilim: 1.Hat, 6K
- Koparan: 7.Hat, 20K
- Osmaniye: 1.Hat, 5K, 6K
- Sapa: 7.Hat, 20K
- Sarmaşa: 1.Hat, 5K, 6K
- Mollahasan: 9.Hat

Tablo 18. Yeni Köy Hattı Sefer Düzenlemesi, Haftalık Ve Yıllık Yapılan Sefer Sayısı Ve Km Uzunluğu

HAT	HAT UZUNLUĞU KM	H.İÇİ SEFER SAYISI	H.SONU SEFER SAYISI	HAFTALIK SEFER SAYISI	YILLIK SEFER SAYISI	HAFTALIK MESAFE KM	YILLIK MESAFE KM
1K	80	3	2	19	988	1520	79040
2K	90	3	2	19	988	1710	88920
3K	92	3	2	19	988	1748	90896
4K	55	3	2	19	988	1045	54340
5K	73	3	2	19	988	1387	72124
6K	87	3	2	19	988	1653	85956
7K	44	3	2	19	988	836	43472
8K	46	3	2	19	988	874	45448
9K	60	3	2	19	988	1140	59280
10K	126	3	2	19	988	2394	124488
11K	72	3	2	19	988	1368	71136
12K	84	3	2	19	988	1596	82992
13K	122	3	2	19	988	2318	120536
14K	156	3	2	19	988	2964	154128
15K	134	3	2	19	988	2546	132392

16K	134	3	2	19	988	2546	132392
17K	242	3	2	19	988	4598	239096
18K	132	3	2	19	988	2508	130416
19K	130	3	2	19	988	2470	128440
20K	176	3	2	19	988	3344	173888
21K	153	3	2	19	988	2907	151164
22K	76	3	2	19	988	1444	75088
23K	90	3	2	19	988	1710	88920
24K	71	3	2	19	988	1349	70148
25K	76	3	2	19	988	1444	75088
26K	84	3	2	19	988	1596	82992
27K	138	3	2	19	988	2622	136344
28K	132	3	2	19	988	2508	130416
29K	43	3	2	19	988	817	42484
30K	54	3	2	19	988	1026	53352
TOPLAM				570	29.640	57.988	3.015.376

*Köy yolunda otobüsün hızı ortalama 30 km/s olarak alınmıştır.

Oluşturulan yeni köy ulaşım hatlarına hafta içi 3, hafta sonu 2 sefer olmak üzere her hat için toplam 19 sefer düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Böylece haftalık toplam 570 sefer, yıllık toplam 29.640 sefer yapılması gerekmektedir. Otobüslerin gideceği mesafe ise haftalık toplam 57.988 km, yıllık ise 3.015.376 km olacaktır.

Tablo 19. Yeni Köy Hattı Süreleri Ve Gereken Otobüs Sayıları

HAT	HAT UZUNLUĞU KM	TAHMİNİ HAT SÜRESİ (DK)	TAHMİNİ HAT SÜRESİ	OTOBÜS SAYILARI
17K	242	484	8 s 4 dk	3 OTOBÜS
20K	176	352	5 s 52 dk	2 OTOBÜS
14K	156	312	5 s 12 dk	2 OTOBÜS
21K	153	306	5 s 6 dk	2 OTOBÜS
27K	138	276	4 s 36 dk	1 OTOBÜS
15K	134	268	4 s 28 dk	1 OTOBÜS
16K	134	268	4 s 28 dk	1 OTOBÜS
18K	132	264	4 s 24 dk	1 OTOBÜS
28K	132	264	4 s 24 dk	1 OTOBÜS
19K	130	260	4 s 20 dk	1 OTOBÜS
10K	126	252	4 s 12 dk	1 OTOBÜS
13K	122	244	4 s 4 dk	1 OTOBÜS
3K	92	184	3 s 4 dk	1 OTOBÜS
2K	90	180	3 s	1 OTOBÜS
23K	90	180	3 s	1 OTOBÜS

6K	87	174	2 s 54 dk	1 OTOBÜS
12K	84	168	2 s 48 dk	1 OTOBÜS
26K	84	168	2 s 48 dk	1 OTOBÜS
1K	80	160	2 s 40 dk	1 OTOBÜS
22K	76	152	2 s 32 dk	1 OTOBÜS
25K	76	152	2 s 32 dk	1 OTOBÜS
5K	73	146	2 s 26 dk	1 OTOBÜS
11K	72	144	2 s 24 dk	1 OTOBÜS
24K	71	142	2 s 22 dk	1 OTOBÜS
9K	60	120	2 s	1 OTOBÜS
4K	55	110	1 s 50 dk	1 OTOBÜS
30K	54	108	1 s 48 dk	1 OTOBÜS
8K	46	92	1 s 32 dk	1 OTOBÜS
7K	44	88	1 s 28 dk	1 OTOBÜS
29K	43	86	1 s 26 dk	1 OTOBÜS

*Köy yolunda otobüsün hızı ortalama 30 km/s olarak alınmıştır.

Yeni oluşturulan köy hatlarının yol durumları ve tahmini süreleri göz önünde bulundurularak ilçe hatlarından farklı olarak saatte 30 km/s ile yol alması kararlaştırılmıştır. Mesai saatleri 07.30-22.30 aralığı baz alınarak günlük her hat için 15 saatlik çalışma programı oluşturulmuştur. Buna bağlı olarak, her hat için gerekli otobüs sayısı belirlenmiştir. Bu durumda, hat uzunluğu en fazla olandan başlayarak oluşturulan Tablo 19’ da da görüldüğü gibi en fazla 17K hattına 3 tane olmak üzere, 20K, 14K, 21K hatlarına da 2’şer tane ve diğer tüm hatlar için de 1’er tane olmak üzere toplam 35 adet yeni otobüse ihtiyaç vardır. Bu otobüslerin her birinde iki şoför çalıştırılmak üzere toplam 70 şoför daha istihdam edilmesi gerekecektir.

Tablo 20. Mevcut ve Yeni Durum Karşılaştırması

	Mevcut Merkez	Yeni İlçe Hattı	Yeni Köy Hattı	Toplam	Artış Yüzdesi
Otobüs Sayısı	64	13	35	112	48
Yedek Otobüs	2	2		4	100
Yıllık Sefer Sayısı	262.600	21.164	29.640	313.404	19,3
Yıllık Mesafe KM	5.146.247	2.685.124	3.015.376	10.846.747	110,8
Nüfuslar	267.032	126.490	30.192	423.714	-
Kişi Başına Yapılan Yıllık Yol KM	19,3	15,4	100	-	-
Şoför Sayısı	128	26	70	224	75

Tablo 20'ye bakıldığında mevcut durumun ve Çorum ilinin büyükşehir olduğunda ilçe ve merkeze bağlı köylere götürmesi gereken şehir içi ulaşım ağının karşılaştırılması görülmektedir. Mevcut durumda Çorum Belediyesi ihaleyle ulaşım hizmetini özel bir firma aracılığıyla yapmaktadır. Firmanın toplam 66 otobüsü bulunmaktadır. Bunların 64 tanesi sefere çıkarken 2 tanesi yedekte durmaktadır. 64 otobüs için ise 128 şoför çalışmaktadır. Firma şehir içi ulaşımı 29 hat üzerinden yıllık 262.600 seferle toplam 5.146.247 km yol yapmakta, toplam 267.032 kişiye ulaşım hizmeti götürmektedir.

Yeni oluşturulan ilçe ve köy hatlarına ise toplam 48 yeni + 2 yedek otobüs ihtiyacı doğacağına ve otobüsler için toplam 96 şoför istihdam edilmesi gerektiğine karar verilmiş, bu araçlarla yıllık toplam 50.804 yeni sefer yapılması hedeflenmiştir. Bu seferlerin yıllık toplam 5.700.500 km'ye ulaşacağı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak Çorum Belediyesi ve ya ulaşım hizmetini veren firma; toplamda, 116 yeni otobüse ihtiyaç duyacaktır. Bu yeni otobüslerin, oluşturulan yeni hatlarda yapması planlanan seferler, yıllık toplam 313.404 sefere denk gelmektedir. Bu da toplam 10.846.747 km yol yapılacağı anlamına gelmektedir. Yapılan her fazladan km ise harcanan yakıtı ekleme yapmaktadır.

Tablo 21. Otobüslerin Tükettiği Yakıt Oranları

	YILLIK MESAFE KM	YILLIK YAKIT (LİTRE)*	YAKIT FİYATI** %10 İSKONTOLU	KİŞİ BAŞINA YAPILAN YILLIK YOL KM	KİŞİ BAŞINA HARCANAN YILLIK YAKIT (LİTRE)
MEVCUT MERKEZ	5.146.247	2.058.499	11.115.894 TL	19.3	7.7
YENİ İLÇELER HATTI	2.685.124	1.074.049	5.779.864 TL	21.2	8.5
YENİ KÖY HATTI	3.015.376	1.206.150	6.513.210 TL	99.9	39.9
TOPLAM	10.846.747	4.338.698	23.408.968 TL	140.4	56.1

* Kullanılan otobüs markalarının internet sitelerinde verilen yakıt miktarları şehir içi ulaşımındaki kullanım durumuyla uyumlu olmadığından, Çorum Belediyesi Ulaşım Hizmetleri Biriminden alınan kullanım oranı bilgisine göre hesaplama yapılmıştır. Buna göre 100 km de yaklaşık 40 litre yakıt yaktığı kabul edilerek hesaplama yapılmıştır. (Şehir içi ulaşımında 'dur-kalk' yapılması, trafik durumu ve yolcu sayısı ile ilintili olarak aracın taşıdığı ağırlık durumu da yaktığı yakıt miktarını etkilemektedir.)

** 29.07.2020 tarihinde litre fiyatı 6 TL olarak baz alınan Dizel yakıtın firmaların %10 iskontolu temin etmelerinden dolayı %10 iskontolu değer olan 5.4 TL üzerinden hesaplama yapılmıştır.

Tablo 21’de görüldüğü gibi, mevcut durumla yeni düzenleme kıyaslama yapıldığında, yıllık kat edilecek km ve buna bağlı olarak yakılan yakıt miktarı % 110.8 oranında artmıştır. İlçelere bağlı köylerin nüfusları hesaba katılmadan nüfus düzenlemesi yapılmıştır. Mevcut durumda şehir içi ulaşımında otobüsler kişi başına 19.3 km yol yapmakta ve kişi başına 7.7 litre yakıt yakmaktadır. Yeni düzenlemeyle kişi başı toplam 140.3 km yapması ve kişi başı toplam 56.1 litre yakıt yakması planlanmıştır. Hizmet alanının genişlemesi, nüfusun artması ciddi bir maliyeti de beraberinde getirmektedir. Mevcut durumda yıllık 2.058.499 litre yakıt harcanan ulaşım hizmeti, yeni durumda toplam 4.338.698 litre yakıtı ulaşılarak maliyetleri arttırmıştır. Mevcut durumda, şehir içi ulaşım için yakıtı 11.115.894 TL harcanırken, merkeze bağlı köyler ve ilçeler için yapılan yeni düzenleme ile yakıt için harcanan miktar 23.408.968 TL’ye ulaşmıştır.

Tablo 22. Mevcut ve Yeni Hatlar İçin Gereken Şoför İhtiyacı ve Maliyeti

	MEVCUT	İLÇE	KÖY	TOPLAM
ŞOFÖR SAYISI	128	26	70	224
ŞOFÖRLERİN BİR AYLIK MALİYETİ (TL)	384.000	78.000	210.000	672.000
YILLIK MALİYETİ	4.608.000	936.000	2.520.000	8.064.000

Tablo 22’de görüldüğü gibi mevcut şehir içi ulaşım hizmetlerini yerine getiren şoförlerin sayısı toplam 128’dir. Her şoför için aylık maaş ve sigorta giderleri dahil olmak üzere toplam 3.000 TL harcanmaktadır. Yeni yapılan düzenleme ile ilçe hatlarına 26, köy hatlarına ise 70 yeni şoför ihtiyacı doğmuştur. Mevcut durumdaki şehir içi ulaşım hizmeti veren şoförlerin aylık maaş maliyeti 384.000 TL iken, yeni düzenlenen ilçe ve köyleri ile birlikte şoför ihtiyacı artmış bundan dolayı toplam 96 şoförün daha istihdam edilmesi gerekmiştir. Bu yeni alınacak şoförlerin bir aylık maliyetleri ise toplam 672.000’e yükselmiştir. Yıllık maaş maliyeti ise 4.608.000 TL’den 8.064.000 TL’ye çıkarak %100 oranında bir artış sağladığı görülmektedir.

Sonuç olarak Çorum Belediyesi Büyükşehir olması halinde ulaşım hizmetini kendisi yürütmek isterse ulaşım hizmetleri için ayrılan bütçesini yukarıda yapılan hesaplamalar doğrultusunda arttırması gerekecektir. 2019 yılında Çorum Belediye bütçesi içinde ulaşım hizmetleri müdürlüğü için ayrılan pay 8.672.000 TL’dir (<https://corum.bel.tr/kurumsal/stratejik-plan-faaliyet/faaliyet-raporlari/> erişim tarihi

25.04.2020). Bu pay ise şehir içi ulaşım hizmetini gerçekleştirmek için değil, ulaşım ile ilgili diğer hizmetler için kullanılmaktadır. İhale usulüyle özel firmaya yaptırılan şehir içi ulaşım hizmetinden elde edilen gelir ise muhasebeye aktarılmaktadır. Buna bağlı olarak, yeni oluşturulan hatların ihtiyacı olan ulaşım hizmetini belediyenin kendisinin sunması durumunda ulaşım hizmetleri müdürlüğüne ayrılan %2'lik bütçe payı yetersiz kalacaktır. Bu sebeple, yeni ulaşım hizmet ağı için gereken yeni otobüslerin ve yıllık yakacağı yakıtların piyasa değerleri güncel olarak hesaplanarak çıkarılacak maliyet, belediye bütçesinde ulaşım hizmetleri müdürlüğüne aktarılmalıdır.

SONUÇ

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı kanunla Büyükşehir Belediyeleri ile ilgili birçok değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikler kimileri tarafından onaylanırken, kimileri tarafından eleştirilmiştir. En öne çıkan eleştiri ise, sosyo-ekonomik durumu ve büyükşehir olmaya uygunluğu dikkate alınmadan 750.000 nüfus sınırını geçen illerin büyükşehir yapılmış olmasıdır. Sırasıyla 3030, 5216, 5747 ve 6360 sayılı kanunları detaylı bir şekilde incelediğimiz tezimizde, bu kanunlara yapılan eleştirilere de yer verilmiştir.

Tezimizde büyükşehir belediye sistemi geçmişten bugüne incelenmiş, sonunda da hali hazırda büyükşehir olmayan Çorum ili örnek gösterilerek büyükşehir olma durumu ulaşım hizmetleri özelinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Büyükşehir olma projeksiyon denemesinde şehrin nüfus durumu ve ulaşım hizmetleri incelenmiştir. Şehrin, mevcut ulaşım hizmetlerin durumu incelenmiş ve büyükşehir olduktan sonra tüm il geneline sunmakla yükümlü olduğu ulaşım hizmetine ilçeler ve sadece merkez ilçeye bağlı köylere ulaşım planlaması yapılmıştır. Diğer ilçelere bağlı köyler için taşıma kooperatifleri kurulması önerisinde bulunulmuştur.

Büyükşehir olmak için 6360'a göre gerekli nüfus şartını sağlamayan ve yakın zamanda da sağlaması beklenmeyen Çorum ilinin büyükşehir olması halinde belediyenin hizmet alanı artacaktır. Çorum Belediyesi, büyükşehir olması halinde şuan ki hizmet alanı 2.436 km² iken, bu alan 12.428 km²'ye çıkacaktır. 294.807 kişiye hizmet götürmekle yükümlü iken bu sayı 530.864'e çıkacaktır.

Şehrin ulaşım ölçütü incelendiğinde ise, şehir içinde mevcut 29 hat bulunmaktadır. Haftalık toplam 5.050 sefer yapılmaktadır. Büyükşehir olduğunda tüm ilin mülki sınırları hizmet alanına dönüşecek olan belediye tüm ilçelere, mahalleye dönüşecek olan merkeze bağlı köylere de ulaşım hizmeti götürmekle yükümlü hale gelecektir. Ancak bu tezde, büyükşehir olduktan sonra gerekli olan şehir içi ulaşım planı sadece ilçeler ve merkez ilçeye bağlı köyler üzerinden oluşturulmuştur. İlçe merkezlerine ve merkez ilçeye bağlı köylere konulması planlanan ulaşım hatları asgari düzeyde maliyetle ve nüfus yoğunluğu da dikkate alınarak dengeli bir dağılım yapmaya çalışılarak düzenlenmiştir. Böylelikle mevcut durumla birlikte, yeni oluşturulan hatlar kıyaslama yapılarak; ek olarak kaç hat konulması gerektiği, kaç km daha yol yapılması gerektiği ve bu hizmetler için kaç

tane fazladan otobüs temin edilmesi gerektiği öngörölmeye çalışılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonucunda, 10 yeni ilçe hattı 30 yeni köy hattı oluşturulmuştur. Bu hatlarla toplam 423.714 kişiye ulaşım hizmeti götürölmesi hedeflenmiştir. Yıllık toplam 313.404 sefer yapılacak şekilde program yapılmıştır. Bu yeni hatların çalışma programını yerine getirebilmeleri için de 50 yeni otobüse ihtiyaç doğmuştur. Bu 50 otobüsün 2'si yedek olacak şekilde planlandığı için aktif sefere çıkan otobüs sayısı 48 olarak kabul edilmiştir. Bu otobüsler için 96 yeni şoför ihtiyacı doğmuştur. Bu şoförlerin yıllık maliyeti ise mevcut duruma ek olarak 3.456.000 TL olarak hesaplanmıştır.

Mevcut durumla birlikte, düzenlenen hatların toplam kat edeceği yol yıllık 10.864.747 km, yakacağı yakıt ise 4.338.698 litre olarak hesaplanmıştır. Yakıtı verilen ücret yıllık 23.408.968 TL, yeni eklenenlerle birlikte toplam yıllık şoför maliyeti ise 8.064.000 TL olarak hesaplanmıştır. Çorum Belediyesi büyükşehir olması halinde mevcut duruma ek olarak oluşacak maliyetler bu şekilde hesaplanmıştır.

Belediyenin ulaşım hizmetini yine özel bir firma aracılığıyla yaptırması halinde ihale bedeli bu yapılan hesaplamalarla orantılı olarak artırılmalıdır. Şayet belediye ulaşım hizmetini kendisi yerine getirecekse o zaman ulaşım hizmetlerine ayıracağı bütçeyi bu hesaplamalar ve maliyetler doğrultusunda artırmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ş. (2012, Ocak-Aralık). "6360 Sayılı Yasa'nın Türkiye'nin Yerel Yönetim Dizgesi Üzerine Etkileri: Elestirel Bir Değerlendirme" **Toplum ve Demokrasi** (13-14), 153-176.
- Adıgüzel, Ş., & Karakaya, S. (2017). "Yerel Siyasete Etkileri Açısından 6360 Sayılı Yasa: Hatay Örneği" **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14 (39), 31-56.
- Aksu, İ. F. (2012, Aralık 1-12). On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. **Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı**.
- Altan, Y., & Karaca, F. (2016). "Türk Metropoliten Şehir Yönetim Sistemindeki Değişime 6360 Sayılı Kanun'un Etkileri: Samsun Büyükşehir Belediyesi Örneği" **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 553-584.
- Arıkboğa, E. (2007). "Büyükşehirlerde Kararları Kim Alıyor? Büyükşehir Belediye Meclislerinde Temsil Sorunu ve Çözüm Önerileri". **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, 16(1), 31-55.
- Arıkboğa, E. (2008). Türkiye'de Belediyelerin Büyüklüğü ve Kentin Bütünlüğü Sorunu: Reform ve Uygulama Analizi. F. Genç, A. Yılmaz, & H. Özgür içinde, **Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler** (s. 300-326). Özbaran Kitapevi.
- Arıkboğa, E. (2013, Ocak-Haziran). "Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli". **Yerel Politikalar Dergisi**, 49-98.
- Arıkboğa, E. (2017). *Kontrolör Raporlarındaki Bulgular Yardımıyla Büyükşehir Sistemini Tartışmak*. Büyükşehir Ve İlçe Belediyeleri Araştırması .
- Arıkboğa, Ü. (2015). "Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Transfer Sistemi Ve 6360 Sayılı Kanunun Etkileri". **Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi**, Xxxvii, 1-30.
- Atmaca, Y. (2013). Optimal Belediye Büyüklüğü ve Yeni Büyükşehir Belediye Yasası. 3(2), 168-184.
- Biricikoğlu, H., & Duyar, D. D. (2015). "6360 Sayılı Yasa'nın Genişleyen Büyükşehir Belediyesi Hizmet Sınırının Etkinlik Ve Verimliliğe Etkisi Bağlamında Değerlendirmesi: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Örneği".

Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Fakültesi Dergisi , 20(4), 369-393.

- Can, H. H. (2007). "Büyükşehir Belediyelerinin İşlev, Yetki ve Sorumlulukları". A. Sabuktay (Dü.) içinde, *Belediye Yönetimi* (s. 61-89). Ankara: **Türkiye Amme İdaresi Enstitüsü Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayını**.
- Canpolat, H. (2010). "Türk Yerel Yönetim Sisteminde Ölçek Reformları Ve 5747 Sayılı Kanunla İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi". *Türk İdare Dergisi* (467), 79-115.
- Çelikyay, H. (2014, Temmuz). Değişen Kent Yönetimi Ve 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası . *Analiz*(101), s. 1-24.
- Çelikyay, H. H., & Arıkboğa, E. (2016). Değişen Büyükşehir Yönetim Sisteminin Etkilerinin Bursa Örneği Üzerinden Analizi. K. Y. (Kaysem) (Dü.), *Büyükşehir Yönetimi Ve İl Yönetiminin Yeni Yüzü* içinde, (s. 56-86). İzmir.
- (2019). *Çorum İli 2018 Çevre Durum Raporu*. ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü. Çorum: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- (2018). *Çorum İli Sanayi Durum Raporu*. Çorum Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü. Çorum: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Çürüksulu, G. (2017). , 6360 Sayılı Kanun Ekseninde Ulaşım Hizmetleri: Toplu Taşıma Ve Ukom Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. P. D. Ateş içinde, *Yerel Hizmetler* (s. 33-76). İstanbul: Der Yayınları.
- Dinçer, Ö., & Yılmaz, C. (2003). *Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim, Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma:1*. Ankara: T.C. Başbakanlık.
- Dönmez, M. (2009). *Belediye Yönetimi*. Ankara: Mahalli İdareler Yayını.
- Dönmez, Z. (1993, Kasım). "3030 Sayılı Kanuna Tabi Belediyelerin İşlemleri Üzerinde İdari Vesayet". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2(6), 47-53.
- Genç, F. N. (2014). "6360 Sayılı Kanun Ve Aydın'a Etkileri". *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(özel sayı), 1-29.
- Görmez, K. (1993, Ocak). "Türkiye'de Anakent Yönetiminin Sorunları". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2(1), 19-29.
- Gözler, K. (2013). "6360 Sayılı Kanun Hakkında Eleştiriler Yirmi Dokuz İlde İl Özel İdareleri Ve Köylerin Kaldırılması Ve İlçe Belediyelerinin Büyükşehir İlçe Belediyesi Hâline Dönüştürülmesi Anayasamıza Uygun Mudur?" *Legal Hukuk Dergisi*, 11(122), 37-82.
- Gözler, K. (2018). **Mahalli İdareler Hukuku**. Bursa: Ekin Kitapevi.

- Gül, H. (2014, Mart-Nisan). 6360 Sayılı Yeni Büyükşehir Belediye Yasası Üzerine Bir Değerlendirme. *Mimar Ve Mühendis Dergisi*(76), 50-54.
- Gül, H., & Batman, S. (2013, Ocak –Haziran). "Dünya Ve Türkiye Örneklerinde Metropoliten Alan Yönetim Modelleri Ve 6360 Sayılı Yasa". *Yerel Politikalar Dergisi*, 7-48.
- Gül, H., & Batman, S. (2014). Değişen Kentleşme Dinamikleri Karşısında 6360 Sayılı Yasanın İdari, Siyasi, Mali Ve İktisadi Değerlendirilmesi. *12. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) Bildiriler Kitabı*, (s. 322-335). Aydın.
- Güleç, H. B. (2016). 6360 Sayılı Kanunun Büyükşehir Belediyelerine Tarımsal Ve Kırsal Hizmetler Konusunda Verdiği Görevler Büyükşehir Belediyeleri Tarımsal Ve Kırsal Hizmetlere Hazır Mı? Eskişehir Büyükşehir Belediye Örneği. *Kamu Yönetimi Sempozyumu (Kaysem) ‘‘Büyükşehir Yönetimi Ve İl Yönetiminin Yeni Yüzü’’*, 5-7 Mayıs 2016 İzmir, S.27-55, (s. 27-55). İzmir.
- Güler, B. (1988, Mart). Planlama İşlevi Örneğinde Büyük Kent İle İlçe Belediyelerinin İlişkileri . *Türk İdare Dergisi*, 60(378), 397- 417.
- Güler, B. A. (2004, Nisan- Haziran). "Kamu Yönetimi Temel Kanunu Üzerine". *Hukuk ve Adalet- Eleştirel Hukuk Dergisi*, 1(2), 1-31.
- Günel, A., Atvur, S., & Dernek, K. O. (2014). "6360 Sayılı Yasanın Yerelleşme Bağlamında Değerlendirilmesi" . *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 55-70.
- Gündoğdu, H. G. (2015). "6360 Sayılı Büyükşehir Yasası ve Kamu Personelinin Durumu". *AKÜ İİBF Dergisi*, XVII (2), 127-138.
- Güngör, H. (2008). *5747 Sayılı Yasa Kapsamında Kapatılan (Kapatılmayan) Belediyeler Ve Son Hukuki Durum*, Uzman Gözüyle, s.16-19. Ocak 26, 2020 tarihinde hayrettingungor.net:file:///C:/Users/Asus/Desktop/TEZ%20D%C3%96KUMANLAR/okunanlar%20makaleler/67%20%20%20%20-5747-SAYILI-YASA-KAPSAMINDA-KAPATILAN-BELED%C4%B0YELER.pdf adresinden alındı
- Hergüner, B. (2017). "Yeni Büyükşehir Belediyelerinin Hizmet Kalitesine Etkisinin Değerlendirilmesi: Trabzon'dan Bir Vaka Çalışması". *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, 13(3), 631-643.
- İrdem, İ., & Mutlu, A. (2016). 6360 Sayılı Yasayla “Kır-Kent” Kavramlarının Muğlâklaşması Sorunu Ve Olası Sonuçları. *Kamu Yönetimi Sempozyumu*

- (Kaysem), "Büyükşehir Yönetimi Ve İl Yönetiminin Yeni Yüzü", (s. 159-176). İzmir.
- İzci, F., & Turan, M. (2013). "Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi Ve 6360 Sayılı Yasa İle Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 117-152.
- Kandeğer, B., & İzci, F. (2016). Yerel Özerklik Bağlamında “Bütünşehir Yasasını” Yeniden Düşünmek. *Kamu Yönetimi Sempozyumu (Kaysem)*, "Büyükşehir Yönetimi Ve İl Yönetiminin Yeni Yüzü", (s. 131- 158). İzmir.
- Karaarslan, M. (2012). "Nasıl Bir Yerel Yönetim? 6360 Sayılı Kanun Üzerine Bir Değerlendirme". *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17-18(26-27-28-29), 123-163.
- Karakaya, S. (2012). Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı Ve Yeniden Düzenlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, 199. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kararılgin, A. (1988, Mart). Belediyelerde Yeni Hizmet Birimleri . *Türk İdare Dergisi*(378), 417-433.
- Karasu, M. A. (2013). "6360 Sayılı Kanun ve Olası Yan Etkileri : Şanlıurfa Örneği". *Gazi Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1-17.
- Kayan, K. (2013). "Görev, Yetki Ve Sorumluluklar Açısından 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler Ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’nin Uygulamaları". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*(9), 200-226.
- Kaymal, C. (2017). Yerel Özerklik Ve Yerel Demokrasi Açısından Büyükşehir Belediyesi Reformu. *Ulakbilge*, 5(13), 1137-1159.
- Keleş, R. (2012, Mayıs - Ağustos). "Yeni Anakent (Büyükşehir) Belediyeleri Oluşturulmalı Mı?" *Yerel Politikalar Dergisi*, 7-13.
- Keleş, R. (2016). Anakent Yönetimlerini Yeniden Düzenleyen Yasa Ne Getirdi Ne Götürdü? 'Büyükşehir Yönetimi Ve İl Yönetiminin Yeni Yüzü' (s. 19-26). 5-7 Mayıs İzmir, S: Kamu Yönetimi Sempozyumu (Kaysem).
- Keser, A., & Gökmen, Y. (2012, Ocak). "Büyükşehir Belediyeleri Kuruluş Sürecinin Analizi". *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 21(1), 17-42.

- Kızılboğa, R., & Alıcı, O. V. (2013). "Türkiye’de Kırsal Alan Belediyeciliği Ve Büyükşehir Belediyelerinde İl Mülki Sınırı Uygulaması". *Türk İdare Dergisi*(476), 353-384.
- Muratoğlu, T. (2015). Mahalli İdareler Mevzuatında 6360 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler,. 20 (32), s. 59-97.
- Mutlu, A. (2013, Mayıs-Haziran). "6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası: Yasada Kıra, Kırdan Yasaya Bakış". *Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*(21), 7-24.
- Mutlu, A. (2018). İl Özel İdareleri. K. Görmez, & H. Yaylı içinde, *Yerel Yönetimler* (s. 293-325). Ankara: Orion Kitapevi.
- Oktay, T. (2016). "6360 Sayılı Kanuna Dayalı Büyükşehir Belediye Reformunu Anlama ve Anlamdırma". *Siyasal Bilgiler Dergisi*, 71-131.
- Ömürgönülşen, U., & Sadioğlu, U. (2014). Mahalle Yönetiminin Dönüşümü Ve Bütünşehir Modelinde Yeniden Yorumlanması. 12. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) Bildiriler Kitabı, (s. 292- 301). Aydın.
- Öner, Ş. (2006). *Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Öner, Ş. (2008). Yeni Mevzuat Açısından Kentsel Alan Yönetimi : Uşak Örneği . F. Genç, A. Yılmaz, & H. Özgür içinde, *Dönüşen Kentler Ve Değişen Yerel Yönetimler* (s. 171-201). Özbaran Kitapevi.
- Özaslan, R. K., Akıllı, H., & Özaslan, K. (2014). "6360 Sayılı Kanun Çerçevesinde Gümüşlük Belde Belediyesi’nin Kapatılmasına İlişkin Yöre Halkının Algısı". *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, XXXVI(II), 215-235.
- Özdemir, S., & Meşhur, M. Ç. (2011). "5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası’nın Belde Belediyelerinin Planlama Süreçleri Üzerinde Yarattığı Etkiler". *Megaron*, 171-183.
- Özel, M. (2016). 6360 Sayılı Kanun İle İl Özel İdarelerinden Yikob’lara Geçiş Süreci- Diyarbakır Örneği’. *KAYSEM 10* (s. 589-608). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Özer, M., Fırat, İ., & Erdem, E. (2014). "Malatya Örneğinde 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanu'nun Uygulama Sonuçlarının Analizi". *Gazi Üniversitesi Dergisi*.
- Özgür, H., & Yavuzçehre, P. S. (2016). "Türkiye’de Büyükşehir Belediye Sistemi: 1982-2015". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(7(1)), 903-926.

- Sezer, Ö. (2018). Köy Yönetimi. K. Görmez, & H. Yaylı içinde, *Yerel Yönetimler* (s. 257-288). Ankara: Orion Kitapevi.
- Şahin, A. (2000). Türkiye'de Kentleşmenin Yönetiminde Kent Yönetiminin Rolü: Çorum Örneği(1974-1994). *İnönü Üniversitesi Doktora Tezi*, s. 343.
- Şengül, R. (2010). *Yerel Yönetimler*. Kocaeli: Umut Kitapevi.
- Tekin, Ö. F., & Söylemez, A. (2016). "Türkiye’de Büyükşehir Yönetimi ve 6360 Sayılı Yasanın Getirdiği Değişim: Konya Örneği". *Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri (KAYFOR 13 Bildiri Kitabı)*, (s. 1435-1449). Konya.
- Topçu, D. (2015). Türkiye’de Yeni Büyükşehir Belediye Sistemi. *Yüksek Lisans Tezi*. (Y. Y. Dalı, Dü.) İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tosun, E. (t.y). "6360 Sayılı Kanunun Büyükşehir Sistemine Getirdiği Yenilikler Ve Sorunlar". Ocak 21, 2020 tarihinde https://www.academia.edu/31962336/6360_Say%C4%B1l%C4%B1_Kanunun_Getirdi%C4%9Fi_Yenilikler_ve_Sorunlar adresinden alındı
- Tunçer, A. S., & Ünal, A. (2014). Kır-Kent İkileminde Büyük Kentler (6360 Uygulaması Sonucu Ankara Ve Muğla Metropolitan Bölgelerinde Yaşanan Sektörel Ve İdari Sorunlar). *12. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) Bildiriler Kitabı*, (s. 323-361). Aydın.
- Turan, M., & Duru, B. (2014). "Anakentin Zayıf Halkaları: İlçe Belediyeleri Büyükşehir – İlçe Belediyeleri İlişkilerinde Yaşanan Sorunlar". *Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu*. Gazi Magusa / Kıbrıs.
- Uzun, A., & Çolak, Ç. D. (2016). "6360 Sayılı Kanun Kapsamında Kapatılan Geyikli Ve Söğütlü Belde Belediyelerindeki Yerel Vatandaşların Yeni Yapıya İlişkin Algı Ve Tutumlarına İlişkin Bir Araştırma". S. Ü. Fakültesi (Dü.), *Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü Ve Etkileri (Kayfor 13)* içinde, (s. 1450-1473). Konya.
- Ünal, A., & Tanrıvermiş, H. (2018, Nisan 1-44). "6360 Sayılı Kanun ve Zorunlu" Kentleşme. 27(2).
- Yaslıkaya, R. (2014). "6360 Sayılı Yasanın Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar: Mersin Büyükşehir Belediyesi Örneği" . *Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu*. Gazi Magusa / Kıbrıs.

- Yaslıkaya, R., & Ökde, F. (2015). "Türkiye’de Büyükşehir Modeline Yönelik Eleştiriler: Yapısal-İşlevsel Ve Tarihsel Bir İnceleme". *Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri Kayfor 13* (s. 1528-1558). Konya: Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Yaslıkaya, R. (2018). Recent Developments in The Turkish Local Government System in The Context Of Centralization And Decentralization Debates (2012-2018). H. Özüdoğru, M. Mulalıç, & T. Çetin içinde, Economic and Social Studies. Riga: Lambert Academic Publishing. Pp. 240- 263.
- Yeter, E. (1991, Eylül). "Ülkemizde Büyükşehir Belediyesine İlişkin Görüşler". *Amme İdaresi Dergisi*, 24, 153-162.
- Yolcu, T., & Sezgin, A. A. (2016, Mart). Belediyelerde Yönetime Katılımın Yeni Boyutu Üzerine Bir Tartışma: Halkla İlişkiler Uygulamaları Örnekleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(26), 69-83.
- Zengin, G. (2015). “Etkinlik ve Demokrasi Açmazında, 6360 Sayılı Kanun: Merkeziyetçi- Yerelleşme Anlayışının, Yerel Özerklik Üzerine Etkileri. *12. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) Bildiriler Kitabı*, (s. 337-354). Aydın.
- Zengin, O. (2014). "Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi". *Ankara Barosu Dergisi*, 92-108.

FAYDALANILAN İNTERNET ADRESLERİ

<https://corum.bel.tr> (Erişim tarihi:01.05.2020)

<https://www.icisleri.gov.tr> (Erişim tarihi: 13.03.2020)

<https://www.memurlar.net/haber/123370/hangi-belediyeler-kapatildi.html>

(Erişim tarihi: 01.04.2020).

<http://www.secim.haberler.com/2019> (Erişim tarihi: 11.03.2020)

<http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 20.03.2020)

<http://www.biruni.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 21.03.2020)

<http://ulasim.corum.bel.tr/> (Erişim tarihi:24.03.2020)

<http://www.corumozelidare.gov.tr/>(Erişim tarihi:01.05.2020)

http://cografyaharita.com/haritalarim/4lturkiye_buyuksehir_belediye_haritasi.png (Erişim Tarihi: 21.03.2020)